

The Project Gutenberg eBook of Rosvot: Viisinäytöksinen näytelmä, by Friedrich Schiller

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rosvot: Viisinäytöksinen näytelmä

Author: Friedrich Schiller

Translator: Juhani Siljo

Release date: May 24, 2014 [EBook #45739]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ROSVOT: VIISINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ ***

Produced by Juha Kiuru and Tapio Riikonen

ROSVOT

Viisinäytöksinen näytelmä

Kirj.

FR. v. SCHILLER

Suomentanut Juhani Siljo

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1915.

Quae medicamenta non sanant, *ferrum*
sanat, quae ferrum non sanant, *ignis* sanat.

(Mitä eivät lääkkeet paranna, parantaa *rauta*,
mitä ei rauta paranna, parantaa *tuli*.)

Hippokrates.

ESIPUHE.

Älköön käsitettäkö tätä näytelmää muuksi kuin dramaattiseksi tarinaksi, joka käyttää hyväkseen draaman suoritustavan etuja, ikäänkuin yllättääkseen sielun sen salaisimmissa toiminnoissa, muuten antautumatta näyttämökappaleen aituuksiin ja ahnehtimatta näyttämöllisestä ruumillistuttamisesta koituvaa, epäiltävää hyötyä. Minulle myönnettäneen, että on mielettöntä otaksua voitavan kolmen tunnin kuluessa suoriutua tyhjentävästi kolmesta erinomaisesta ihmisestä, joiden toiminta johtuu ehkä tuhannenkin pikkurattaan toiminnasta, niinkuin ei voi olla mitään aihetta uskoa, että terävinkään sieluntuntija saisi neljässäkolmatta tunnissa kolme erinomaista henkilöä avautumaan pohjaan asti. Tässä oli tarjolla runsas määrä toisiinsa kasvettuneita tosiseikkoja, joita en mitenkään voinut ahtaa Aristoteleen ja Batteux'n kovin kapeihin paalukujiin.

Näytelmääni ei kuitenkaan hädä näyttämöltä erikoisesti sen ainesrunsaus, vaan pikemminkin sen sisällys. Sen rakenne vaati siinä esiintymään monia luonteita, jotka loukkaavat hienompaa siveellistä tunnetta ja kauhistuttavat meitä, siroihin tapoihin tottuneita. Jokaiselta ihmiskuvaajalta välttämättömyys vaatii tätä, jos hän haluaa tarjota todellisen elämän kuvan, eikä tekokaunista ihantelua tai kaava-ihmisiä. On nyt kerta kaikkiaan tavallista, että paha on hyvän varjostuksena ja että hyve saa elävimmän värityksen, jouduttuaan ristiriitaan paheen kanssa. Ken on asettanut määräkseen kukistaa paheen ja kostaat uskonnon, siveydensääntöjen ja yhteiskunnan lakien puolesta näiden vihollisille, hänen täytyy paljastaa pahe kamalassa alastomuudessaan ja näyttää se ihmiskunnalle koko summattomuudessaan, — hänen täytyy itse tarpeen tullen käydä läpi sen öiset sokkelolinnat, — hänen täytyy osata pakoittautua mielentiloihin, joiden luonnonvastaisuutta hänen sielunsa kammoaa.

Tässä tuodaan esiin pahe koko sisäisine rakenteineen. Fransissa se purkaa omantunnon sekasortoiset kauhut voimattomaan järkeilyyn, näivettää tuomitsevan tunteen ja lyö ilveilyksi uskonnon vakavan äänen. Ken on ehtinyt niin kauas (jota kunniaa me emme häneltä kadehdi), että teroittaa järkeään sydämensä kustannuksella, hänelle pyhinkään ei ole enää pyhää, — hänelle ei ihmisyys, ei jumaluus merkitse mitään, kumpikin maailma on tyhjää hänen silmissään. Olen koettanut hahmoitella tällaisesta epäihmisestä sattuvan, elävän muotokuvan, jakaa osiinsa hänen palojärjestelmänsä täydellisen koneiston — sekä koetella sen voimaa totuutta vastaan. Missä määrin se on sille onnistunut, sitä tarkattakoon tämän tarinan edistyessä. Arvelen tavanneeni luonnontotuuden.

Hänen rinnallaan seisoo toinen, joka saa ehkä montakin lukijoistani hämilleen: henki, jota pahin rikollisuus houkuttelee vain siihen liittyvän *suuruuden* vuoksi; sen vaatiman voiman takia; siitä johtuvien *vaarojen* tähden. Merkillinen, arvokas luonne, joka on saanut osakseen voiman kasvaa välttämättömästi siihen suuntaan, minkä se voima saa, kasvaa joko Brutukseksi tai Catilinaksi. Onnettomat asianhaarat määräävät hänet jälkimäiseen suuntaan, ja vain hirveän harhakerroksen tehtyään hän pääsee edelliselle tielle. Väärien käsitysten toiminnasta ja vaikutuksesta, kaikkien lain rajojen yli tulvivan voiman ylenpalttisuuden piti luonnonpakosta pirstoutua porvarillisia olosuhteita vasten, ja näihin haltioituneisiin unelmiin suuruudesta ja elämäntyöstä tarvitsi liittyä vain katkeruutta ihanteetonta maailmaa kohtaan, niin oli valmis se kumma Don Quixote, jota me rosvo Moorina kammoamme ja rakastamme, ihailemme ja säälittelemme. Toivoakseni minun ei tarvitse edes huomauttaa, että yhtä vähän kuin espanjalaisen ivaromaani suomii vain ritareita, yhtä vähän minä näytän tätä kuvastinta yksinomaan rosvoille.

Nykyään on myös ylevänä muotina antaa älynsä loistaa uskonnon kustannuksella, niin että tuskin enää käy nerosta, ellei laske jumalatonta pilkkaansa pahnailemaan sen pyhimpiä totuuksia. *Raamatun* jalo yksinkertaisuus saa sietää, että sitä jokapäiväisessä seuraelämässä niin sanotut älypää repelöivät ja naurettavaksi vääristelevät; sillä mitä pyhää ja vakavaa ei väännelemällä ja kääntelemällä saa naurunalaiseksi? — Toivoakseni en ole hankkinut uskonnolle ja todelliselle siveydelle kovin arvotonta hyvitystä, jättäessäni nämä nenäkkäät Sanan-halveksijat riettaimpien rosvojeni hahmoissa alttiiksi ihmisten ylenkatseelle. Mutta vielä enemmän. Näiden moraalittomien luonteiden, joista edellä oli puhe, täytyi loistaa eräiltä puolilta, useinpa korvatakin älyllään se puutos, mikä heillä oli sydämessä. Tässä kohden olen vain ikäänkuin sanallisesti kopioinut luontoa. Jokaiseen, konnaanakin, on painettuna jonkin verran näkyviin jumalankuvan tuntomerkki, ja ehkäpä suuren rikollisen ja suuren vanhurskaan välillä ei ole välimatkaa niinkään paljoa kuin jälkimäisen ja pienen syntisen välillä; sillä siveellisyys kasvaa yhtä rintaa voimien kanssa, ja kuta laajemmat lahjat, sitä laajempi ja kauheampi niiden harhautuminen, ja sitä suuremmaksi syyksi luettava niiden väärinkäyttö.

Klopstockin Adramelech herättää meissä tunteen, missä ihailu sulaa inhoon. Miltonin Saatanaa me seuraamme vavisuttavalla hämmästyksellä läpi eksyttävän kaaoksen. Vanhojen näytelmärunoilijain Medea jää kammottavuudesta huolimatta sentään suureksi, ihanaksi naiseksi, ja lukija ihaillee Shakespearen Rikhardia aivan yhtä varmaan kuin hän vihaisikin häntä, jos tuo konna seisoi hänen edessään päivän valossa. Kun siis määränäni on esittää *kokonaisia* ihmisiä, niin minun täytyy ottaa

kuvaan myös heidän oivalliset puolensa, joita ei kurjimmastakaan täydelleen puutu. Jos tahdon varoittaa tiikerin vaarallisuudesta, niin en silti saa kieltää sen kauniin täplätaljan komeutta, jottei kaivattaisi tiikeriä tiikerissä. Eikä ihminen, joka on pelkkää konnuutta, kuulu ensinkään taiteen maailmaan; hän vain työntää luotaan, vaikka hänen päinvastoin pitäisi kiinnittää itseensä yleisön huomio. Hänen puhuessaan käännettäisiin heti lehteä. [On otettava huomioon, että tämä esipuhe on kirjoitettu näytelmän ensi *painosta* varten.] Jalo sielu sietää jatkuvaa moraalista epäsointua yhtä vähän kuin korva veitsen raaputusta lasiin.

Mutta juuri sen vuoksi tahdon itse olla neuvomatta tämän näytelmäni esittämiseen näyttämöllä. Jo muutenkin vaaditaan molemmilta, niin runoilijalta kuin hänen lukijaltaankin, suhteessaan siihen vissi määrä hengenvoimaa: edelliseltä, ettei hän *kaunistele* pahetta, jälkimäiseltä, ettei hän salli jonkin kauniin puolen lahjoja itseään pitämään arvossa myös rietasta pohjaa. Minuun nähden ratkaiskoon asian joku kolmas — mutta lukijaini pätevyyttä siihen en pidä aivan taattuna. Roskaväki, jolla en suinkaan tahdo tarkoittaa yksinomaan kadunlakaisijoita, roskaväki on (meidän kesken sanoen) levittänyt juurensa lavealle joka suuntaan, ja onnettomuudeksi se — johtaa yleistä mielipidettä. Ollen liian likinäköinen käsittämään teokseni *kokonaisuutta*, liian ahdasmielinen ymmärtämään sen *suuruutta*, liian ilkeä ottamaan huomionsa sen *hyvyyttä*, se tulee, pelkään, ehkä tekemään tyhjäksi tarkoitukseni, luulee ehkä löytävänsä tässä puolustuskirjan paheelle, jonka minä kuitenkin tuomitsen tuhoon, ja vaatii oman yksinkertaisuutensa korvausta runoilija-poloiselta, jolle tavallisesti tapahtuu kaikkea muuta paitsi oikeus.

Abdera ja Demokritos palaavat ikuisesti uudelleen esille, ja kunnan Hippokratestemme täytyisi käyttää avukseen kokonaiset pärskäjuuri-istutukset, jos heidän mieli päästää meidät parantavilla lääkekeitteillään pahasta. Liittyköt vain niin monen monet totuuden ystävät opettamaan kanssaihmissiään saarnatuoleista ja näyttämöiltä: roskaväki pysyy iäti roskaväkenä, vaikka aurinko ja kuu muuttuvatkin ja maa ja taivas vanhenevat kuin vaate. Ehkä minun olisi pitänyt, heikkosydämisten iloksi, noudattaa vähemmän uskollisesti luontoa; mutta vaikka se kovakuoriainen, jonka me kaikki tunnemme, kaivaakin lantaa eroon helmistä, vaikka onkin saatu kokea tulen polttavan ja veden hukuttavan, — niin onko sen vuoksi helmi, tuli, vesi pantava takavarikkoon?

Uskallan lukea näytelmäni, sen merkillisen ratkaisun takia, täydellä syyllä kuuluvaksi siveellisiin kirjoihin; pahe kehittyi siinä arvoiseensa päätökseen. Hairahtunut palaa lakien viittäväylälle. Hyve perii voiton. Ken suhtautuu minuun vain niin kohtuullisesti, että ottaa lukeakseen teokseni kokonaan ja tahtoakseen ymmärtää minua, hänen voin odottaa — en ihailevan minua runoilijana, vaan kunnioittavan minua rehellisenä miehenä.

Kirjoitettu pääsiäisenä 1781.

Julkaisija.

HENKILÖT:

MAKSIMILIAN, hallitseva kreivi VON MOOR.
KAARLE | hänen poikiaan.
FRANS |
AMALIA VON EDELREICH.
SPIEGELBERG |
SCHWEIZER |
GRIMM |
RAZMANN | elostelijoita, sittemmin ryöväreitä.
SCHUFTERLE |
ROLLER |
KOSINSKY |
SCHWARZ |
HERMAN, erään aatelismiehen äpärä.
DANIEL, kreivin palvelija.
PASTORI MOSER.
ERÄS MUNKKI.
Rosvojoukkio.
Sivuhenkilöltä.

Tapahtumapaikka on Saksassa. Tapahtuma-aika noin kaksi vuotta.

ENSIMÄINEN NÄYTÖS.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

Frankki.
Sali Moorin linnassa.

FRANS. VANHA MOOR.

FRANS. Mutta voitteko tosiaankin hyvin, isä? Näytätte niin apealta.

VANHA MOOR. Aivan hyvin, poikani — mitä tahdoit sanoa minulle?

FRANS. Posti on tullut — kirje leipzigiläiseltä kirjeenvaihtajaltamme —

V. MOOR (elostuen). Uutisiako Kaarle pojastani?

FRANS. Hm, hm! — Niitä kyllä. Mutta pelkään — en tiedä voinko — terveyteenne katsoen? — Voitteko todella aivan hyvin, isä?

V. MOOR. Kuin kala vedessä! — Kirjoittaako hän pojastani — Mistä sait tämän huolen? Olet kysynyt minulta kahdesti.

FRANS. Jos olette sairas, — jos teissä on vähintäkään oiretta sinnerpäin, niin jääköön tämä asia — puhun siitä teille sopivampaan aikaan. (Puolittain itsekseen.) Tämä sanoma ei ole raihnaalle otollinen.

V. MOOR. Jumala! Mitä saanenkaan kuulla?

FRANS. Sallikaa minun ensin vetäytyä hetkeksi syrjään vuodattamaan säälin kyynel tuhlaajaveljeni takia — minun pitäisi iäti olla vaiti, sillä hän on teidän poikanne, minun pitäisi iäksi salata hänen häpeänsä — sillä hän on minun veljeni. — Mutta ensimmäinen surullinen velvollisuuteni on totella teitä — siksi antakaa minulle anteeksi!

V. MOOR. Voi Kaarle, Kaarle! Tietäisitpä, miten käytöksesi kiduttaa isäsi sydäntä! Tietäisitpä, että yksi ainoa iloinen uutinen sinusta lisäisi kymmenen vuotta ikääni, tekisi minut nuorukaiseksi — sen sijaan että nyt jokainen sanoma saattaa minut askelen lähemmä hautaani!

FRANS. Jos niin on, vanhus, niin jääkää hyvästi, — muutoin repisimme kaikki jo tänään hiukset päästämme arkkunne ääressä.

V. MOOR. Jää! — Yksi lyhyt askel on vielä otettava, — tehköön hän tahtonsa! (Istuutuen). Hänen isiensä synnit etsiskellään kolmanteen ja neljänteen polveen, — täyttäköön hän tehtävänsä!

FRANS (ottaa kirjeen taskustaan). Tunnette kirjeenvaihtajamme. Katsokaa! Antaisin sormen oikeasta kädestäni, jos voisin sanoa häntä valehtelijaksi, katalaksi, myrkylliseksi valehtelijaksi — — Tyyntykää! Saatte suoda anteeksi, etten anna teidän itse vielä lukea kirjettä. Ette saa vielä kaikkea tietää.

V. MOOR. Kaikki, kaikki, — poikani, säästät minut kulkemasta kainalosauvoin.

FRANS (lukee). "Leipzig, 1 p. toukokuuta. — Ellei minua sitoisi lupaus olla salaamatta sinulta, rakas ystävä, vähintäkään siitä, mitä voin saada tietooni veljesi elämästä, niin ei koskaan joutuisi syytön kynäni tällä tavoin syypääksi julmuuteen sinua kohtaan. Sadat kirjeesi vakuuttavat minulle, että tämäntapaisten sanomain täytyy raadella sinun veljensydäntäsi; on kuin näkisin sinun jo tuon kunnottoman, tuon kurjan" — (vanha MOOR peittää kasvonsa). Luen vain lievimmät kohdat, isä, "— tuon kurjan takia kyynelissä kylpevän", ah, ne vierivät, — ne tulvivat säälin virtana poskiani alas — "on kuin näkisin jo vanhan, hurskaan isäsi kuolonkalpeana" — Jeesus, Maaria! Näytättehän siltä jo ennenkuin tiedätte paljon mitään.

V. MOOR. Edelleen, edelleen!

FRANS. "— kuolonkalpeana vaipuvan tuoliinsa ja kiroavan sitä päivää, jolloin hän ensi kerran kuuli itseään sopertaan kutsuttavan *isäksi*. Ei ole haluttu paljastaa minulle kaikkea; ja siitä vähästä, mitä minä tiedän, saat sinä tietää vain vähän. Veljesi näyttää nyt täyttäneen häpeänsä mitan; minä ainakaan en tiedä mitään siitä, mitä hän todella on saanut toimeen, ellei hänen neroutensa tässä kohden voita minun älyäni. Ensin tehtyään velkaa neljäkymmentätuhatta tukaattia" — sievoinen taskuraha, isä, — "ja sitä ennen vieteltyään erään rikkaan pankkiirin tyttären sekä haavoitettuaan kuolettavasti kaksintaistelussa tämän kosijan, erään ylhäisen, kunnan nuorukaisen, oli hänellä kyllicki rohkeutta viime yönä pujahtaa oikeuden käsistä seitsemän muun kanssa, jotka hän oli vetänyt mukaansa

elosteluunsa" — Jumalan nimessä, isä, mikä teitä vaivaa?

V. MOOR. Riittää! Keskeytä, poikani!

FRANS. Säästän teitä. — "Hänet on määrätty vangittavaksi, häväistyksen kärsineet vaativat kuohuissaan hyvitystä, hänen päästään on luvattu palkinto, — Moorin nimi" — Ei, poloiset huuleni eivät sentään saa surmata isää! (Repii kirjeen.) Älkää uskoko, isä, älkää uskoko tästä sanaakaan!

V. MOOR (itkee katkerasti). Nimeni! Rehellinen nimeni!

FRANS (lankeaa hänen kaulaansa). Kurja, kolmasti kurja Kaarle! Enkö tätä aavistanut, kun hän jo poikasena vaani tyttöjä, kolusi katupoikain ja hulttioitten kanssa maat ja mantereet, karttoi kirkon näkemistäkin kuten pahantekijä vankilaa ja heitti teiltä kiristämänsä rahat ensimmäisen vastaantulevan kerjäläisen hattuun, sillä välin kun me ylensimme kotona mieleemme hurskaksiin rukouksiin ja pyhien saarnakirjojen tutkisteluun? — Enkö tätä aavistanut, kun hän lueskeli Julius Caesarin ja Aleksanteri Suuren sekä muiden paatuneitten pakanain seikkailuja mieluummin kuin katumuksentekijän Topiaan tarinaa? — Sadasti ennustin teille tätä, sillä rakkauteni häneen pysyi aina lapsenvelvollisuuden rajoissa, — se vesa syöksee vielä meidät kaikki kurjuuteen ja häpeään! — Oi kunpa ei hänellä olisi Moorin nimeä, kunpa minun sydämeni ei sykkisi niin lämpimästi hänen tähtensä! Tämä jumalaton rakkaus, jota en voi kitkeä pois, syyttää minua vielä kerran Jumalan tuomioistuimen edessä.

V. MOOR. Voi toiveitani! Kultaisia unelmiani!

FRANS. Tiedän ne hyvin. Niistähän juuri puhuin. Se hengen tulisuus, mikä hehkuu pojassa, sanoitte te aina, joka saa hänet niin alttiiksi kaiken suuruuden ja kauneuden vaikutuksille; tuo avonaisuus, mikä kuvastaa sielua hänen silmissään, tuo tunteen herkkyys, joka sulattaa hänet aina tuskaa nähdessään kyyneleiseen osanottoon, tuo miehenmieli, joka ajaa häntä kiipeämään satavuotisten tammien latvaan ja oijen ja paalutusten ja vuolaitten virtojen yli kiittämään — tuo lapsekas kunnianhimo, tuo voittamaton itsepäisyys sekä kaikki nuo kauniit, loistavat avut, jotka orastivat hänessä ja näyttivät hänet isänsä pojaksi, tekevät hänestä kerran — niin toivottiin — ystävälle lämpimän ystävän, kunnan kansalaisen, sankarin, *suuren, suuren* miehen. — Näettekö nyt, isä! Tulinen henki on kehittynyt, laajennut, kantanut jaloja hedelmiä. Katsokaas kuinka tuo avonaisuus on kuontunut röyhkeydeksi, katsokaas kuinka tunteen herkkyys kuhertaa hemeänä keimailijain edessä, kuinka se on altis jonkun Frynen suloille! Katsokaas kuinka tuo tulinen nerous on kuudessa lyhyessä vuodessa polttanut hänen elämän-öljynsä niin tarkoin, että hän kummittelee elävänä, ja ihmiset tulevat ja sanovat häpeämättä: *c'est l'amour qui a fait ça!* [Rakkaus se on tehnyt tämän!] Ah, katsokaas, kuinka se rohkea, yritteliäs älypää tahtoo suorittaa suunnitelmia, joiden rinnalla Cartouchen ja Howardin urotyöt menevät mitättömiin! Ja kunhan nämä ihanat oraat ehtivät kasvaa täyteen mittaan, — mitä täydellistä voimmekaan odottaa hänen varhaisesta iästään huolimatta! — Ehkäpä koette, isä, vielä sen ilon, että saatte nähdä hänet johtamassa urhoparvea, joka hallitsee metsien pyhää hiljaisuutta ja keventää väsyneen vaeltajan matkataakan puoleen, — ehkäpä saatte vielä ennen hautaan vaipumistanne tehdä pyhiinvaellusretken hänen muistopatsaansa luo, jonka hän on itselleen pystyttänyt maan ja taivaan välille, — ehkäpä, oi isä, isä, saatte etsiä itsellenne toista nimeä, sillä muutoin teitä osoittelevat sormillaan katupojat ja kamasaksat, jotka ovat Leipzigin torilla nähneet herra poikanne kuvan.

V. MOOR. Ja sinäkin, rakas Frans, sinäkin? Voi lapseni, miten he tähtäävätkin — suoraan sydämeeni!

FRANS. Näette, että minä osaan olla sukkelakin, mutta minun sukkeluuteni on kuin skorpionin pistos. — Ja sitten tuo kuiva arki-ihminen, kylmä, puiseva Frans, — ja mitä nuo kaikki nimittelyt ovatkaan, joihin vastakohtaisuus hänen ja minun välillä yllytti teitä, kun hän istui sylissäni tai nyppi poskeani —, hän kuolee kerran kotinurkkiinsa ja lahoo ja unhoittuu, kun sen sijaan tämän yleisneron maine kiittää Pohjoisnavalta hamaan Etelänavalle. Haa, kätensä ristii tuo kylmä, kuiva, puiseva Frans, kiittäen sinua, taivas — ettei ole hänen kaltaisensa!

V. MOOR. Suo anteeksi, lapseni; älä suutu isään, joka näkee pettyneensä toiveissaan. Jumala, joka Kaarlen kautta lähettää minulle kyyneliä, käyttää sinua, rakas Frans, pyyhkimään ne silmistäni.

FRANS. Niin, isä, hän pyyhkii ne silmistänne. Fransinne uhraa elämänsä teidän elämäne pitennykseksi. Teidän elämäne on se oraakkeli, jolta minä ennen kaikkea kysyn neuvoa siitä, mitä aion tehdä, se peili, jossa minä kaikkea tarkastan, — ei mikään velvoitus ole minulle niin pyhä, etten sitä oitis rikkoisi, jos on kallis henkenne kysymyksessä. — Uskotteko sanani?

V. MOOR. Sinulla on vielä suuria veloituksia hartioillasi, poikani — Jumala sinua siunatkoon siitä, mitä olit ja vasta olet minulle.

FRANS. Sanokaahan nyt minulle: jos teidän ei olisi pakko kutsua tätä poikaa omaksenne, ettekö olisi onnellinen mies silloin?

V. MOOR. Hiljaa, oi hiljaa! Kun kättilö toi hänet minulle, nostin hänet taivasta kohti ja huudahdin: "Enkö ole onnellinen mies?"

FRANS. Senpä sanoitte. Entä nyt? Kadehditte kehnointa alustalaistanne siksi, ettei hän ole tämän isä, — teillä on murhetta niin kauan kuin teillä on tämä poika. Se murhe kasvaa sikäli kuin Kaarlekin. Se murhe kalvaa elämänne juuria.

V. MOOR. Oh, hän on tehnyt minut kahdeksankymmenvuotiaaksi vanhukseksi.

FRANS. No niin — entäpä jos luopuisitte tuosta pojastanne?

V. MOOR (hypähtäen pystyyn). Frans, Frans, mitä sanot?

FRANS. Eikö juuri tämä rakkautenne häneen ole syynä kaikkeen murheeseen? Ilman sitä rakkautta ei häntäkään enää ole teillä olemassa. Ilman sitä rikollista, tuomittavaa rakkautta on hän teistä kuin kuollut — kuin koskaan syntymätön. Ei liha eikä veri, vaan sydän se tekee meidät isiksi ja pojiksi. Kun ette tätä epäsikiötä enää rakasta, niin hän ei enää ole poikanne, vaikka hän olisikin lihaa teidän lihastanne. Hän on tähän saakka ollut silmäteränne, — mutta jos silmäteräsi pahentaa sinut, sanoo Sana, niin heitä se pois. On parempi päästä yksisilmäisenä taivaaseen kuin kaksisilmäisenä joutua helvettiin. On parempi tulla lapsetonna taivaaseen kuin että kumpikin, isä sekä poika, joutuvat helvettiin. Niin puhuu Jumala!

V. MOOR. Sinä vaadit siis minua kiroamaan poikani?

FRANS. En, en toki! — Poikaanne teidän ei pidä kiroaman. Ketä kutsutte pojaksenne? Häntäkö, jolle annoitte elämän, vaikka hän käyttää kaiken taitonsa lyhentääkseen teidän elämänne?

V. MOOR. Oh, se on liiankin totta! Tuomio käy näin ylitseni. Herra käyttää häntä aseenaan.

FRANS. Näettekö, kuinka lapsenomaisesti lempilapsenne teitä kohtelee! Hän kuristaa teidät isällisellä osanotollanne; surmaa teidät rakkaudellanne, lahjoo isänsydämenne, antaakseen vain armoniskun teille. Kun teitä ei enää ole olemassa, niin hän on tilustenne herra, viettiensä kuningas. Pato on murrettu ja hänen himojensa virta voi nyt tulvilla vapaasti. Ajatelkaa kerran itse olevanne hänen asemassaan! Kuinka monasti hänen täytyykään toivoa isänsä maan alle — kuinka usein veljensä —, jotka ovat niin armottomasti hänen hulttiomenonsa tiellä. Mutta onko se rakkautta rakkaudesta? Onko se lapsen kiitollisuutta isän lempeydestä? Se, että hän hetken irstaalle nautinnolle uhraa kymmenen vuotta teidän elämäännne? Se, että hän heikummalla tuokiossa heittää peliin isiensä maineen, joka on jo seitsemän vuosisataa pysynyt saastumatta? Sellaistako sanotte pojaksenne? Vastatkaa: sanotteko sellaista pojaksenne?

V. MOOR.

Säälimätön lapsi, mutta minun lapseni, minun lapseni sentään!

FRANS. Rakas, suloinen lapsi, jonka ainainen pyrintö on päästä isästään. — Kunpa te oppisitte ymmärtämään, kunpa suemukset putoaisivat silmistänne! Mutta teidän laupeutenne tukee välttämättä hänen irstauttaan, teidän suojeluksenne antaa sille oikeutusta. Totisesti, te vieritätte kirouksen pois hänen päänsä päältä; teidän päälleenne, isä, teidän päälleenne se tuomiona lankeaa.

V. MOOR. Oikein, aivan oikein! — Minun, minun yksin on syy!

FRANS. Kuinka monet tuhannet, jotka ovat juopuneet hekuman maljain ääressä, ovatkaan kärsimyksissä parantuneet. Ja eikö ruumiillinen tuska, kaiken riihattomuuden seuraus, ole jumalaisen tahdon viittaus? Saisiko ihminen julmalla hempeydellään muuttaa sen muuksi? Saako isä syöstä iäksi turmioon hänelle uskotun lunnaan? — Ajatelkaa tarkoin, isä: jos jätätte hänet joksikin aikaa kurjuuteensa, niin eikö hän ole välttämättä joko tekevä kääntymyksen ja parantuva — tai sitten hän tulee kurjuuden suuressa koulussa jäämään konnaksi, ja silloin — onnettomuudekseen isä tekee hemmoittelullaan tyhjäksi korkeamman viisauden aivoitukset! — No, isä?

V. MOOR. Kirjoitan hänelle, että vedän käteni pois hänestä.

FRANS. Niin teette oikein ja viisaasti.

V. MOOR. Että hän älköön koskaan tulko kasvojeni eteen.

FRANS. Se vaikuttaa terveellisesti.

V. MOOR (lempeästi). Kunnes hän on muuttunut.

FRANS. Aivan niin, aivan niin. — Mutta jospa hän sitten tulee hurskas naamari kasvoillaan, anelee sääliänne, hellittää teistä anteeksiannon, ja huomenna menee ja pilkkaa teidän heikkouttanne

porttojensa sylissä? — Ei, isä! Hän palaa vapaaehtoisesti, kun hänen omatuntonsa on vapauttanut hänet syytöksestä.

V. MOOR. Kirjoitan siten hänelle oitis.

FRANS. Sana vielä, isä! Vihantunteenne, pelkään, voisi johtaa kynäänne kovin tylyihin sanoihin, jotka murtaisivat hänen sydämensä — ja sitä paitsi —, ettekö usko, että hän pitäisi jo sitä anteeksiantona, jos te pitäisitte häntä omakätisen vastauksen arvoisena? Siksi on parempi, että jätätte kirjoittamisen minulle.

V. MOOR. Tee se, poikani. — Ah, se olisikin särkenyt sydämeni!
Kirjoita hänelle — —

FRANS (nopeasti). Se on siis päätetty?

V. MOOR. Kirjoita hänelle, että tuhat verikyyneltä, tuhat unetonta yötä olen — — Mutta älä saata poikaani epätoivoon!

FRANS. Ettekö tahdo käydä levolle, isä? Tämä koski teihin kovasti.

V. MOOR. Kirjoita hänelle, että isänsydän — Sanon sinulle, älä saata poikaani epätoivoon! (Lähtee murheisena.)

FRANS (katsoo nauraen hänen jälkeensä.) Älä ole huolissasi, vanhus; et koskaan paina häntä rintaasi vasten. Tie siihen on häneltä katkaistu kuin tie helvetistä taivaaseen. — Hän oli riistetty sylistäsi, ennenkuin tiesit, että itse jaksaisit sitä tahtoa. — Olisinpa ollutkin kurja poropeukalo, ellen olisi saanut reväistyksi poikaa isänsä sydämeltä, vaikka hän olisi ollut rautasitein siihen nidottu. — Olen kiroista kutonut ympärillesi taikaverkon, jonka sisään hän ei pääse. — Onneksesi, Frans, poissa on tuo sylilapsi — metsä on kirkkaampi. Minun täytyy tarkoin piiloittaa nämä paperit, — kuinka helposti voisikaan joku tuntea käsialani. (Hän kokoaa kirjeenpalat kasaan.) — Ja murhe katkaisee pian vanhuksenkin elämänlangan, — ja Amalian sydäimestä minun täytyy reväistä tämä Kaarle, vaikkapa puoli hänen elämänsä jäisi jäljessä laahaamaan.

Minulla on suuri oikeus olla tyytymätön luontoon ja kunniani kautta, minä käytän sitä oikeutta. Miksi en minä ryöminyt ensimmäisenä äitini kohdusta? Miksi en ole ainoa lapsi? Miksi piti minun saaman taakakseni tämä peloittava rumuus, juuri minun? Aivan kuin luonto olisi synnyttänyt minut jonkunlaisena jätteenä. Miksi juuri minulle tämä lappalaisnenä? Juuri minulle tämä neekerin turpa, nämä hottentotin silmät? Totisesti, luulen, että luonto on kaikista ihmislajeista kasannut kaiken inhoittavan ja pyöräyttäneen minut siitä. Kuolema ja kirous! Kuka antoi sille valtakirjan pidättää minulta sen, minkä toinen sai lahjaksi? Saattoiko joku lahjoa sen ennen veljeni syntymää? Tai loukata sitä juuri ennenkuin minä sain elämän? Kuinka saattoi luonto tehdä tehtävänsä näin puolueellisesti!

Ei, ei! Minä syytän sitä väärin. Antoihan se meille kekseliään hengen, heittäessään meidät alastomina ja surkeina tämän valtameren, *maailman*, rannalle. — Uikoon ken osaa, ja hukkukoon ken on saamaton. Se ei antanut minulle mitään mukaan, oma asiani on nyt, miksi tahdon tulla. Kullakin on sama oikeus suurimpaan ja pienimpään, vaatimus taittuu vaatimusta, vietti viettiä ja voima voimaa vasten. Ylivoimaisen hallussa on oikeus, ja lakeinamme ovat voimiemme rajat.

Onhan tosin eräitä yhteissopimuksia, jotka on tehty maailman verenkierroksen järjestämiseksi. — Kunniallinen nimi: todellakin, tuottoisa raha, jolla voi mainiosti harjoittaa kaupustelua, kun vain osaa hyvin sen taidon. — Omatunto: no jaa, hauska räsy-ukko varpusten pelättinä kirsikkapuista — sekin kekseliäästi sommiteltu vaihtopaperi, joka päästää vararikkoisenkin pulasta.

Todellakin, hyvin kiitettäviä keksintöjä pitämään narreissa vireillä kunnioitusta ja painamaan roskaväkeä tohvelin alle, jotta taitomiehillä on sitä mukavampi olo. Epäilemättä sangen hupaisia laitoksia! Ne näyttävät minusta aivan niiltä aidoilta, joilla alustalaiseni sangen ovelasti saartavat peltonsa, niin ettei muka yksikään jänis, ei pahaisinkaan jänisjussi pääsisi yli; — mutta armollinen herra kannustaa ravuriaan ja ajaa keinuen tuhotun viljan yli.

Jänis parka! On todella surkeata näytellä jäniksen osaa tässä maailmassa. — Mutta armollinen herra tarvitsee jäniksiä!

Niinpä ripeästi eteenpäin! Ken ei mitään pelkää, hän ei ole voimaltaan vähäisempi kuin se, jota kaikki pelkäävät. Nykyään on tapana pitää housunlahkeissa solkia, joilla ne mielen mukaan väljennetään ja tiukennetaan. Leikkautammepa itsellemme uusinta kuosia noudattelevan omantunnon, jotta lihoessamme voimme sitä mieleemme mukaan väljentää, kun puemme sen yllemme. Mitä me siihen voimme? Menkää räätälin luo! Olen kuullut jaariteltavan laveasti niin sanotuista *verisiteistä*, jotka voisivat vanhan kansan mieheltä panna pään pyörälle. — Tuo on sinun veljesi — se merkitsee samaa

kuin: hän on paistettu samassa uunissa missä sinäkin, siksi hän olkoon sinulle pyhä. Tarkastakaapa joskus lähemmin tuota nurinkurista johtopäätöstä, tuota hassua väitettä, joka kimpoaa ruumiillisesta sukulaisuudesta sielujen sopusointuun, samasta kodista tunteen yhteyteen, yhtäläisestä ruuasta yhtäläisiin taipumuksiin! — Mutta edelleen: tuo on isäsi! Hän on antanut sinulle elämän, sinä olet hänen lihaansa ja vertansa, — hän olkoon siis sinulle pyhä! Taas viekas johtopäätös. Haluaisin sentään kysyä, *miksi* hän teki minut? Eihän toki rakkaudesta minuun, josta vasta piti tuleman "minä"? Tunsiko hän minua, ennenkuin teki minut? Tai ajatteliko hän minua, käydessään luomaan minua? Tai toivoiko hän minua silloin, kun teki minut? Tiesikö hän, mikä minusta oli tuleva? Sitä en toivoisi hänestä, sillä silloin minä rankaisisin häntä siitä, että hän kuitenkin teki minut. Olenko hänelle kiitoksen velkaa siitä, että minusta tuli mies? Yhtä vähän kuin voisin soimata häntä, jos hän olisi tehnyt minusta naisen. Voinko tunnustaa rakkauden, joka ei perustu kunnioitukseen minun *minuuttani* kohtaan? Voisiko olla kunnioitusta minun minuuttani kohtaan, kun se pitäisi syntyä juuri siitä, minkä edellytys se olisi oleva? Missä piilee nyt pyhyys? Itse siinä toimituksessako, josta minä synnyin? — Ikäänkuin se olisi enempää kuin eläimellisen himon eläimellistä tyydyttämistä. — Vai piileekö se ehkä tämän toimituksen tuloksessa, mikä kuitenkin ei ole muuta kuin rautainen välttämättömyys, jota niin mielellään vältettäisiin, ellei se vaatisi lihan ja veren halujen kieltämistä. Pitäisikö minun muka puhua hänelle hyviä sanoja siksi, että hän rakastaa minua? Se on hänen turhamaisuuttaan, kaikkien taideniekkain yhteistä perisyntiä: hehän pöyhkeilevät teoksestaan olipa se kuinka tökerö tahansa. — Siinä, nähkääs, onkin koko noitakeino, minkä te peitätte pyhään sumuun, käyttäaksenne väärin pelkuruuttamme. Sallisinko minäkin talutettavan itseäni siinä kuten pojanvesaa?

Heipä hei, ripeästi siis toimeen! — Tahdon ympäriltäni kitkeä pois kaiken, mikä estää minua saamasta *herran* oikeuksia. *Herra* minun täytyy olla ottaakseni väkivallalla sen, minkä saavuttamiseen minulta puuttuu rakastettavuutta. (Poistuu.)

TOINEN KOHTAUS.

Kapakka Saksin rajoilla.

KAARLE V. MOOR syventyneenä lukemaan. SPIEGELBERG juoden pöydän ääressä.

KAARLE V. MOOR (työntää kirjan oheen). Minua inhoittaa tämä mustetta töhrivä vuosisata, kun luen Plutarkoksestani suurten miesten töitä.

SPIEGELBERG (täyttää hänelle lasin ja juo). Josefusta sinun sietää lukea.

MOOR. Prometheuksen kirkas kipuna on sammunut, sen sijaan otetaan nykyään tulta liekokasvien itiöistä — teatteritulta, joka ei sytytä edes piippuni tupakkaa. Siinä ne raapivat ja nakertelevat kuin rotat Herkuleen nuijaa, ja tutkivat ytimen aivokopastaan saadakseen tietää, mitä hän oikeastaan on kantanut kiveksinään. Muuan ranskalainen mustakaapu opettaa, että Aleksanteri on ollut jänishousu, eräs keuhkotautinen professori pitää puhuessaan vakituisesti nenänsä edessä salmiakkipulloa ja luennoi *voimasta*. Ukkelit, jotka pyörtyvät huomattuaan tullessa isiksi, repostelevät Hannibalin sotataitoa, — märkäkorvat nulkit onkivat lauseparsia Cannaen taistelusta ja virmistelevät Scipion voitoille, koska heidän täytyy niitä selittää.

SPIEGELBERG. Sinähän kohta oikein itkeä tillität aleksandrialaisesti!

MOOR. Kaunis tulos sotaista vaivoistanne, että nyt asustatte akatemioiden ja että kuolemattomuuttanne laahataan vaivaloisesti kirjankantimissa! Kallis palkkio verenne tuhlauksesta, että joku Nürnbergin kamasaksa käärii teidät piparkakun ympärille tai parhaassa tapauksessa joku ranskalainen murhenäytelmien kirjoittaja nostaa teidät puujaloille, tanssimaan hänen vetonuorassaan. Hahaha!

SPIEGELBERG (juo). Lue Josefusta, siinä pyyntöni!

MOOR. Hyi hitto tätä velttoja kuohilas-vuosisataa, joka ei pysty muuhun kuin märehtimään entisaikain tekoja ja nylkemään nahan muinaisten urhojen selästä selityksillään sekä pilaamaan heidän maineensa murhenäytelmillään. Sen kupeitten voima on kuihtunut, ja nyt täytyy ihmiskunnan saada oluthiivasta uutta voimaa sikiämään.

SPIEGELBERG. Teestä, veli, teestä!

MOOR. Sitten he saartavat terveen luonnon äitelillä totunnaisuuksillaan, eivät rohkene tyhjentää lasia, heidän kun täytyisi juoda terveydeksi, — hyvittelevät kengänharjaajaa, jotta hänen avullaan voisivat esiintyä edukseen mahtiherrain edessä ja hosuvat kiertolaista, jota heidän ei tarvitse pelätä. Jumaloivat toisiaan päivällisen takia ja mielellään myrkyttäisivät toisensa aluspatjan vuoksi, josta joku

muu tarjoaa huutokaupassa enemmän. Tuomitsevat sadukealaista, joka ei käy kyllin utteraan kirkossa, ja alttarin edessä punnitsevat mielessään vain korkoprosentteja, laskeutuvat polvilleen, voidakseen oikein leväyttää laahuksensa, — eivät räväytä silmäänsä pois papista, nähdäkseen, miten hänen peruukkinsa on käherretty. — Pyörtyvät, nähdessään haavoittuneen hanhen, ja taputtavat käsiään, kun ammattikilpailija lähtee pörssistä vararikkoisena. — Kuinka lämpimästi puristinkaan heidän kättään — "vain yksi päivä vielä odottakaa!" — Turhaa. — Linnaan se koira! Rukouksia, valoja, kyyneliä! (Polkien jalkaansa.) Helvetin hirmu!

SPIEGELBERG. Ja parin tuhannen likaisen dukaatin takia. —

MOOR. Ei, en viitsi sellaista ajatella. Minun täytyy puristaa ruumiini kureliiveihin ja tahtoni ahdistaa lakeihin. Laki on alentanut etanankuluksi sen, mistä olisi tullut kotkanlentoa. Laki ei vielä ole luonut ainoatakaan suurta miestä; mutta vapaus hautoo esiin jättejä ja varaväkeviä. He pesiytyvät tyrannin suolistoon, tottelevat hänen vatsansa oikkuja ja noudattavat nöyrästi hänen henkäyksiään. — Ah, kunpahan Hermannin henki vielä kytisi tuhkan alla. — Tuo minulle sotajoukko kaltaisiani miehiä, ja Saksasta tulee tasavalta, jonka rinnalla Rooma ja Sparta ovat nunnaluostareita. (Heittää miekan pöydälle ja nousee.)

SPIEGELBERG (hypähtäen pystyyn). Hyvä! Varsin hyvä! Sinähän saatat minut oikein asian alkuun. Kuiskaampa korvaasi ajatuksen, Moor, jota olen jo kauan hautonut, ja sinä olet mies siihen — kippis, veli! — Mitäs jos rupeisimme juutalaisiksi ja nostaisimme jälleen hälinän siitä kuningaskunnasta!

MOOR (nauraa kohti kurkkua). Ah, nyt huomaa — nyt huomaa, että tahdot poistaa muodista esinahan, sinun esinahkasi kun on jo parturilla?

SPIEGELBERG. Kas sitä nahanhautojaa! Minut on todellakin, ihme kyllä, ympärileikattu jo ennakolta. Mutta eikö olekin minun tuumani viekas ja rohkea? Lähetämme julistuksen jokaiseen neljään ilmansuuntaan ja yllytämme lähtemään Palestiinaan kaikki, jotka eivät syö sianlihaa. Sitten todistan pätevillä asiakirjoilla polveutuvani neljännyskuningas Herodeesta, ja niin pois päin. Siitä syntyy voittokulku, veikko, kun ehditään jälleen omalle pohjalle ja päästään rakentamaan uudelleen Jerusalemia. Nyt turkkilainen vilkkaasti ulos Aasiasta, kun rauta vielä on kuumana, setripuita kaadettakoon Libanonilta, rakennettakoon laivoja ja koko kansa nauhoineen ja nappeineen lastattakoon niihin. Sillävälän —

MOOR (ottaa hymyillen häntä kädestä). Toveri, nyt on ilveilyn aika ohi.

SPIEGELBERG (kivahtaen). Hyh, et kai aio näytellä tuhlaajapoikaa? Tuollainen velikulta, joka on kirjailnut miekallaan naamoja enemmän kuin kolme kihlakunnankirjuria karkausvuonna määräyskirjojaan. Kertoisinko sinulle suuresta koiranraadosta? Haa, minun tarvitsee vain nostattaa silmiäsi oma kuvasi, se hehkuttaa tulta suoniisi, ellei mikään muu sinua sytytä. Muistatko vielä, miten neuvosherrat olivat ammuttaneet jalan verikoiraltasi ja sinä määräsit kostoksi paaston koko kaupunkiin. Sinuun oltiin kauhtuneita. Mutta sinä et siekaillut, ostaatit kaiken lihan koko Leipzigistä, niin ettei kahdeksan tunnin kuluttua löytynyt luutakaan noposteltavaksi koko ympäristöstä ja että kalojen hinta alkoi nousta. Maistraatti ja porvarit hautoivat myrkkymieltään. Me veikkoset pujahdamme ulos tuhannen seitsemänsadan miehen voimalla, sinä etunenässä, — teurastajia, räätäleitä, kamasaksoja jäljissäsi, hännänpäänä ravintoloitsija, parturi sekä muut ammattikunnat, ja vannomme ryntäävämmä kaupungin kimppuun, jos pojilta katkaistaan hiuskarvakaan. No, ratkesihan se pian niinkuin Hornbergin pyssyjuttu, ja lorun lopuksi vainoojamme saivat pitkän nenän. Sinä kutsutit eteesi tohtoreita pitkän liudan ja tarjosit kolme dukaattia sille, joka ottaa kirjoittaakseen koiraan varten rohtomääräyksen. Epäilimme herrojen olevan liian arkoja kunniastaan ja kieltäytyvän, ja olimme valmistautuneet jo väkiryntäykellä heitä pakoittamaan. Mutta se oli tarpeetonta, herrat tapella natistivat niistä kolmesta dukaatista, ja urakkahuutokaupassa palkkio laskeutui kolmeen ropoon. Tunnissa tuli kaksitoista reseptiä, niin että elukka piankin oikaisi koipensa.

MOOR. Hävyttömiä lurjuksia!

SPIEGELBERG. Hautajaiset olivat sangen muhkeat, muistorunoja rustattiin vainajasta kantamuksittain, ja yöaikaan me läksimme liikkeelle tuhartisena joukkona, lyhty toisessa kädessä, toisessa lyömämiekkamme, ja niin läpi kaupungin kellonkalkkeessa ja räminässä. Niin saatettiin koira viimeiseen leposijaansa. Sitten tuli mässäys, jota kesti selvään aamuun asti, silloin sinä kiittelit herroja heidän sydämellisestä osanotostaan ja myytit lihan puolella hintaa. Mort de ma vie [Lempo vieköön!], silloin me tunsimme kunnioitusta sinua kohtaan, kuten varusväki valloitetussa linnassa. —

MOOR. Etkä häpeä kerskua siitä! Etkö sinä osaa häpeillä edes tuollaisia konnankujeita?

SPIEGELBERG. Mene jo mäkeen. Etpä ole enää Moor. Muistatko vielä, kuinka monta tuhatta kertaa sinä malja kädessä teit pilaa vanhasta saituri-isästäsi ja sanoit, että ahertakoon hän vain kokoon rahaa,

sinä kyllä laitat sen kulisemaan kurkustasi alas. — Muistatko vielä, heh, muistatko vielä? Oo sinä paatunut, kurja kerskuri? Se sana oli sentään miehen ja aatelismiehen suusta lähtenyt; mutta —

MOOR. Sinä kirottu, miksi sitä minulle muistuttele! Kirottu minä, että olen niin sanonut. Mutta se sattui vain viinihöyryn vallassa, ja sydämeni ei kuullut suuni kerskuntaa.

SPIEGELBERG (pudistaa päätään). Ei, ei, ei se ole mahdollista. Ethän toki, veliseni, voi noin puhua tosissasi! Eikö houkutakin hätätila sinua tuollaisiin luuloihin, veikko? Tule kuuntelemaan jutelmaa poikavuositani. Kotini likellä oli oja, joka oli vähintään kahdeksisen jalkaa leveä ja jonka yli hyppäämisestä me poikaset kiivaasti kilpailimme. Mutta turhaa vaivaa! Hupsis — siellä sitä loikoi, ja ylhäällä tirsuttiin ja naurettiin ja pian sait selkääsi tuiskuna lumipalloja. Kotini likellä piti eräs metsästäjä kahleissa koiraansa, joka oli niin ärhäkkä peto, että se kävi kuin ukonnuoli tyttöläitä hameenhelmiin, jos ne uskalsivat kovin likeltä tepsuttaa sen ohi. Minun riemunani taas oli ärsyttää koira kaikin mahdollisin tavoin, ja minä olin pakahtua nauruuni, kun se ryöttä murjotti minua kuin syödäkseen ja olisi niin sydämen halusta kimpaisut päälleni, jos olisi vain voinut. — Entä sitten. Kerran minä taas olen kujeilemassa sen kanssa ja heitän sitä kylkeen kivellä niin nasevasti, että se raivoten kiskoutuu irti ketjustaan ja häntä suorana käy minun kimppuuni ja minä kuin paukka pakoon. — Hitto vieköön, silloin osaa olla juuri tuo lemmon oja tiellä. Mitä tehdä? Koira on hirmuna aivan kintereilläni, nopsa päätös — tiukka ponnahdus — ja minä olen toisella puolen. Se hyppy pelasti ruumiini ja henkeni, muutoin peto olisi repinyt minut rievuiksi.

MOOR. Mitä varten siitä lavertelet nyt?

SPIEGELBERG. Jotta sinä näkisit, miten voimat hädässä kasvavat. Siksi minä en joudukaan kauhuihini täperimmälläkään hetkellä. Rohkeus kasvaa vaaran mukana; voima virkenee pulassa. Kohtalo aikoi minusta varmasti suurta miestä, koska se niin jyrkästi asettuu poikkiteloin tielleni.

MOOR (harmissaan). En ymmärrä, miksi meillä vielä pitäisi olla rohkeutta ja miksi ei vielä ole ollut sitä.

SPIEGELBERG. Ohoo! — Haluat siis jättää lahjasi mätänemään sisääsi? Kaivaa maahan leiviskäsi? Luuletko leipzigiläisten kärhämäisi olevan viimeistä ihmiskekseliäisyyttä? Kunpahan tästä pääsemme suureen maailmaan, Pariisiin ja Lontooseen! Siellä sitä saa korvalleen, jos tervehtii toista rehellisen miehen nimellä. Ja siellä sitä saa sielunsa iloksi harjoittaa ammattia oikein suuressa mitassa. — Kyllä suusi ja silmäsi leviävät siellä. Sielläkös vasta jäljennetään käsialoja, tehdään vääriä noppia, murretaan salpoja ja nuuskitaan arkkujen sisuksia, — saat vielä oppia Spiegelbergiltä kaikki! Se kanalja, joka ei huoli käyttää sormikonstejaan välttääkseen nälkäkuoleman, on hirtettävä lähimpään puuhun.

MOOR (hajamielisenä). Mitä? Sinä kai olet ehtinyt pitemmällekkin?

SPIEGELBERG. Luulenpa melkein, että epäilet minua. Annahan minun sentään lämmitä ensin; saat nähdä ihmeitä, aivosi kääntyvät pääkopassasi, kun sukkeluuteni ehtii raskauden tilassaan viimeisilleen. — (Nousee, kiihkeästi.) Mikä valo leviääkään sisälläni! Suuria ajatuksia nousee sielussani. Jätinaikeita kiehuu aivoissani. Lemmon uneliaisuus (takoen otsaansa), joka tähän saakka on kahlinut voimaani, sulkenut ja rajoittanut toiveitani! Herään; tunnen, kuka olen — mikä minusta täytyy tulla!

MOOR. Olet narri. Viini puhkuu ulos aivoistasi.

SPIEGELBERG (kiihtyen). Spiegelberg, kysytään, osaatko loihtia? Vahinko, ettei sinusta tullut kenraalia, Spiegelberg, sanoo kuningas, olisit ahtanut itävaltalaiset napinreiästä läpi. Niin kuulen tohtorien valittavan, anteeksiantamatonta on, ettei se mies ole tutkinut lääketiedettä, hän olisi keksinyt uuden kaulakupu-lääkkeen. Ah, ja ettei hän ottanut erikoisalakseen raha-asioita, huokailevat Sullyt työhuoneissaan, hän olisi loihtinut kultakolikoita kivistä. Ja Spiegelbergiä kysytään idässä ja lännessä, ja suohon te joudatte, te narrit ja nahjukset, kun Spiegelberg kerran levittyvin siivin lehauttaa ylös maineen temppeleihin.

MOOR. Onnea matkalle! Nousehan vain häpeäpatsaan nenästä maineen korkeuteen. Isäni varjoisissa lehdoissa! Amaliani sylissä vartoo minua jalo onni. Jo viime viikolla pyysin isältäni kirjeessä anteeksi, en salannut pienintä rikettä, ja missä on vilpittömyyttä, siinä on myös myötätuntoa ja apua. Erotkaamme, Moritz! Näemme toisemme tänään viime kerran. Posti on jo kaupungin muurien sisäpuolella. Isäni anteeksianto on kohta käsissäni.

(SCHWEIZER, ROLLER, GRIMM, SCHUFTERLE, RAZMANN astuvat sisään.)

ROLLER. Tiedättekö myös, että meitä etsitään?

GRIMM. Ettemme ole hetkeäkään varmat piilossamme?

MOOR. Minua se ei ihmetytä. Menköön miten menee. Ettekö nähneet Schwarzia? Eikö hän puhunut mistään minulle tulleesta kirjeestä?

ROLLER. Hän on jo kauan etsinyt sinua. Kirje hänellä mahtaa olla.

MOOR. Missä hän on, missä? (Aikoo lähteä nopeasti.)

ROLLER. Älä mene, olemme kutsuneet hänet tänne. Sinähän vapiset!

MOOR. En vapise. Miksipä vapisisin? Toverit, tämä kirje — iloitkaa kanssani! — Olen onnellisin mies taivaan alla, miksi vapisisin?

SCHWARZ (saapuu).

MOOR (rientää häntä vastaan). Veli, veli! Kirje, kirje!

SCHWARZ (antaa hänelle kirjeen, jonka hän oitis avaa). Mikä sinun on? Olethan kuin valkaistu seinä!

MOOR. Veljeni käsialaa!

SCHWARZ. Mitäs Spiegelberg sitten puuhaa?

GRIMM. Se mies on järjiltään. Temppuilee kuin tanssitahtinen.

SCHUFTERLE. Hänen järkensä hyppää piiriä. Varmaan hän sepittää runoa.

RAZMANN. Spiegelberg, hoi, Spiegelberg! — Ei raato kuule.

GRIMM (pudistelee häntä). Mies, uneksitko vai. —

SPIEGELBERG (joka on koko ajan huoneennurkassa tehnyt eleitä kuin jotakin suunnitellen, hyppää huimana pystyyn). La bourse ou la vie! [Raha tai henki!] (Käy kurkkuun Schweizeriä, joka tyyneesti paiskaa hänet seinää vasten. — Moor pudottaa kirjeen ja juoksee ulos. Kaikki kohahtavat seisaalleen.)

ROLLER (hänen jälkeensä). Moor! Minne, Moor? Mitä aiot?

GRIMM. Mikä hänen on? Hänhän on kelmeä kuin ruumis.

SCHWEIZER. Varmaan kauniita uutisia! Katsotaanpa!

ROLLER (ottaa maasta kirjeen ja lukee). "Onneton veli", — alku kuulostaa somalta. "Minun täytyy vain lyhyesti ilmoittaa sinulle, että toivosi on mennyttä. Saat käydä eteenpäin sitä tietä, jolle tekosesi ovat sinut vieneet — niin kääntä isä sanoa sinulle. Et sinä myöskään, sanottaa hän, saa jäädä siihen toivoon, että joskus voit hänen jalkojensa juuressa ulisemalla saavuttaa armon, ellet halua olla valmis nauttimaan hänen alimmassa torninholvissaan vettä leipää, kunnes suortuvasi kasvavat kotkansulkain näköisiksi ja kyntesi linnunkynsien kaltaisiksi Näin kuuluvat hänen omat sanansa. Hän kääntä minun lopettaa kirjeen. Jää hyvästi ainaiseksi! Surkuttelen sinua. — Frans von Moor."

SCHWEIZER. Mesikielinen veli! Todellakin! — Fransko sen vietävän nimi on?

SPIEGELBERG (hiipien hiljaa esiin). Vettä leipääkö siinä luvataan? Suloista elämää! Onpa kielessäni muuta hyvää teille. Enkö sanonutkin, että minun täytyy lopulta ajatella teidän kaikkien puolesta?

SCHWEIZER. Mitä se pässinpää puhuu? Se aasiko muka ajattelee meidän kaikkien puolesta?

SPIEGELBERG. Jäniksiä, rampoja, ontuvia koiria olette kaikki, ellei teillä ole sydämässä rohkeutta suureen yritykseen.

ROLLER. No, olisimmepa tosiaan, oikein puhut, — mutta pelastaisiko se, mitä tahdot uskaltaa, meidät tästä kirotusta tilasta? pelastaisiko?

SPIEGELBERG (ylpeästi naurahtaen). Voi rehja! Tästä tilasta, hahahaa — tästä tilasta? Eivätkö sormustimen täyttävät aivosi sitten vatvo suurempia asioita? Niine hyvineenkö ravaisi konisi talliinsa? Hunsvotti olisi Spiegelberg, jos hän siitä kehtaisi alkaakaan. Sankareiksi, sanon sinulle, vapaaherroiksi, ruhtinaiksi, jumaliksi hän tekee teidät!

RAZMANN. Totisesti, paljonpa saalista yhdellä iskulla. Mutta vaarallinen urakka se kai on, hengen se ainakin maksanee.

SPIEGELBERG. Siihen ei tarvita muuta kuin rohkeutta, sillä älypuolen minä otan aivan omalle

osalleni. Rohkeutta, sanon, Schweizer! Rohkeutta, Roller, Grimm, Razmann, Schufterle! Rohkeutta!

SCHWARZ. Rohkeutta? Jos vain sitä —. Kyllä minä rohkenen avojaloin kulkea halki helvetin.

SCHUFTERLE. Kyllä minä rohkenen selvän hirsipuun alla tapella ilmielävän pirun kanssa kurjasta syntisestä.

SPIEGELBERG. Se miellyttää minua. Jos teillä on rohkeutta, niin nouskoon joku ja sanokoon, että hänellä on vielä jotakin menetettävänä eikä kaikki voitettavana.

SCHWARZ. Olisipa totisesti paljon menetettävää, jos tahtoisin menettää sen, mitä minulla vielä on voitettavana!

RAZMANN. Niin, piru vieköön, ja paljon voitettavaa, jos haluaisin voittaa sen, mitä en voi menettää.

SCHUFTERLE. Jos minun täytyisi menettää se, mitä olen ottanut henkeni laskuun, niin eipä minulla huomenna olisi mitään menetettävää.

SPIEGELBERG. No niin! (Asettautuu heidän keskeensä, vannottavalla äänellä.) Jos vielä pisaraakaan saksalaista sankarivirtaa virtaa suonissanne, niin tulkaa! Me leiriydymme Böömin metsiin, kokoamme siellä rosvojoukon ja — Mitä ällistelette? Joko pikkuruukkuinen uljuutenne haihtui höyrynä?

ROLLER. Sinä et kyllä ole ensimmäinen ilveilijä, joka on ylönkatsonut korkeata hirsipuuta, — ja sentään — mitä muutakaan meillä olisi valittavana?

SPIEGELBERG. Valittavana? Mitä? Mitä teillä on valittavana! Haluatteko päästä velkatyrmään kyräilemään, kunnes pasuunat julistavat maailmanloppua? Haluatteko kynsin hampain tapella kuivasta leipäkannikasta? Haluatteko ruikuttaa itsellenne laihoja almuja vetelemällä viisuja ihmisten ikkunain alla? Vai tahdotteko vannoutua marssimaan kruunun sarassa — ja silloin vasta saa nähdä voidaanko teidän naamoihinne luottaa — ja siten jonkun synkkäverisen korpraalin röyhkeiden oikkujen alaisena kokea jo edeltäpäin kiirastulen? Vai soiton rämistessä tepastella rumpujen tahdissa? Tai saada kaleeriparatiisissa riuhtoa perässänne Vulkanuksen koko rautavarastoa? Nähkääs, tämä kaikki teillä on valittavana, muuta ette voi valita!

ROLLER. Aivan väärässä Spiegelberg ei ole. Minäkin olen tehnyt suunnitelmani; mutta ne käyvät suunnilleen yhteen. Mitenhän oisi, ajattelin, jospa te istuutuisitte kyhäämään jotakin albuumia tai almanakkaa tai muuta sellaista ja sepittelisitte aina jonkun pennin edestä jotakin latturia, kuten on tapana?

SCHUFTERLE. Hitto vie! Tehän ratsastatte minun vasikallani. Minä ajattelin mielessäni: mitäs jos rupeet pietistiksi ja joka viikko pidät herätyskokouksiasi?

GRIMM. Naulankantaan! Ja kun se ei lyö leiville, niin jumalankieltäjäksi! Voisimme lyödä kidan kiinni neljältä evankelistalta, poltattaisimme pyövelillä kirjamme, — siinäpä olisikin jo hyvä alku.

RAZMANN. Tai lähdemme sotaan ranskalaista vastaan, — tunnen erään tohtorin, joka on rakentanut itselleen talon puhtaasta elohopeasta, kuten hän kehuu oveen kyhäämässään värsyssä.

SCHWEIZER (nousee ja antaa kättä Spiegelbergille). Moritz, sinä olet suuri mies, — tai sokea sika on löytänyt tammenterhon.

SCHWARZ. Mainioita aikeita, yleviä ammatteja! Miten yhtyvätkään suuret henget sopusointuun! Puuttuisi nyt vain se, että meistä tulisi naisia ja parittajia tai neitsyytemme kaupustelijoita.

SPIEGELBERG. Tyhmyyttä, tyhmyyttä! Ja mikä siinä on, ettette voi yhteen henkilöön yhdistää enintä pyrintöjenne määrää? Minun suunnitelmani edistää teitä aina enemmän, ja siitä teille kertyy vielä mainettakin ja kuolemattomuutta. Nähkääs, miespolot, niinkin kauas on ajateltava! Jälkimainettakin, unohtumattomuuden sulotunnetta —.

ROLLER. Vaikka luetaankin rehellisten ihmisten joukkoon! Sinä Spiegelberg olet mestari puhumaan, kun on tehtävä rehellisestä miehestä veijari —. Mutta tietääkö kukaan, missä Moor viipyy?

SPIEGELBERG. Rehellisistä puhut. Luuletko, että sen jälkeen olisit vähemmän rehellinen kuin nyt olet? Mitä on rehellisyys? Keventää rikkailta saitureilta kolmannes heidän murheentaakastaan, joka heiltä vain häätää pois kultaisen unen, saattaa patoutunut raha jälleen liikkeeseen, palauttaa tasapaino omistussuhteisiin, sanalla sanoen: toteuttaa uudelleen kultakausi, auttaa hyvä Jumala vapaaksi monesta tukalasta kuokkavieraasta, säästää häneltä sota, rutto, kalliit ajat ja lääkärit sitä minä kutsun rehellisyydeksi, se on minusta samaa kuin olla arvokas ase kohtalon käsissä, — saapa silloin jokaista paistinpalaa pureskellessaan ajatella mielihyvikseen: "tämän olet ansainnut tempuillasi,

leijonannielelläsi, yövalvonnallasi — isot ja pienet ovat kunnioituksen velassa sinulle —"

ROLLER. Vieläpä kai lopulta saa nousta ilmielävänä taivaan puoleen ja myrskystä ja tuulesta ja vanhan kantaäidin, ajan, ahmaavasta kidasta huolimatta keinua auringon ja kuun ja kaikkien kiintotähtien alla, missä itse järjettömät lintusetkin jalon halun tuomina paikalle pitävät taivaallista konserttiaan ja häntäniekat enkelit istuvat ikipyhää neuvottelukokoustaan. Eikö niin? Ja kun koit ja madot kalvavat maailman herroja ja mahtajia, niin saa kunnian ottaa vieraisille Jupiterin kuningaslinnun? Moritz, Moritz! Varohan kolmijalkaelukkaa!

SPIEGELBERG. Ja se sinua kauhistaa, lampaansydän? Onhan jo niin moni yleisnero, joka olisi voinut uudistaa maailman, mädännyt haaskatunkiolla, ja eikö sellaisesta miehestä puhuta vuosisatoja, vuosituhansia silloin, kun olisi hypätty monenkin kuninkaan ja vaaliruhtinaan yli, ellei hänen historioitsijansa arkailisi aukkoa hallitsijaluettelossa ja ellei hänen kirjansa siitä paisuisi parilla kahdeksannes-sivulla, jotka kustantaja palkitsee hänelle käteisellä. — Ja kun matkamies näkee sinun niin sinne tänne häilyvän tuulessa, niin hän mutisee partaansa: "ei ole tainnut sekään olla mikään vesipää", ja huokaisee surkeita aikoja.

SCHWEIZER (taputtaa häntä olkapäälle). Mainiota, Spiegelberg, mainiota! Mitä pirua te seisotte ja aikaillette?

SCHWARZ. Ja nimitettäköönpä sitä vaikka itsensämyymiseksi — mitä sitten? Eikö aina voi tarpeen varalta pitää mukanaan pientä pulveria, mikä vie miehen melutta Tuonelanjoen yli sinne, missä ei kuule kukon kieuntaa! Veli Moritz, ehdoituksesi on hyvä. Niin sanoo minunkin katkismukseni.

SCHUFTERLE. Ja minun niinkään, tulimmaista! Oletpa kääntänyt minut mieheksesi, Spiegelberg!

RAZMANN. Olet kuin toinen Orfeus laulanut uneen ulvovan pedon, omantuntoni. Ota minut kokonaan, ota tältään!

GRIMM. Si omnes consentiunt, ego non dissentio. Ilman pilkkua, huomattakoon se. Päässäni on huutokauppa: Pietistit — puoskarit — kynäniekat ja ryövärit. Kuka enimmän tarjoaa, se saa minut. Tartuhan tähän käteen, Moritz.

ROLLER. Sinäkin, Schweizer? (Antaa Spiegelbergille oikean käden.) Panttaanpa siis minäkin sieluni pirulle.

SPIEGELBERG. Ja nimesi tähdille. Mitä siitä minne sielu kiittääkin, mitä siitä vaikka joukoittain edeltäpäin kiiruhtaneita pikalähettejä onkin ilmoittamassa tuloamme, niin että saatanat varustautuvat juhla-asuunsa, pyyhkivät tuhatvuotisen räämän silmistään, ja myriaadeittain sarvipäitä tupruaa esiin heidän tulikiviuninensa savuavasta kidasta, näkemään saapumistamme? Toverit (hypähtäen ylös), ylös, toverit! Mikä maailmassa on tämän innostuksen hurman veroista? Tulkaa, toverit?

ROLLER. Verkkaan toki, verkkaan! Minne? Elukallakin pitää olla pää, pojat!

SPIEGELBERG (myrkyllisesti). Mitä se vitkailija saarnaa? Eikö pää ollut pystyssä jo ennenkuin jäsenet liikahtivat? Tulkaa, toverit!

ROLLER. Hiljalleen, sanon. Vapaudellakin pitää olla herransa. Päämiehen puute vei Rooman ja Spartan turmioon.

SPIEGELBERG (notkeasti). Niin — vartokaas — Roller puhuu oikein. Ja pään pitää olla selvä, ymmärrättekö, terävä, valtioviisas pää. Niin, kun ajattelen, mitä olitte tunti sitten, mitä nyt olette — yhden onnellisen ajatuksen voimasta olette — Niin todella, todella teillä täytyy olla johtaja —. Ja sillä, joka on kutonut tämän ajatuksen, sanokaa, eikö sillä täydy olla selvä, valtioviisas pää.

ROLLER. Kunpa sopisi toivoa — sopisi uskoa —. Mutta pelkään, ettei hän suostu.

SPIEGELBERG. Miksei? Puhuhan suusi puhtaaksi, ystävä! — Kuinka vaikeata onkin ohjata taistelevaa laivaa tuulia vastaan, kuinka raskaasti kruunujen taakka painaakin — puhuhan empimättä, Roller, ehkä hän sentään suostuu.

ROLLER. Ja haaksirikossa on asia, ellei hän suostu. Ilman Moorina me olemme ruumis ilman sielua.

SPIEGELBERG (kääntyen äkeänä pois päin). Kapaturska!

MOOR (astuu sisään kiihkeänä ja kaahaa kiivaasti edestakaisin huoneessa, itseksensä): Ihmiset, ihmiset — valheellista, teeskentelevää krokodiilinsukua. Heidän silmänsä ovat kuin vesi, heidän sydämensä kuin malmi! Huulilla suudelmia, piikkejä povessa! Leijonat ja leopardit ruokkivat pentujaan, korvit vievät poikiansa haaskan ääreen syömään, ja *hän*, hän —. Pahuutta olen oppinut kärsimään, voin

hymyillen nähdä kiukkuisen vihamieheni imevän sydänvertani, — mutta kun veri-siteet pettävät, kun isänrakkaus muuttuu raivottareksi, — silloin syty, miehen tyyni mieli! Raivostu tiikeriksi, lauhkea lammas, ja jokainen suoni sykähtäköön vihaa ja hävityshalua!

ROLLER. Kuules, Moor! Mitä tuumit: eikö rosvoelämäkin ole parempi kuin kitua vedellä leivällä alimmassa torninholvissa?

MOOR. Miksei tämä henki ole mennyt tiikeriin, joka iskee hirmuhampaansa ihmislihaan? Onko se isänmieltä? Onko se rakkautta rakkaudesta? Tahtoisin olla karhu ja nostattaa Pohjolan karhut tätä pirullista sukukuntaa vastaan —. Kadu, — anteeksiantoa et saa. — Ah, minä tahtoisin myrkyttää valtameren, jotta sen joka huokosesta pulppuuisi kuolemaa! — Luottamusta, lannistumatonta uskoa, mutta armahdusta ei!

ROLLER. No kuulehan, Moor, mitä minä sanon!

MOOR. Se on uskomatonta, se on unta, harhaa —. Niin liikuttava pyyntö, niin elävä kurjuuden ja raukeavan katumuksen kuvaus, — villipeto olisi sulanut sääliin! Kivet olisivat puhjenneet kyyneliin, ja sentään, — jos haluaisin sen lausua julki, niin sitä pidettäisiin ilkeänä häväistyksenä ihmiskuntaa vastaan — ja sentään, sentään, — oh, kunpa voisin kautta koko luonnon puhaltaa kapinan torvea, johtaakseni ilmat, maat ja meret sotaan hyeenain heimoa vastaan.

GRIMM. Kuulehan toki! Raivoltasi et kuule edes.

MOOR. Pois, pois luotani! Eikö nimesi ole ihminen? Eikö vaimo ole sinua synnyttänyt? — Pois silmistäni, sinä ihmisenhahmoinen! — Olen rakastanut häntä niin sanomattomasti, niin ei poika koskaan rakastanut isäänsä, tuhat elämää olisin uhrannut — (Polkee maata kuohuksissaan.) Haa, kuka antaa minulle nyt käteeni miekan, jolla voin iskeä polttavan haavan näihin kyykäärmeen sikiöihin! Ken sanoo minulle, missä voin tavata niiden sydämeen, hävittää, tuhota ne — hän olkoon ystäväni, enkelini, jumalani — tahdon polvistua hänen eteensä!

ROLLER. Juuri sellaisia ystäviä me tahdomme olla, kuulehan meitä!

SCHWARZ. Lähde kanssamme Böömin metsiin! Kokoamme rosvojoukon, ja sinä — (Moor tuijottaa häneen).

SCHWEIZER. Sinä tulet päälliköksemme! Sinun täytyy tulla!

SPIEGELBERG (heittäytyy kiivaasti tuolille). Orjia ja raukkoja!

MOOR. Kuka nosti kielellesi tuon sanan? Kuule mies! (Tarttuu kovasti kiinni Schwarziin.) Sitä et ole löytänyt ihmissielustasi! Kuka nosti sen sanan kielellesi? Niin, kautta tuhatkätisen kuoleman! Sen teemme, se meidän täytyy tehdä. Se ajatus on jumaloimisen arvoinen — *ryöväreiksi ja murhaajiksi!* Niin totta kuin sieluni elää, olen teidän päämiehenne!

KAIKKI (meluten ja huutaen). Eläköön päämies!

SPIEGELBERG (hypähtäen pystyyn, itseksensä). Kunnes minä hänet siksi autan!

MOOR. Kas, kuin kaihi putoisi silmistäni! Mikä houkkio olinkaan, kun tahdoin päästä linnunhäkkiin jälleen! — Henkeni janoaa tekoja, keuhkoni vapauden ilmaa, — *ryöväreiksi, murhaajiksi!* — Nämä sanat heittivät lain jalkaini alle, — ihmiset peittivät minulta ihmisyyden, kun minä vetosin siihen. Pois siis mielestäni inhimillinen sääli ja osanotto! — Minulla ei enää ole isää, ei enää rakkautta, ja veri ja surma saavat opettaa minut unhoittamaan, että minulle on joskus ollut jotakin kallista. Tulkaa, tulkaa! — Oh, minä tahdon toimittaa itselleni hirveätä huvitusta —. Olkoon siis päätetty, että minä olen päällikkönne. Ja onneksi olkoon sille mestarille joukossanne, joka kiihkeimmin polttaa, julmimmin murhaa, sillä hän saa kuninkaallisen palkinnon, sanon minä. — Astukaa ympärilleni kaikki ja vannokaa minulle uskollisuutta ja kuuliaisuutta kuolemaan asti. — Vannokaa tämän miehenkäden kautta!

KAIKKI (antavat hänelle kättä). Vannomme sinulle uskollisuutta ja kuuliaisuutta kuolemaan asti!

MOOR. Ja tämän miehenkäden kautta minä vannon nyt pysyväni uskollisesti ja horjumattomasti päällikkönänne kuolemaan asti! Tämä käsi riistää heti hengen siltä, joka koskaan epäröi tai peräytyy! Sama kohtalo tulkoon minunkin osakseni teidän puoleltanne, jos loukkaan valaani! Tyydyttekö tähän? (Spiegelberg kaahaa hurjana edestakaisin.)

KAIKKI (heiluttavat hattuaan). Tyydymme siihen!

MOOR. No hyvä, lähtekäämme siis! Älkää pelätkö kuolemaa tai vaaraa, sillä meitä johtaa vääjäämätön kohtalo! Jokaisen yllättää vihdoin hänen hetkensä, untuvatpatjoilla yhtä varmasti kuin

taistelun huimassa tuoksinassa tai julkisella teloituspaikalla! Joku niistä on meidän osamme! (Poistuvat.)

SPIEGELBERG (katsoen heidän jälkeensä, hetken kuluttua). Luettelossasi on aukko — olet unohtanut myrkyn. (Pois.)

KOLMAS KOHTAUS.

Amalian huone Moorin linnassa.

FRANS. AMALIA.

FRANS. Käännät katseesi pois, Amalia? Olenko minä vähemmän ansiokas kuin se, jonka isä on kironnut?

AMALIA. Pois! — Voi sitä rakastavaa, armiasta isää, joka antaa poikansa sutten ja petojen uhriksi! Täällä kotona hän nauttii kallista, hyvää viiniä ja hoitelee hauraita luitaan haahkanuntuvapatjoilla sillä välin kun hänen suuri, ihana poikansa näkee nälkää. — Hävetkää, te pedot, te käärmesielut, te ihmiskunnan häpeä! — Ainoan poikansa!

FRANS. Minä luulin hänellä olevan niitä kaksi.

AMALIA. Niin, hän ansaitsee kyllä pitää ominaan sellaisia poikia kuin sinä. Kuolinvuoteellaan hän turhaan kurkoittaa kuihtuneita käsiään Kaarlensa puoleen ja väristen painuu kokoon, tarttuessaan Fransinsa jääkylmään käteen. — Oh, on suloista, on ihanaa joutua isäsi kiroamaksi! Sano, Frans, rakas veli, mitä täytyy tehdä, saadakseen häneltä kirouksen?

FRANS. Hourit, armaani, minä säälin sinua.

AMALIA. Oh, pyydän, — säälitkö veljeäsi? — Et, hirviö, sinä vihaat häntä! Kai minuakin siis vihaat?

FRANS. Rakastan sinua kuin itseäni, Amalia!

AMALIA. Jos minua rakastat, niin voitko evätä minulta erään pyynnön?

FRANS. En yhtä ainoata — ellei se merkitse enempää kuin minun elämäni.

AMALIA. Oo, jos niin on asianlaita! — Erään pyynnön, minkä voit täyttää niin helposti, niin mielelläsi. — (Ylpeästi.) Vihaa minua! Punastuin häpeästä, ajatellessani Kaarle ja samalla muistaessani, ettet sinä vihaa minua. Lupaathan sen minulle? — Mene nyt ja jätä minut, olen niin mielelläni yksin!

FRANS. Armahin haaveilija, kuinka minä ihailenkaan lempeää, armasta sydäntäsi. (Koputtaa häntä rinnalle.) Täällä, täällä hallitsi Kaarle kuin jumala temppeleissään, Kaarle eli edessäsi valveilla, Kaarle johti untesi kulkua, koko luomakunta näytti mielessäsi sulavan yhdeksi olennoiksi, heijastelevan häntä ainoata, kajaalevan hänen ainoan ääntänsä sinun kuuluviisi.

AMALIA (liikutettuna). Niin todella, tunnustan sen. Teitä raakalaisia uhmatenkin minä tunnustan sen koko maailmalle — rakastan häntä!

FRANS. Luonnotonta, hirveää! Palkita niin tämä rakkaus! Unhoittaa tämä nais-sydän —.

AMALIA (säpsähtäen). Mitä, minutko unhoittaa!

FRANS. Etkö ollut pistänyt sormusta hänen sormeensa? Timanttisormusta, uskollisuutesi pantiksi? — Tosi kyllä: kuinka voi nuorukainen vastustaa porton suloja? Kuka moittikaan häntä siitä teosta, hänellä kun ei ollut enää muuta pois annettavaa, — ja eikö portto palkinnut sitä hänelle korkoineen hyväilyillään, syleilyillään?

AMALIA (kauhistuneena). Sormukseni portolle?

FRANS. Hyi häpeätä! Mutta kunpahan sekään olisi kylliksi! — Kuinka kallis sormus onkin, sen saa sentään itse asiassa takaisin miltä juutalaiselta tahansa. Ehkäpä se ei teoltaan häntä miellyttänyt, ehkäpä hän on hankkinut sen sijaan kauniimman itselleen.

AMALIA (kiihkeästi). Mutta minun sormukseni — sanon: *minun* sormukseni.

FRANS. Juuri sen, Amalia. — Ah, sellainen kalleus, ja minun sormessani — ja Amalian antama! — siitä ei kuolemakaan sitä riistäisi — eikö niin, Amalia? Ei timantin kalleus, ei taiteellinen leima tee sitä arvokkaaksi, — vain rakkaus —. Rakas lapsi, sinä itket? Voi sitä, jonka takia nämä kalliit pisarat pusertuvat niin ihanista silmistä — ja jospa edes tietäisit kaikki, näkisit hänet itsensä, näkisit sen

näköisenä!

AMALIA. Hirviö! Mitä, minkä näköisenä?

FRANS. Hiljaa, hiljaa, hyvä ystävä, älä pakoita minua vastaamaan! (Ikäänkuin itsekseen, mutta kuuluvasti.) Kunpa se rietas elämä edes verhoutuisi, salaisi itsensä maailman silmiltä! Mutta se tuijottaa kauheana kellervästä lyijynvärisestä silmäkehästä; kuolonkelmeät, raukeat kasvot, joista poskiluut pistävät esiin, antavat sen ilmi; katkonainen, alentunut ääni sammaltaa sitä, vapiseva, huokuva luuranko puhuu räikeästi siitä; se porautuu luihin ytimiä myöten ja murtaa nuoruuden miehiset voimat, pusertaa karvaan visvan ja vaahdon otsalle ja suuhun ja joka paikkaan ruumiissa ja hautuu kamalana eläimellisen kiiman häpeäpesissä. Hyi inhoa. Se on saastaista! Nenä, silmät, korvat tuntevat puistatuksia, — olet nähnyt sen kurjan, Amalia, joka sairaalassamme heitti ähkyyden henkensä, — häpeä näytti räpäyttelevän luihuja silmiään hänen edessään, sinä puhkesit kauhuhuutoon hänet nähdessäsi. Herätä se kuva jälleen sielusi silmäin eteen, ja Kaarle seisoo ilmielävänä edessäsi! — Hänen suudelmansa ovat ruttoa, hänen huulensa myrkyttävät sinun huulesi!

AMALIA (lyö häntä). Hävytön solvaaja!

FRANS. Kauhistuttaako tämä Kaarle sinua? Inhoittaako sinua jo kalpea kuvaus? Mene, tuijota häntä itseään, kaunista, taivaallista, jumalaista Kaarleasi! Mene, ahmi hänen suloista hengitystään ja sukella niihin sulotuoksuihin, jotka höyryävät hänen kidastaan! Pieni henkäys hänen suustaan upottaa sinut siihen mustaan, kuolemanomaiseen pyörtymykseen, minkä mätänevä haaska ja ruumiita täyden taistelukentän näkö synnyttävät.

AMALIA (kääntää kasvonsa pois päin).

FRANS. Mitä rakkauden kuohuntaa! Mitä syleilyn hurmaa — mutta eikö ole väärin tuomita ihmistä hänen raihnaan ulkonäkönsä mukaan? Kurjimmastakin aisopolaisesta rammasta voi loistaa suuri, rakastettava sielu, kuten rubiini liejusta. (Ilkeästi hymyillen.) Rosoisiltakin huulilta voi rakkaus —

Todella, jos pahe järkyttääkin luonteen peruksia, jos puhtauden mukana siveys pakeneekin, kuten tuoksu põlisee pois kuihtuneesta kukasta — jos ruumiin keralla henkikin turmeltuu rujoksi —

AMALIA (hypähtäen iloisena ylös). Ah, Kaarle, nyt tunnen sinut taas! Olet vielä ehyt, ehyt! Kaikki oli valhetta! — Etkö tiedä, ilkiö, ettei Kaarle mitenkään voi tulla tuollaiseksi? (Frans seisoo hetken miettien, kääntyy sitten äkkiä mennäkseen.) Mihin niin kiire? Pakenetko omaa häpeääsi?

FRANS (peittäen kasvonsa). Salli, salli minun kyynelten vuotaa hetki. — Tyranni-isä! Jättää paras pojistaan noin kurjuuteen — saastaiseen ympäristöön — Salli minun mennä, Amalia! Minä tahdon langeta hänen jalkoihinsa, polvillani tahdon häntä vaatia siirtämään kirouksensa minun, minun päälleni — tekemään minut perinnöttömäksi, — minut, elämäni, vereni, kaikki —

AMALIA (lankeaa hänen kaulaansa). Kaarleni veli, hyvä, rakas Frans!

FRANS. Oi Amalia! Kuinka rakastankaan sinua tämän horjumattoman uskollisuutesi tähden, jota rakkautesi veljeeni osoittaa, — suo anteeksi, että uskalsin asettaa rakkautesi tälle kovalle koetukselle! — Kuinka kauniisti oletkaan näyttänyt toiveeni oikeutetuiksi! Näissä kyynelissä, näissä huokauksissa, tässä taivaallisessa vihastuksessa — minuakin, minuakin kohtaan — meidän sielumme sointuivat niin yhteen.

AMALIA. Oi ei, sitä ne eivät koskaan tehneet!

FRANS. Ah, ne sointuivat niin sopuisasti yhteen, luulin aina, että me varmaan olimme kaksoiset. Ja ellei olisi ikävää ulkonaista eroitusta, mikä, surullista kyllä, tulee Kaarlen tappioksi, niin meidät olisi kymmenestä sekoitettu toisiimme. Sinä olet, sanoin usein itselleni, niin, olet ilmetty Kaarle, hänen kaikunsa, hänen kuvansa.

AMALIA (pudistaa päätään). Ei, ei taivaan puhtaan valon nimessä, ei värettäkään hänestä, ei säentäkään hänen tunteestaan. —

FRANS. Niin samanlaiset taipumuksissamme, — ruusu oli hänelle rakkain kukista — mitä kukkaa minä rakastin ylitse ruusun? Hän rakasti säveltaidetta sanomattomasti, — ja te olette todistajani, te tähdet, että olette saaneet usein haudanhiljaisina öinä kuunnella soitantoani, kun ympärilläni kaikki oli vaipunut uneen ja varjoon. — Ja miten voit vielä epäillä, Amalia, kun meidän rakkaudemme tapasi saman täydellisen esineensä, ja kun rakkaus on sama, niin miten voivat sen lapset huonontua suvustaan?

AMALIA (katsoo häntä kummeksuen).

FRANS. Oli tyyni, kirkas ilta, hänen Leipzigiin-lähtönsä aatto, jolloin hän otti minut mukaansa tuohon lehtimajaan, missä te niin usein istuitte kahden lemmenunelmassa. — Olimme kauan vaiti, — vihdoin hän tarttui käteeni ja lausui hiljaa, kyynelet silmissä: "jätän Amalian, en tiedä, — minua aavistuttaa kuin jättäisin iäksi, — älä hylkää häntä, veli! Ole hänen ystävänsä, hänen Kaarlensa, — ellei Kaarle — koskaan palaa!" (Syöksy Amalian jalkoihin ja suutelee kiihkeästi hänen kättään.) Ei koskaan, koskaan, koskaan hän palaa, ja minä lupasin hänelle sen pyhällä valalla!

AMALIA (ponnahtaen taapäin). Petturi, näinkö saan sinut kiinni! Siinä samassa lehtimajassa hän vannotti minua, että en, jos hänet surma tapaisi, kenenkään muun rakkautta — näetkö, kuinka jumalaton, kuinka inhoittava olet — mene silmäini edestä!

FRANS. Et tunne minua, Amalia, et tunne minua ensinkään!

AMALIA. Oo, kyllä tunnen, tästä pitäin tunnen. — Ja sinä olit olevinasi hänen Iaisensa? Sinunko edessäsi hän olisi minua surrut? Sinun edessäsi? Ennemmin hän olisi kirjoittanut nimeni häpeäpaaluun. Mene heti!

FRANS. Sinä loukkaat minua!

AMALIA. Mene, sanon minä! Olet varastanut minulta kalliin hetken; vähennettäköön se sinun elämästäsi!

FRANS. Sinä vihaat minua.

AMALIA. Minä halveksin sinua, mene!

FRANS (polkien jalkaa). Odota, saat vielä vavista edessäni. Kerjurin takia sysätä minut pois! (Vihoissaan pois.)

AMALIA. Mene, lurjus! Nyt olen taas likellä Kaarleani. — Kerjuriksiko hän sanoi? Onpa maailma sitten mennyt nurin, kerjurit ovat kuninkaita ja kuninkaat kerjureita! — En vaihtaisi niitä repaleita, jotka hänellä on päällään, voidellun ruhtinaan purppuraan, — sen katseen, millä hän kerjää, sen täytytty olla jalo kuninkaallinen katse, — katse, joka tekee tyhjiksi suurten ja rikasten ylevyyden, prameuden ja voitot! Tomuun pöyhkeät korut! (Riistää helmet kaulaltaan.) Olkaa kirotut, isoiset ja rikkaat, siksi että kannatte kultaa ja hopeaa ja jalokiviä! Olkaa kirotut siksi että mässätte ylellisissä pidoissa! Kirotut siksi että haudotte jäseniänne nautinnon pehmeillä patjoilla! Kaarle, Kaarle, nyt olen sinun arvoisesi. (Pois.)

TOINEN NÄYTÖS.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

FRANS VON MOOR (mietiskellen huoneessaan).

FRANS. Tämä kestää mielestäni liian kauan. — Tohtori väittää hänen olevan parantumaan päin — vanhan miehen elämä on sentään aivan ikuisuus! — Ja nyt olisi reitti selvänä ja tasaisena, ellei olisi tuota kiusallista sitkeätä lihamöhköä, joka sulkee minulta tien aarteitteni luo kuten maanalainen taikakoira noitasaduissa.

Raukeavatko siis aikeeni maailmanjärjestyksen koneellisten, rautaisten lakien alle? Pitääkö ylväslentoisen henkeni kahliutua aineen etanankulkuun? — Puhaltaisi vain sammuksiin valon, joka ilmankin kituuttaa vain viime öljypisarain turvin — siinä kaikki —. Ja kuitenkin en itse haluaisi ottaa sitä tekoa omakseni, ihmisten takia. En haluaisi, että hänet surmattaisiin, vaan että luonto lakkaisi toiminnasta. Haluaisin toimia kuin taitava lääkäri, mutta vastakkaisessa tarkoituksessa. — En taitaisi luonnolta tietä väliintulollani, päinvastoin jouduttaisin sen omaa kulkua. Ja voimmehan todella pidentää elämän ehtoja, miksi emme taitaisi lyhentääkin niitä?

Filosofit ja lääkärit opettavat minulle, kuinka yhdenmukaisia hengen liikunnot ja koneiden käynti ovat. Luuvalo-kohtauksia seuraavat aina elimellisten heilahdusten ristiriidat — intohimot ruhjovat elinvoimaa, — raskautettu henki painaa asuntonsa maahan. — No niin, kuka keksisi millä tasoittaa kuolemalle tätä raivaamatonta tietä elämän linnaan? Hävittää ruumista hengen välityksellä? — Ah, ennenkuulumaton teko, — kuka sen panisi toimeen? Verraton teko. — Mieti, Moor! — Se olisi keksintö,

joka ansaitsisi sinut keksijäkseen. Onhan myrkynekoitus koroitettu miltei oikean tieteen arvoon ja kokeilla pakoitettu luonto varmentamaan rajansa, niin että vuosia edeltäpäin lasketaan sydämen lyönnit ja valtimolle sanotaan: "tähän asti, muttei etemmäs!" — Ken ei tässäkin koettaisi siipiään!

Ja miten minun nyt on käytävä juoneen, häiritäkseni tätä sielun ja sen ruumiin suloista, tyyntä sopusointua? Mitkä tunne-alat minun on valittava? Mikä mielenliike on tuhoisin elämän kukoistukselle? — *Vihako?* Se nälkäinen susi ahmaa liian pian itsensä täyteen. — *Suru?* Se mato kalvaa liian vitkaan. — *Mielipaha?* Se tarhakäärme matelee liian laiskasti. — *Pelko?* Toivo ei salli sen kahlita saalistaan. — Mitä, nämäkö ovat ainoat ihmisen surmat? Näinkö pian kuoleman ase-varasto on tyhjennetty? (Syvissä mietteissä.) — Mitä, hm? Ei! — Haa! (Hypähtäen.) — *Kauhu!* Mitä ei kauhu mahda? Mitä voi uskonto, järki sen jättiläisen jäistä syleilyä vastaan? — Ja sentään, jospa hän kestäisi tämänkin myrskyn? Jospa? — Oh, tule silloin avukseni, *masentumus* ja sinä, *katumus*, helvetillinen kostotar, jäytävä käärme, joka märehtii ravintonsa ja nielee uudelleen oman oksennuksensa; te ikuiset hävittäjät ja myrkyin valmistajat; ja sinä, ulvova *itsesyytös*, joka hävität oman kotisi ja lyöt haavoja omaan äitiisi. — Ja tekin tulkaa avukseni, itse hyvänsuovat sulottaret, leppoisa *menneisyys*, ja sinä kukkuraista runsaudensarvea pitävä, kukoistava *tulevaisuus*, kuvastelkaa hänelle taivaan iloja kuvastimissanne, kun kiitävä jalkanne solahtaa hänen halaavien kättensä välitse. — Niin minä ahdistan juonin ja avoimin hyökkäyksin tätä raihnaista ruumista, kunnes raivotarten lauman vihdoin päättää — epätoivo! Voitto, voitto! — Suunnitelma on valmis — vaikeampi ja taiturillisempi kuin mikään, — luotettava, varma, — sillä (pilkallisesti) ruumiinleikkaajan veitsihän ei löydä haavan naarmuakaan eikä kalvavan myrkyin jälkiä.

(Päätäväisenä.) No hyvä. (Herman astuu sisään.) Ah! Deus ex machina!
Herman!

HERMAN. Palvelukseksenne, nuori herra.

FRANS (ojentaa hänelle kätensä). Sitä et tarjoakaan nyt kiittämättömälle.

HERMAN. Siitä minulla on kokemusta.

FRANS. Ensi tilassa, Herman — ensi tilassa saat vielä enemmän! — Minulla on sinulle jotakin sanottavaa, Herman.

HERMAN. Kuuntelen tuhansin korvin.

FRANS. Tunnen sinut, sinä olet päätäväinen mies — soturin sydän — uljas ja rohkea. Isäni on sinua kovin loukannut, Herman!

HERMAN. Piru minut periköön, jos sen unohdan!

FRANS. Se kuulostaa miehen puheelta! Kosto sopii miehen sydämelle. Sinä miellytät minua, Herman. Ota tämä kukkaro, Herman! Se olisi kyllä painavampi, jos vaan minä olisin täällä herra!

HERMAN. Sehän on minun ikuinen toivoni, nuori herra, kiitän teitä.

FRANS. Todellakin, Herman, toivoisitko todellakin minun pääsevän isännäksi. — Mutta isälläni on leijonan ydinvoimat ja minä olen nuorempi pojista.

HERMAN. Minä toivon, että te olisitte vanhempi poika ja että isällänne olisi kalvetustautisen tytön voimat.

FRANS. Ah, miten sinua silloin vanhempi poika palkitsisikaan, miten hän nostaisikaan sinut valoon tästä alhaisesta tomusta, joka niin huonosti soveltuu luontoosi ja aateluuteesi! — Silloin sinut, tuollaisena kuin juuri olet, peitettäisiin ylt'yleensä kultaan ja nelivaljakolla ajaa jyristelisit pitkin katuja, — totisesti, sen saisit tehdä! — Mutta unhoitanpa, mitä piti sinulle puhumani — oletko jo unhoittanut neiti von Edeldreichin, Herman?

HERMAN. Tuli ja valkeus, miksi sitä minulle muistutatte?

FRANS. Veljeni on pyydystänyt hänet pois sinulta.

HERMAN. Sen hän saa maksaa.

FRANS. Amalia antoi sinulle rukkaset. Luulenpa vallan, että Kaarle heitti sinut rappusia alas.

HERMAN. Sen vuoksi minä sysään hänet helvettiin.

FRANS. Hän sanoi: "käy kuiske, että sinut on tehty hätäpikaa liemen ja paistin välillä, ja ettei isäsi ole koskaan voinut katsoa sinua lyömättä rintaansa ja huokaamatta: 'Herra armahtakoon minua syntistä!'"

HERMAN (hurjasti). Kirous ja kuolema, olkaa vaiti!

FRANS. Hän neuvoi sinua myymään aateliskirjasi huutokaupalla tai paikkauttamaan sillä sukiasi.

HERMAN. Tuhannen perkelettä, minä kynsin silmät hänen päästään!

FRANS. Mitä, sinä kiukustut? Miten voit kiukkuilla hänelle? Mitä pahaa mahdat hänelle? Mitä voi tuollainen rotta leijonalle? Vihasi vain sulostuttaa hänen voittoaan. Sinä et voi muuta kuin purra hampaitasi ja purkaa raivoasi kuivaan leipään.

HERMAN (polkee jalkaa). Minä survon hänet nuuskaksi!

FRANS (taputtaa häntä olalle). Hyi, Herman! Sinähän olet herrasmies. Sinun ei pidä sietää häpeätahraa itsessäsi. Et saa päästää neitiä käsistäsi, et missään nimessä, Herman! Tuhat tulimmaista, minä yrittäisin äärimmäisiä keinoja sinun sijassasi.

HERMAN. En lepää ennenkuin olen saanut sen isän ja sen pojan nurmen alle.

FRANS. Ei niin myrskyisästi, Herman! Tule lähemmä — sinä olet saava Amalian!

HERMAN. Minun täytyy, vaikka pirulta ottaisin, minun täytyy saada!

FRANS. Sinä olet saava hänet, sanon, ja minun kädestäni. Tule lähemmä, sanon — et ehkä tiedä, että Kaarle on joutunut melkein kuin perinnöttömäksi?

HERMAN (tullen lähemmä). Käsittämätöntä! Ensimmäinen sana, minkä siitä kuulen.

FRANS. Kuuntele tyneästi edelleen! Toiste saat siitä seikasta kuulla lisää. — Niin, sanon sinulle: yksitoista kuukautta hän on elänyt suorastaan maanpakolaisena. Mutta ukko katuu jo ennenaikaista askeltaan, jota hän sentään (nauraen) toivoakseni ei itse ole tehnyt. Ja neiti Edelmreich saartaa häntä joka päivä tiukasti soimauksineen ja valituksineen. Ennen pitkää hän alkaa etsityttää poikaansa jokaiselta ilmansuunnalta, ja hyvää yötä, Herman, jos hän löytää hänet! Sinä saat hyvin kiltisti pitää päitsistä hänen vaunuhevosiaan, kun hän lähtee Amalian kanssa kirkkoon vihille.

HERMAN. Minä kuristan hänet ristiinnaulitun kuvan juureen!

FRANS. Isä luovuttaa hänelle pian isännyyden ja alkaa eellä rauhassa linnoissaan. Silloin tuolla ylpeällä höyrypäällä on ohjat käsissään, silloin hän nauraa vihamiehiään ja kadehtijoitaan — ja minä, joka aion tehdä sinusta arvokkaan, suuren miehen, minä itse, Herman, saan niskat kumarassa hänen kynnyksensä edessä —

HERMAN (tuohuksissaan). Ei, niin totta kuin nimeni on Herman, niin ei teille käy! Jos vielä älyn kipinäkään kytee tässä päässä, niin ei teille käy!

FRANS. Estätkö sinä sen? Sinunkin, rakas Herman, hän antaa tuta raippaansa, hän sylkee kasvohisi, kun kohtaat hänet tiellä, ja onneton olet, jos silloin kohautat olkapäitäsi tai vedät suusi väärään. — Katsos, sillä kannalla ovat kiintymyksesi neitiin, toiveesi, suunnitelmasi.

HERMAN. Sanokaa, mitä minun on tehtävä!

FRANS. Kuule siis, Herman! Jotta näkisit minun ottavan rehellisenä ystävänä sydämelleni sinun kohtalosi — mene, pukeudu salapukuun, tee itsesi aivan tuntemattomaksi, ilmoittaudu ukon puheille, lausu tulevasi suoraan Böömistä, ottaneesi veljeni kanssa osaa Pragin taisteluun, — nähneesi hänen heittävän henkensä sotatantereella.

HERMAN. Uskotaanko minua?

FRANS. Hoho, jätä huoli siitä minulle! Ota tämä käärö. Siinä on selitettynä tarkoin tehtäväsi. Lisäksi asiakirjoja, jotka itse epäilyksenkin saavat uskomaan. — Toimita nyt vain itsesi pois ja huomaamatta! Juokse takaportista pihaan, sieltä puutarhanmuurin yli — jätä minun hoidettavakseni tämän murheellisen ilveilyn ratkaisu!

HERMAN. Ja se tulee olemaan: eläköön uusi herra Fransiskus von Moor!

FRANS (sivelee häntä poskelle). Kuinka ovela olet! — Sillä katsos: tällä keinoin saavutamme kaikki tarkoitukset kerralla ja pian. Amalia luopuu toivostaan häneen. Ukko uskoo poikansa kuolleeksi, ja — hän on raihnas — huojuva rakennus ei tarvitse maanjäristystä sortaakseen soraksi, — hän ei kestä uutista, — silloin minä olen hänen ainoa poikansa, — Amalia on menettänyt tukensa ja on minun tahtoni leikkikaluna, — silloin voit helposti ajatella, — lyhyesti, kaikki menee toiveiden mukaan — mutta sinä et

saa peräytyä sanastasi.

HERMAN. Mitä sanotte? (Riemuiten.) Ennen kääntyy kuula takaisin ja syöksyy ampujansa sisuksiin — luottakaa minuun? Antakaa vain minun toimia — Hyvästi!

FRANS (huutaa hänen jälkeensä). Sato on sinun, rakas Herman. — Kun härkä on vetänyt jyväkuorman aittaan, saa se tyytyä heiniin. Sinä saat karjapiian, et suinkaan Amaliaa. (Poistuu.)

TOINEN KOHTAUS.

Vanhan Moorin makuuhuone.

VANHA MOOR nukkuu nojatuolissa. AMALIA.

AMALIA (hiipien hiljaa luo). Hiljaa, hiljaa, hän nukkuu! (Asettautuu nukkujan eteen.) Kuinka kaunis, kuinka kunnianarvoisa! Kunnianarvoisa, kuten pyhimykset kuvissa, — ei, en voi sinulle olla suuttunut! Valkohapsi, en voi sinulle olla suuttunut! Nuku hyvin, herää iloisena, minä tahdon mennä yksin kärsimään.

V. MOOR (unek sien). Poikani, poikani! Poikani!

AMALIA (tarttuu, hänen käteensä). Kuule, kuule! Hän uneksii pojastaan.

V. MOOR. Oletko siinä, oletko todella? Ah, kuinka näytät niin kurjalta! Älä katso minua noin murheisesti! Minä olen kyllin kurja.

AMALIA (herättää hänet nopeasti). Nouskaa, rakas vanhus! Te vain uneksitte. Herätkää!

V. MOOR (puolihereillä). Hän ei ollut täällä? Enkö pudistanut hänen käsiään? Ilkiö Frans, riistätkö hänet pois unistanikin?

AMALIA. Huomaatko, Amalia?

V. MOOR (elostuu). Missä hän on? Missä? Missä minä olen? Sinäkö siinä, Amalia?

AMALIA. Miten voitte? Nukuitte virkistävän unen.

V. MOOR. Näin unta pojastani. Miksi en uneksi edelleen? Ehkä olisin saanut anteeksiannon hänen suustaan.

AMALIA. Enkelit eivät kannata vihaa — hän antaa teille anteeksi. (Tarttuu surumielisesti häntä käteen.) Kaarleni isä, minä annan teille anteeksi!

V. MOOR. Ei, tyttäreni, tuo kasvojesi kalmanväri tuomitsee isän. Tyttö-polo! Minä hävitin sinulta nuoruutesi ilon — oi, älä kiroa minua!

AMALIA (suutelee hellästi hänen kättään). Teitä?

V. MOOR. Tunnetko tämän kuvan, tyttäreni?

AMALIA. Kaarlen!

V. MOOR. Tämänäköinen hän oli kuudennellatoista ikävuodellaan. Nyt hän on erilainen —. Oh, sisälläni polttaa — tämä lempeys on kaunaa, tämä hymyily epätoivoa —. Eikö totta, Amalia, sinähän maalasit hänet syntymäpäivänään jasmiinimajassa? — Oi tyttäreni, teidän rakkautenne teki minut niin onnelliseksi!

AMALIA (katse yhä kuvassa). Ei, ei, hän se ei ole! Jumalan nimessä, hän ei ole Kaarle —. Täällä, täällä (osoittaen sydäntään ja otsaansa) niin ehyt, niin erilainen. Kömpelö väri ei riitä kuvastelemaan sitä ylevää henkeä, joka loisti hänen hehkuvasta silmästään. Pois tämä! Tämä on kovin inhimillistä! Minä olin tuhrija.

V. MOOR. Tämä hellä ja lämmittävä katse — jos hän olisi ollut vuoteeni ääressä, niin minä olisin pelastunut elämään kuolemankin käsistä. En koskaan, koskaan olisi kuollut!

AMALIA. Ette koskaan, koskaan olisi kuollut? Se olisi ollut kuin hyppäys yhdestä ajatuksesta toiseen ja kauniimpaan — tämä katse olisi valaissut teille tietä haudan yli. Tämä katse olisi kantanut teitä yläpuolelle tähtien!

V. MOOR. Se on raskasta, se on murheellista! Minä kuolen, ja poikani Kaarle ei ole täällä — minut

kannetaan hautaan, mutta hän ei itke hautani partaalla. Kuinka suloista on, kun oman pojan rukous tuudittaa kuolon uneen — se on kehtolaulua.

AMALIA (haaveellisesti). Niin suloista, taivaallisen suloista on, kun rakastetun laulu tuudittaa kuolon uneen, — ehkä haudassakin näkee edelleen unta, — pitkää, ikuista, loputonta unta Kaarlesta, kunnes ylösnousemuksen kellot kajahtavat. (Hypähtää ihastuneena.) Ja tästä aikain ikuisesti hänen syleilyssään. (Äänettömyys. Hän menee pianon luo ja soittaa.)

"Lähdet, Hektor, — vaan jos kuolemaasi? Monta miestä Akilles jo kaasi jälkimaineihiksi Patrokloon. Kuka ohjaa poikas peitsenkäyttöön, kuka jumalien tahdon täyttöön, jos sä kohta vaivut Kokytoon?"

V. MOOR. Kaunis laulu, tyttäreni. Sitä saat soittaa minulle vielä ennen kuolemaani.

AMALIA. Se on Andromaken ja Hektorin hyvästijättö — Kaarle ja minä lauloimme sitä usein yhdessä luutun säestyksellä. (Soittaa edelleen.)

"Kallehin, tuo tuimin peitsistäni, verileikkiin tie on edessäni! Minuun vain voi luottaa Ilion. Poikani mä jätän jumalille! Kaatua voin voitontanterille, tapaat taas mun teill' ElySION."

DANIEL (tulee). Ulkona odottaa teitä eräs mies. Hän pyytää päästä puheillenne, hänellä olisi teille tärkeä sanoma.

V. MOOR. Koko maailmassa on minulle vain yksi asia tärkeä, sinä tiedät sen, Amalia. — Onko se joku apuani tarvitseva onneton? Hänen ei pidä lähtemän täältä huokaus huulilla.

AMALIA. Jos se on kerjuri, tulkoon hän oitis tänne. (DANIEL pois).

V. MOOR. Amalia, Amalia! Säästä minua!

AMALIA (jatkaa soittoaan).

"Koht' on majas mulle mykkä hauta, ruostuin siellä suree kirkas rauta. Lahoo Priamoksen sukupuu. Koht' on Manan virta vuoteenasi, itku ikiyön sun armahasi, — Lethessä sun lempes unhoittuu.

"Kaipuuni ehk' yöhön tummaan nukkuu, aatokseni kaikki Lethen hukkuu, lempeni vain ei. Kuules, aletaan jo verityötä, — murheetta mun kupeheni vyötä! Lethen lempeni mun kuole ei."

FRANS. HERMAN salapukuisena. DANIEL.

FRANS. Tässä se mies on. Kauheita uutisia hän sanoo olevan odotettavananne. Voitteko kuulla niitä?

V. MOOR. Tiedän vain yhden. Tule tänne, ystäväni, äläkä sääli minua! Tarjotkaa hänelle lasi viiniä.

HERMAN (vieraalla äänellä). Armollinen herra, älkää laskeko minun miespolon syykseni sitä, että lävistän sydämenne vastoin tahtoani. Olen vieras tässä maassa, mutta teidät tunsin aivan hyvin, te olette Kaarle von Moorin isä.

V. MOOR. Mistä sen tiedät —?

HERMAN. Tunsin poikanne —.

AMALIA (hypähtäen). Hän elää, elää? Sinä tunnet hänet? Missä hän on, missä, missä? (Aikoo juosta pois.)

V. MOOR. Tiedät jotakin pojastani?

HERMAN. Hän opiskeli Leipzigissä. Sieltä hän kuljeksi pois, en tiedä kuinka kauas. Hän kierteli ympäri Saksanmaata ja, kuten hän minulle sanoi, pää paljaana, avojaloin, ja kerjasi leipänsä ovien edessä. Viisi kuukautta sen jälkeen puhkesi uudelleen surkea sota Preussin ja Itävallan välille, ja kun hänellä ei elämässä ollut mitään toivoa enää, niin Fredrikin voitokkaan rummun kaiku veti hänet Böömiin. Sallikaa minun, sanoi hän suurelle Schwerinille, kuolla sankarien vuoteeseen; minulla ei ole enää isää! —

V. MOOR. Älä katso minuun, Amalia!

HERMAN. Hänelle annettiin lippu. Hän riensi mukana preussilaisten voittomarssissa. Satuimme joutumaan saman teltan asujamiksi. Hän puhui paljon vanhasta isästään ja paremmista menneistä

päivistään, — ja rauenneista toiveista. Meidän silmiimme kihosivat kyynleet.

V. MOOR (peittää kasvonsa päänaluseen). Vaiti, oh vaiti!

HERMAN. Kahdeksan päivää sen jälkeen oli Pragin tuima ottelu — voin sanoa Teille, että poikanne kunnostautui urhon tavoin. Hän teki ihmeitä armeijan nähden. Viiden rykmentin täytyi vaihtua hänen vierellään, hän jäi paikalleen. Tulikuulia putoili oikealle ja vasemmalle, poikanne ei väistynyt. Kuula ruhjoi häneltä oikean käden, poikanne otti lipun vasempaan ja seisoi yhä —.

AMALIA (ihastuksissaan). Hektor, Hektor, kuulitteko, hän ei väistynyt —!

HERMAN. Tapasin hänet taisteluiltana kuulatuiskun sortamana. Vasen käsi oli verisuihkun tukkeena, oikean hän oli haudannut maahan. 'Veli', huusi hän vastaan, 'rivien läpi kävi kohina, että kenraali on kaatunut hetki sitten —'. 'Hän on kaatunut', sanoin minä, 'ja sinä?' — 'Kunnon sotilas', huusi hän päästäen vasemman kätensä, 'seuratkoon kenraaliaan, kuten minä!' Kohta sen jälkeen puhalsi hän voimakkaan sielunsa sankarin matkaan.

FRANS (käy hurjana Hermania kohti). Surma sinun kirokun kieleksi lukitkoon! Oletko tullut tänne antamaan surmaniskun isällemme? — Isä! Amalia! Isä?

HERMAN. Se oli kuolevan toverini viimeinen tahto. 'Ota tämä miekka', korisi hän, 'ja jätä se vanhalle isälleni, hänen poikansa veri punaa sitä, hän on kostettu, hän iloitkoon. Sano hänelle, että hänen kirouksensa hääti minut sotaan ja kuolemaan, minä olin joutunut epätoivoon!' Hänen viimeinen huokauksensa oli Amalia.

AMALIA (kuin kuolonunesta havahtuen). Hänen viimeinen huokauksensa — Amalia!

V. MOOR (kauheasti huutaen, tukkaansa raastaen). Minun kiroukseni häätänyt hänet kuolemaan! Epätoivoon joutunut!

FRANS (kierrellen ympäri huonetta). Oh, mitä olette tehnyt, isä? Rakas Kaarle, veljeni!

HERMAN. Tässä on miekka ja tässä on myös eräs muotokuva, jonka hän samalla kertaa veti povestaan. Se on tämän neidin näköinen hiuskarvalleen. 'Tämä on tuleva veljelleni Fransille', sanoi hän, — en tiedä, mitä hän sillä tarkoitti.

FRANS (kuin hämmästyneenä). Minulle? Amalian kuva? Minulle, Kaarle, Amalia, minulleko?

AMALIA (käyden kiivasti Hermania kohti). Halpa, lahjottu petturi! (Tarttuu häneen tiukasti.)

HERMAN. Se en ole, armollinen neiti! Katsokaa itse, eikö se ole teidän kuvanne —. Olette kai itse antanut sen hänelle.

FRANS. Herran nimessä, Amalia, sinun kuvasi! Todellakin sinun!

AMALIA (antaa hänelle kuvan takaisin). Minun, minun! Oi taivas!

V. MOOR (huutaen, pusertaen kasvojaan). Voi, voi! Kiroukseni häätänyt hänet kuolemaan! Epätoivoon joutunut!

FRANS. Ja hän ajatteli minua ankarana erohetkenään, minua! Enkelisielu — kun jo kuoleman musta lippu häilyi hänen yllään — minua!

V. MOOR (hervottomasti). Kiroukseni häätänyt hänet kuolemaan, poikani epätoivoon joutunut!

HERMAN. Tätä murhetta en kestä. Voikaa hyvin, vanha herra! (Hiljaa Fransille.) Miksi olettekin tämän tehnyt, nuori herra? (Lähtee nopeasti.)

AMALIA (hypähtäen ylös, hänen jälkeensä). Jää, jää! Mitkä olivat hänen viime sanansa?

HERMAN (ulkoa). Hänen viime huokauksensa oli Amalia. (Pois.)

AMALIA. Hänen viime huokauksensa oli Amalia! — Ei, et ole petturi! Se on siis totta — totta: hän on kuollut — kuollut! — (Horjuen edestakaisin, kunnes kaatuu.) Kuollut — Kaarle on kuollut!

FRANS. Mitä näen? Mitä on tähän miekkaan kirjoitettuna? Verikirjaimin — Amalia!

AMALIA. Hänen kädellään?

FRANS. Näenkö totta vai unta? Katsos tätä verikirjoitusta: *Frans, älä jätä Amaliaani!* Katsos, katsos! Ja toisella puolen: *Amalia, valasi mursi kaikkivaltias kuolema!* — Näetkö nyt, näetkö nyt? Hän kirjoitti sen jäykistyvällä kädellä, kirjoitti sen lämpimällä sydänverellään, kirjoitti sen juhlallisen iäisyyden kynnyksellä! Hänen pakeneva henkensä viipyi vielä liittääkseen yhteen Fransin ja Amalian.

AMALIA. Vanhurskas Jumala, se on hänen käsialaansa! — Hän ei ole minua koskaan rakastanut! (Poistuu nopeasti.)

FRANS (polkien jalkaansa). Kirottua! Tuo jäykkäniska tekee tyhjäksi kaiken taitoni.

V. MOOR. Oh, oh, älä jätä minua, tyttäreni! — Frans, Frans, anna minulle takaisin poikani!

FRANS. Kuka se hänet kirosi? Kuka se hääti poikansa sotaan ja kuolemaan ja epätoivoon? — Oi, hän oli enkeli, taivaan aarre! Kirottu hänen pyövelinsä! Kirottu, kirottu te itse! —

V. MOOR (lyö nyrkillään rintaansa ja otsaansa). Hän oli enkeli, taivaan aarre! Kirous, kuolema ja kirous minulle itselleni! Minä olen suuren poikansa surmannut isä. Minua hän rakasti kuolemaan saakka! Kostaakseen minut hän syöksyi sotaan ja kuolemaan! Hirviö, hirviö! (Raastaa itseään.)

FRANS. Hän on poissa, mitä auttavat myöhäiset voitotukset. (Pilkallisesti nauraen.) On helpompaa surmata kuin tehdä eläväksi. Ette saa häntä koskaan takaisin haudastaan.

V. MOOR. En koskaan, koskaan takaisin haudasta! Poissa, iäksi menetetty! — Ja sinä houkutat kirouksen minun sydämestäni — sinä — sinä —. Poikani minulle takaisin!

FRANS. Älkää ärsyttäkö vihaani! Minä jätän teidät yksin kuolemaan!

V. MOOR. Rietas olento! Hae minulle takaisin poikani! (Ryntää nojatuolista, aikoo tarttua kurkkuun Fransia, joka työntää hänet takaisin.)

FRANS. Raukeat luut! Tohditteko —. Kuolkaa epätoivoonne! (Poistuu.)

V. MOOR. Tuhat kirousta jyrisee jälkeesi! Olet varastanut poikani minun sylistäni. (Heittelehtien epätoivoissaan edestakaisin nojatuolissa.) Oh, oh, kitua epätoivossa, mutta saamatta kuolla! — He pakenevat, hylkäävät minut kuolemassa — hyvät enkelini pakenevat minua, kaikki pyhimykset väistyvät kolkon murhaajan luota. — Oh, oh! Eikö kukaan tahdo kannattaa päätäni, eikö kukaan vapauttaa tuskissaan taistelevaa sielua? Ei yhtään poikaa, ei yhtään tytärtä, ei yhtään ystävää! — Ei ainoakaan ihmisistä tahdo, — yksin, hyljättynä — Oh, oh! Kitua epätoivossa, mutta saamatta kuolla!

AMALIA itkettynein silmin.

V. MOOR. Amalia, taivaan lähettiläs! Tuletko vapauttamaan minun sieluani?

AMALIA (lempeämmin). Olette menettäneet ihanan pojan.

V. MOOR. Surmannut, aioit sanoa. Tätä todistusta kantaen astun Jumalan tuomioistuimen eteen.

AMALIA. Ei niin, onneton vanhus! Taivaallinen isä riisti hänet luokseen. Olisimme olleet liian onnellisia tässä maailmassa. — Tuolla, tuolla ylhäällä aurinkojen takana me näemme hänet jälleen.

V. MOOR. Jälleennäkeminen — oh, läpi sieluni käy viiltävä miekka — kun tapaan hänet pyhänä pyhien joukossa. Itse taivaassa minua tulee ahdistamaan helvetin kahu, Ikuisen kasvojen edessä kalvamaan muisto: minä surmasin poikani!

AMALIA. Oi, hymyllään hän karkoittaa sielustanne tuskaisen muiston! Olkaahan iloinen, rakas isä, minäkin olen niin kokonaan iloinen. Eikö hän ole jo seraafinharpullaan kaiuttanut taivaallisille kuulijoille kuultavaksi Amalian nimeä, ja taivaalliset kuulijat toistivat sitä hiljaa? Hänen viime huokauksensahan oli Amalia! Eikö hänen ensimmäinen riemunsa tule olemaan Amalia?

V. MOOR. Taivaan lohdotus virtaa huuliltasi! Hän tulee hymyilemään minulle, sanot? Antamaan anteeksi? Kaarleni rakastettu, sinun täytyy jäädä luokseni, kun minä kuolen.

AMALIA. Kuolema on lentoa hänen syliinsä. Onnellinen te, teitä täytyy kadehtia. Miksi minun luuni eivät ole jo hauraat, miksi hapseni eivät jo harmaat? Voi nuoruuden voimia! Tervetullut, sinä ytimetön vanhuus, joka olet likempänä taivasta ja Kaarleani!

FRANS (astuu esiin).

V. MOOR. Tule tänne, poikani! Anna anteeksi minulle, jos olen ennen ollut liian ankara sinua kohtaan!

Minä annan sinulle kaikki anteeksi. Heittäisin niin mielelläni henkeni rauhassa.

FRANS. Ettekö ole kyllin itkenyt poikaanne? Mikäli minä näen, on teillä vain yksi poika.

V. MOOR. Jaakobilla oli kaksitoista poikaa, mutta Joosefinsa tähden hän itki verikyyneliä.

FRANS. Hm!

V. MOOR. Nouda Raamattu, tyttäreni, ja lue minulle Jaakobin ja Joosefin tarina. Se on aina liikuttanut minua, silloinkin kun en vielä ole ollut Jaakob.

AMALIA. Mitä luen siitä? (Ottaa Raamatun ja selailee.)

V. MOOR. Lue minulle yksinäisen miehen murheesta, kun hän ei enää huomannut häntä lastensa joukossa — ja turhaan odotti häntä yhdentoista poikansa keskellä — ja lue hänen valituksensa, kun hän kuuli, että hänen Joosefinsa oli otettu häneltä iäksi —.

AMALIA (lukee). "Niin he ottivat Joosefin hameen, ja tappoivat kauriin ja tahrasivat hameen vereen. Sitten he lähettivät sen pitkän hameen kotiin isän luo ja sanoivat: tämän me löysimme; tunnustele, onko se poikasi hame vai ei?" (Frans poistuu äkisti.) "Ja hän tunsu sen ja sanoi: tämä on minun poikani hame, paha peto on hänen syönyt; Joosef on raadeltu kuoliaaksi!"

V. MOOR (vaipuu päänaluselle). Paha peto on hänen syönyt!

AMALIA (lukee edelleen). "Ja Jaakob repäisi vaatteensa, ja kääri itsensä säkkikankaaseen, ja murehti poikaansa kauan aikaa. Ja kaikki hänen poikansa ja tyttärensä nousivat häntä lohduttamaan; mutta ei hän tahtonut antaa itseään lohduttaa, vaan sanoi: minä menen murehtien alas poikani tykö hautaan."

V. MOOR. Lakkaa, lakkaa! Minulla on kova tuska.

AMALIA (hyppähtää ylös, pudottaa kirjan). Auta, taivas! Mitä se on?

V. MOOR. Se on kuolema! Mustana — maailma — silmissäni, — pyydän — kutsu pastori — antamaan minulle — ehtoollista —. Missä on — poikani Frans?

AMALIA. Hän on paennut! Jumala meitä armahtakoon!

V. MOOR. Paennut — paennut kuolinvuoteeni äärestä? — — Ja kaikki tämä — kaikki — kahdesta toivorikkaasta lapsesta —. Sinä — annoit ne — sinä otit ne — nimesi olkoon —.

AMALIA (äkkiä huudahtaen). Kuollut! Kokonaan kuollut! (Pois epätoivoisena.)

FRANS (syöksähtää riemuisena sisään). Kuollut, huutavat, kuollut! Nyt minä olen herra. Koko linna parkuu: Kuollut! — Mutta jospa hän vain nukkuu! — Se on sentään, ah, se on sentään uni, missä ei koskaan kuulu "hyvää huomenta" — uni ja kuolema ovat vain kaksoisia. Vaihtakaamme joskus nimet! Hyvä, tervetullut uni! Sanokaamme sinua kuolemaksi! (Sulkee vainajan silmät.) Kuka tulee nyt ja uskaltaa haastaa minut lain eteen, tai sanoa minulle päin kasvoja: sinä olet konna! Pois siis tämä hempeyden ja hyveen tukala naamio. Nyt tulette näkemään Fransin sellaisena, kuin hän on, näkemään ja kauhistumaan. Isäni sokeroi vaatimuksensa, muodosti alueensa perhepiiriksi, istui rakkaasti hymyillen portilla ja tervehti heitä veljinään ja lapsinaan. Minun kulmakarvani vaaruvat kuin ukkospilvi yllänne, valtiasnimeni leijuu kuin uhkaava pyrstötähti näiden vuorten yllä, otsani on ilmapuntarinne! Hän hiveli ja siveli niskaa, joka jäykistyi hänen tahtoaan vastaan. Hiveleminen ja siveleminen ei ole minun asiani. Minä isken hammaslaitaiset kannukset kylkiinne syvälle ja koetan rautaruoskan tehoa. — Minun alueellani on päästävä niin pitkälle, että perunat ja laiha olut tulevat juhlatarjokkeiksi; ja onneton se, joka astuu eteeni verevin, täyteläisin poskin! Köyhyyden ja orjanpelon kelmeys on minun tunnusvärini; siihen palvelijanpukuun minä puen teidät! (Poistuu.)

KOLMAS KOHTAUS.

Böömin metsät.

SPIEGELBERG, RAZMANN, joukko rosvoja.

RAZMANN. Sinäkö siinä, sinäkö todella? No annas kun puserran sinut puuroksi, rakas Moritz-veikko. Tervetuloa Böömin metsiin! Oletpa kasvanut ja vahvennut. Sata sarvipäätä! Tuotpa rekryyttejäkin koko katraan, kunnan värvääjä!

SPIEGELBERG. Eikö niin, veli, eikö niin? Ja aimo poikia vielä ovatkin! Et usko, että Jumalan ilmeinen siunaus on kanssani: olin köyhä, nälkäinen hylky, ilman muuta omaisuutta kuin tämä sauva, kun kuljin

Jordanin yli, ja nyt meitä on kahdeksankahdeksatta, enimmäkseen haaksirikkoisia kamasaksoja, poispotkittuja maistereita ja kirjureita schwaabilaisista maakunnista. Siinäpä on sinulla miekkosia, veli, kauniita poikia, sanon sen, jotka varastelevat toisiltaan napit housuista ja ovat toisiltaan turvassa vain ladattu pyssy vierellään ja voivat hyvin, ja nauttivat neljäkymmenen penikulman alalla sellaista mainetta, ettei uskoisi. Etpä tapaa sanomalehteä, missä et näkisi artikkelia Spiegelberg-ketusta — sen takia yksinomaan minä niitä pidänkin. Kiireestä kantapäähän ne ovat esittäneet minut, vetäneet minut aivan silmäisi eteen — eivät ole unhoittaneet takkini nappejakaan merkitä. Mutta nenästä me niitä narreja vedämme että sääliksi pakkaa. Meninpä tuonaan kirjapainoon, ilmoitan nähneeni sen mainion Spiegelbergin, ja sanelen muutamalle siellä istuvalle töhertäjälle ilmielävän muotokuvan eräästä sikäläisestä matotohtorista; ryhdytään asiaan, miekkonen vangitaan, häntä tutkitaan lujasti, ja tyhmyydessään ja pelossaan hän tunnustaa, — kuules, piru vie! — tunnustaa *olevansa Spiegelberg* —. Tuhat tulimmaista! Olin juuri lähdössä maistraattiin antamaan ilmi itseni, jottei tuo kanalja minun nimeäni siten pilaisi — kolmen kuukauden kuluttua hän killui maan ja taivaan välillä. Pitipä minun työntää nenääni aika annos tupakkaa kulkiessani sitten hirsipuun ohi ja nähdessäni Spiegelbergin sijaisen komeilevan siinä kaikessa kunniaassaan — ja sillä välin kun Spiegelberg killuu, hiipii Spiegelberg hyvin hiljaa ansasta ja näyttää takaapäin rikkiviisaalle oikeudelle aasinkorvia, niin että sääliksi käy.

RAZMANN (nauraa). No sinä olet yhä entisesi lainen.

SPIEGELBERG. Olen kyllä, kuten näet, sekä sielulta että ruumiilta. Houkka, eräs pila minun vielä täytyy kertoa sinulle, minkä tuonaan panin toimeen Cecilian luostarissa. Iltahämärissä kuljeksiessani tapaan luostarin, ja kun sinä päivänä en ole sattunut ampumaan laukaustakaan — tiedäthän, että vihaan 'diem perdid'i' kuolemaan saakka —, niin oli yön kunniaksi toimitettava vielä kepponen, vaikka itse pirulta korvat siepattava! Pysymme alallamme myöhään yöhön. On hiirenhiljaista. Valot sammuvat. Arvelemme nunnien jo päässeen patjoilleen. Otan mukaani toverini Grimmin, käsken muiden vartoa portin luona, kunnes kuulevat pillini äänen — sieppaan kiinni luostarinvahdin, otan häneltä avaimet, hiivin piikain makuuhuoneeseen, haalin heidän vaatteensa kokoon, — ja mytty ulos portille. Kuljemme edelleen kammioista kammioon, puhallamme sisarelta toisensa jälkeen vaatteet, viimeksi abbedissaltakin. — Sitten minä vihellän, ja mieheni alkavat ulkona rynnistää ja rymytä kuin tulisi viimeinen päivä — ja oikopäätä petomaisesti ulvoen sisarten kammioihin. — Hahaha — olisipa sinun sietänyt nähdä sitä hoppua, millä nuo elikko-parat pimeässä hapuilivat hameitaan ja miten he tekivät surkeita eleitä, olivat kuin pirulta riivatut, ja me sillä välin heidän kimpussaankin kuin ampiaiset, ja miten he hädissään kääriysivät lakanoihin tai piilivät kuin kissat uuniin, toiset taas sydäntuskassaan priiskoittivat huoneen niin että siinä olisi sopinut opetella uintia. Entä sitä parkunaa ja vaikerrusta, — ja lopulta itse vanha hyrrä, abbedissa, puettuna kuin Eeva ennen lankeemusta — tiedäthän, veikko, ettei minulle koko taivaankannen alla ole mitään niin mieltä etovia olioita kuin *hämähäkki* ja *vanha akka*, ja kuvittelehan nyt tuollainen mustanruskea, hyllyvä, siivoton rääsy hyppäämässä edessäni ja manaamassa minua neitseellisen siveytensä kautta. — Piru vie, olin jo aikeessa kyynärpäälläni töytäistä sekaisin hänen suolistonsa — lyhyt päätös: joko luostarin aarteet, hopeat ja kirkkaat kultarahat käsiimme, tai — mieheni ymmärsivät minut jo —. Sanonpa sinulle: haalin luostarista saalista toista tuhatta taaleria arvoltaan, — lisäksi tuli tuon kepposen ilo, — ja mieheni jättivät jälkeensä heille muiston, jota he saavat yhdeksisen kuukautta kannella mukanaan.

RAZMANN (polkee jalkaa). Lempoko minut piti sieltä poissa!

SPIEGELBERG. Kas niin, sanopas, eikö se olekin riihatonta elämää? Ja siinä vasta pysyy reippaana ja voimissaan, ja ruho on vielä koossa ja paisuu päivä päivältä kuin rovastin vatsa. En tiedä, kai minussa on jotakin magneettista, joka vetää kaikki hulttiot Luojan luomakunnasta luokseni kuin teräksen ja raudan.

RAZMANN. Kaunis magneetti olet! Mutta hitosti haluaisin tietää, mitä taikuutta sinä käytät —.

SPIEGELBERG. Taikuutta? Se ei ole tarpeen. Päätä pitää olla. Eräs vissi asiallinen tunnus, jota tosin ohraleipä ei tuo mukanaan — sillä katsos, minun on tapani aina sanoa: säädylisen miehen rakentaa vaikka pajunoksasta, mutta veijariin on tarvis puuroa. Siihen lisäksi tulee oma omituinen kansallisnerouskin, jonkunlainen, niin sanoakseni *veijari-ilmasto*, ja siksi minä neuvon sinua matkustamaan Graubündeniin, se on nykyään konnain Ateena.

RAZMANN. Veikko, minulle on yleensä kehuttu koko Italiaa.

SPIEGELBERG. No niin, eihän keltään saa evätä etujaan, kyllä Italiakin voi tuoda esiin miehiä, ja jos Saksa edistyy kuten se on hyvässä alussa ja äänestää Raamatun kokonaan rajainsa ulkopuolelle, niinkuin voimme kauniisti uskoa, niin voi Saksastakin ajanpitkään tulla jotakin hyvää. — Mutta yleensä, se minun on sanottava, ei ilmastostakaan riipu erikoisen paljon, nero kasvaa missä tahansa, ja mitä muuhun tulee, veikko — eihän metsäomenasta, kuten tiedät, tule paratiisissakaan ikinä millään yrityksellä ananasta. — Mutta jatkaakseni, — mihin jäinkään?

RAZMANN. Neuvokkuuteen.

SPIEGELBERG. Aivan niin — neuvokkuuteen. Kun siis saavut kaupunkiin, niin ota ensiksi kerjäläisvoudeilta, poliisilta ja vanginvartijoilta selkoa, kutka ahkerimmin tekevät heille sen kunnian, että etsivät heidän hoivaansa, ja ne henkilöt sinä etsit käsiisi — sitten sinä pesiädyt kahviloihin, porttoloihin, ravintoloihin, vainuat, urkit, kuka ylimmin on äänessä halpamaisesta ajasta, viidestä prosentista, poliisin toimeenpanemien parannusten tuhoavasta rutosta, kuka ensin morkkaa hallitusta tai intoilee naamataulu-tiedettä vastaan j.m.s. Veikko, siltä tasolta on alettava! Rehellisyys horjuu kuin ontto hammas, kajoahan siihen vain hammaspihdeillä — tai paremmin ja lyhemmin: menet ja heität avoimelle kadulle täyden kukkaron, lymyät jonnekin ja katsot tarkoin, kuka sen nostaa maasta — hetken perästä lennätät hänen jälkeensä, etsit, parut ja kysyt noin vain sivumennen: 'Onkohan herra sattunut löytämään rahakukkaroa?' Jos hän myöntää — no, piru sen on nähnyt silloin; mutta jos hän kieltää: 'Anteeksi, herra, — en minä ole nähnyt — valitan!' (Hypähtää.) Veikko, voitto, veikko! Sammuta lyhtysi, ovela Diogenes! Olet tavannut oikean miehen.

RAZMANN. Oletpa täysoppinut ammatissasi.

SPIEGELBERG. Jumaliste — olisinko itse sitä koskaan epäillyt. — No kun sinulla siten on mies haavissasi, täytyy sinun myös ovelasti käydä käsiksi häneen nostaaksesi hänet ylös! — Katsos, poikani, minä suoritin sen näin: Kohta kun olin jäljillä, tartuin ehdokkaaseeni kuin takkiainen, ryyppäsin veljenmaljat hänen kanssaan — ja notabene, laskut on sinun suoritettava, — siihen kyllä liukenee sievoinen summa, mutta siitä sinä viisi. — Sinä käyt etemmä, viet hänet pelipaikkoihin ja irstaisiin seuroihin, kiedot hänet tappeluihin ja konnankujeisiin, kunnes häneltä on kuivunut väki ja voima, kukkaro ja kunnia ja omatunto, sillä kiertelemättä minun täytyy sinulle sanoa, ettet toimita mitään, ellet saa ruumista ja sielua turmelluksi. — Usko minua, veikko: varmasta kokemuksesta olen viisikymmentä kertaa tehnyt sen johtopäätöksen, että kun rehellinen mies on kerran ajettu ulos pesästään, niin on piru siellä pian herrana. Silloin askel on niin helppo, — oo, yhtä helppo kuin hyppäys portosta nunnaksi. — Kuules, mikä paukku se oli?

RAZMANN. Ukkonen, jatka pois.

SPIEGELBERG. On vielä lyhempi, parempi tie: rosvoa valitultasi talo ja tavara, niin ettei hänelle jää paitaa selkään, sitten hän taipuu sinuun itsestään —. Kyllä se jutku osataan, veikko — kysyhän tuoltakin vaskinaamalta tuolla. Lempo soi! sen minä näppärästi sain ansaani. Minä houkuttelin häntä neljälläkymmenellä dukaatilla, jotka hänen piti saaman, jos hän otti painaakseen minulle vahaan herransa avaimet — ajattelehan! se pöllö tekee sen, tuo avaimet minulle, piru vie, ja pyytää rahat —. 'Monsieur', sanoin minä, 'kuulkaas: nyt minä vien oikopäätä nämä avaimet poliisimestarille ja hankin teille vapaan asuinpaikan hirressä!' — Tuhat tulimmaista! olisitpa nähnyt, miten miekkonen silloin räväytti silmänsä auki ja alkoi pyristellä kuin märkä villakoira —. 'Taivaan tähden, ymmärtäkäähän toki, herra! Minä tahdon — tahdon —'. 'Mitä tahdotte? Tahdotteko nyt oitis panna tupen heilumaan ja lähteä kanssani pirun luo?' — 'Oh, mielelläni, sydämen ilolla!' — Hahaha, velipaha, läskillä saa hiiret loukkuun — Eikö sille sovi jo nauraa, Razmann! Hahahaha!

RAZMANN. Sopii, sopiipa kyllä, se täytyy myöntää. Kirjoitanpa tämän opetuksen kultakirjaimin aivojeni tauluun. Saatana näkyy tuntevan miehensä, kun teki sinusta välittäjänsä.

SPIEGELBERG. Eikö niin, veli? Ja kun minä tuon hänelle kymmenen miestä, niin saanen kai itse käydä vapaana — antaahan jokainen kirjankustantajakin asiamiehelleen kymmenennen kappaleen palkkioksi, miksi sitten piru olisi niin juutalaisittain? — Razmann, täällä hajahtaa ruudilta —.

RAZMANN. Helkkarissa, minunkin nenääni se on jo kauan kärynnyt. — Ollaan varuillamme, täälläpäin on jotakin tekeillä. — Niin niin, sanon sinulle, Moritz, olet päälliköllemme rekryytteinesi tervetullut — hänkin on saalistanut jo kelpo poikia.

SPIEGELBERG. Mutta nämä, minun mieheni — heh —!

RAZMANN. No jaa, kai niillä lie liukkaat näpit, — mutta vakuutan sinulle, että päällikkömme maine on jo vieteltyt rehellisiäkin miehiä.

SPIEGELBERG. Sepä olisi hullusti!

RAZMANN. Leikki pois! Ja he eivät häpeile palvella hänen käskiessään. Hän ei murhaa ryöstääkseen, kuten me — rahasta hän ei enää näytä välittävän, kun hänellä on sitä kylliksi, lahjoittaapa hän orvoille hyvin ansaitsemansa kolmanneksen saaliista tai toimittaa sillä köyhiä, lahjakkaita nuorukaisia opin tielle. Mutta jos hän pääsee kuppamaan jotakin maalaisjunkkaria, joka nylkee alustalaisiaan kuin nautaa, tai jouduttamaan vasaramarkkinoille jotakin kultahetaleista konnana, joka väentää kieron lain pykälät ja peittää hopealla oikeuden silmät, tai muuta senkaltaista roskaherrasväkeä — auta armias!

silloin hän on elementissään ja touhua tuohuksissaan, niinkuin hänen jokaisessa hiussuonessaan asuisi raivotar.

SPIEGELBERG. Hm, hm!

RAZMANN. Tuonaan kuulimme kapakassa, että sitä tietä piti matkustaa erään rikkaan Regensburgin kreivin, joka oli asianajajansa jutkujen avulla voittanut muutaman miljoonajutun. Päällikkö istui juuri aterialla. — 'Kuinka monta meitä on?' kysyi hän minulta, nopeasti nousten. Näin hänen purevan alahuulensa hammasten väliin, kuten hän tekee vain kiihkeimmillään ollessaan. — 'Vain viisi', vastasin. — 'Siinä on kylliksi', sanoi hän, heitti emännälle rahat pöytään, jätti tilaamansa viinin koskematta. Läksimme. Koko aikana hän ei sanonut sanaakaan, riensi yksinään tiensyrjää, vain silloin tällöin kysäisi meiltä, emmekö olleet vielä mitään huomanneet ja käski meidän painaa korvamme maata vasten. No, vihdoin ajelee kreivi vastaamme, vaunut raskaasti kuormitettuina, asianajaja vierellään, edessä ratsumies, vierellä kaksi ratsastavaa renkiä — olisitpa silloin nähnyt hänen, kädessään kaksi pistoolia, syöksevän päin vaunuja, huutaen huikeasti: 'Seis!' — Kuski, joka ei tahtonut pysähtyttää, sai kieriä alas istuimelta, kreivi lensi kuin paukku vaunuista, ratsurit hävisivät. — 'Rahasi, kanalja', huusi jyläytti hän. Kreivi makasi kuin härkä teurastuspenkillä. — 'Sinäkö konna se teet oikeuden ostettavaksi portoksi?' Asianajaja vapisi niin että hänellä hampaat kalisivat. Tikari upposi hänen ruhoonsa kuin seiväs viinimäkeen. — 'Olen tehnyt tehtäväni!' huusi hän ja kääntyi ylpeästi pois päin meistä, 'ryöstö on teidän asianne.' Ja samassa hän painui metsään.

SPIEGELBERG. Hm, hm! Veikko, se mitä tähän saakka olen sinulle kertonut, jää meidän väliseksemme, hänen ei sitä tarvitse tietää. Ymmärrätkö?

RAZMANN. Oikein, oikein, ymmärrän.

SPIEGELBERG. Sinähän tunnet hänet. Hänellä on omat oikkinsa. Sinä ymmärrät minua.

RAZMANN. Ymmärrän, ymmärrän.

SCHWARZ (täyttää juoksua).

RAZMANN. Kuka siellä? Mitä nyt? Matkustajiako metsässä?

SCHWARZ. Joutuin, joutuin! Missä muut ovat? — Tuhat tulimmaista, siinä te seisotte jaarittelemassa! Ettekö sitten tiedä — ettekö ensinkään tiedä —? Ja Roller —.

RAZMANN. Mitä, mitä?

SCHWARZ. Roller on hirtetty, ja neljä muuta lisäksi —.

RAZMANN. Roller? Piru vie, milloin — mistä sen tiedät?

SCHWARZ. Jo neljättä viikkoa hän on istunut kopissa, emmekä me tiedä mitään, jo kolmilla käräjillä on hänet käytetty, emmekä me kuule mitään, häneltä on kiduttamalla koetettu kiristää tieto, missä päällikkö on. — Kelpo poika ei ole tunnustanut mitään, eilen on hänet tuomittu ja tänä aamuna hänet on lähetetty ylimääräisellä kyydillä helvettiin.

RAZMANN. Kirottua! Tietääkö päällikkö sen?

SCHWARZ. Vasta eilen hän sai siitä tiedon. Hän on kuohuksissaan kuin metsäkarju. Tiedäthän, että hän on aina enimmänsä pitänyt Rollerista, ja nyt kidutukset ja kaikki. — Köysiä ja tikkaita vietiin jo tornin seinämälle, ei auttanut; hän itse hiipi jo kapusiininkaavussa vangin luo ja tahtoi vaihtaa osaa hänen kanssaan; Roller hylkäsi jyrkästi tarjouksen; nyt hän on vannonut valan, niin että vilunväreet pudistelivat maksaamme, että hän syyttää Rollerin kunniaksi hautajaissoihdun, jommoisella ei vielä ainoatakaan kuningasta ole kunnioitettu ja joka on polttava ruskeansinertäväksi heidän selkävuotansa. Minä pelkään kaupungin puolesta. Hän kantaa jo vanhaa kaunaa sitä vastaan, se kun on niin hävyttömän ulkokullattu, ja tiedäthän, että kun hän sanoo: minä teen sen, niin se merkitsee yhtä paljon kuin jos joku meistä olisi sen jo tehnyt.

RAZMANN. Se on totta! Tunnen päällikön. Jos hän olisi luvannut pirulle lähtevänsä helvettiin, niin ei hän taipuisi rukoilemaan, vaikka puolet isämeitä pelastaisi hänet taivaaseen! — Mutta ah, Roller-parka, Roller-parka!

SPIEGELBERG. Memento mori! Mutta se ei liikuta minua. (Hyräilee.)

"Kun mestuupaikan kautta kuljen, niin silmäni vain oikean ma suljen, ja meistä narriks sinut arvioin, kun hirress' yksin kiikut noin!"

RAZMANN (hypähtää pystyyn). Kuules, laukaus!

(Ammuntaa ja melua.)

SPIEGELBERG. Taas yksi.

RAZMANN. Vielä yksi! Päällikkö!

(Laulua näyttämön takaa.)

"Mies Nürnbergin pyöveliltä nenän eestäkin pelastuu." (Da capo!) [Alusta!]

SCHWEIZER, ROLLER (näyttämön takaa). Hohoi, hohoi!

RAZMANN. Roller, Roller! Sata sarvipäätä!

SCHWEIZER, ROLLER (näyttämön takaa). Razmann, Schwarz, Spiegelberg, Razmann!

RAZMANN. Roller, Schweizer! Tulta ja tulikiveä! (Rientävät heitä vastaan.)

Rosvo MOOR (ratsain). SCHWEIZER, ROLLER, GRIMM, SCHUFTERLE
(rosvojoukko pölyn ja lian peittämänä tulee esiin).

Rosvo MOOR (hypähtää alas satulasta). Vapaus, vapaus! — Olet kuivalla maalla, Roller! — Viehän pois Mustani, Schweizer, ja pese se viinillä. (Heittäytyy maahan.) Se oli ankara yritys!

RAZMANN (Rollerille). No Manalan pätsin nimessä, oletko astunut alas hirrestä?

SCHWARZ. Oletko hänen henkensä? Vai olenko minä narri? Vai oletko sinä todella sinä itse?

ROLLER (hengästyksissään). Olen kyllä. Ilmielävänä. Eheänä. Mistä luulet minun tulevan?

SCHWARZ. Kysy sitä noidalta! Tuomiosihan oli jo julistettu.

ROLLER. Oli todella, jo enemmänkin. Tulen oikopäätä hirrestä. Annahan minun hengähtää ensin. Schweizer saa sinulle kertoa. Tuokaa minulle lasi viinaa! — Sinäkin jälleen täällä, Moritz? Luulin tapaavani sinut muualla —. Tuokaahan toki lasi viinaa minulle. Koko luurankoni hajoo. — Oo, päällikköni, missä on päällikköni!

SCHWARZ. Kohta, kohta. — Mutta puhu, kerro toki! Miten pääsit pinteistä? Miten olet jälleen joukossamme? Pääni käy pyörälle. Hirrestä, sanot?

ROLLER (kumoa suuhunsa lasin viinaa). Ahhah, sepä maistuu, se karmaisee! Oikopäätä hirrestä, sanon. Siinä te seisotte tolloitatte, ettekä voi sitä uneksiakaan — minä olinkin vain kolmen askeleen päässä niistä saakelin tikapuista, joita myöten minun oli noustava Aabrahamin helmaan — niin likellä, niin likellä — olinpa jo luineni nahkoineni kuin ruumiinleikkelijän veitsenalaa, — nuuska-annoksesta olisit saanut elämäni. Päällikölle olen kiitoksen velkaa siitä, että elän ja hengitän vapaana.

SCHWEIZER. Se oli jutku, jota kehtaa kuulla. Olimme edellisenä päivänä vakoillessamme saaneet vainun, että Roller istui lujasti ankkurissa, ja ellei taivas ajoissa puuttuisi asiaan, niin hän olisi huomenissa — siis niinkuin tänään — lähtevä kaiken lihan tietä —. 'Ylös', sanoi päällikkö, 'mitä ei ystävän takia kannattaisi yrittää! Me pelastamme hänet tai ellemme pelasta, sytytämme kuitenkin hänelle kuolinsoihdun, jommoista ei yksikään kuningas ole vielä saanut kunniakseen ja joka on polttava ruskeansinertäväksi heidän selkävuotansa!' Koko joukko komennetaan liikkeelle. Lähetämme hänen luokseen lentolähetin, joka antoi hänelle tiedon siitä heittämällä paperilipun hänen liemiannokseensa.

ROLLER. Epäilin aivan onnistumista.

SCHWEIZER. Varroimme aikaa, jolloin kadut olivat tyhjinä. Koko kaupunki oli tulvinut katsomaan näytelmää, ratsu- ja jalkamiehiä sikinsokin, ja vaunujen rämy, kohina ja kuolinvirren veisuu kantautui kauas. 'Nyt', sanoi päällikkö, 'sytyttäkää, sytyttäkää!' Pojat kuin nuolet lentoon, pistävät kaupungin yhtäaikaa kolmesta-neljästä paikasta tuleen, heittävät tulisohtuja ruutitornin viereen, kirkkoihin ja latoihin. No hitto! ei ollut kulunut neljännestuntia, niin tulipa meille parahiksi apuun koillistuuli, jonka myös täytyy iskeä hampaansa kaupunkiin, ja auttoi liekit päätyjen huippuihin saakka. Me sillävälän kadulta toiselle alaspäin kuin raivot —. 'Tulipalo, tulipalo!' kaikuu läpi kaupungin, — huutoa, parkua, hälinää, — palokellot alkavat kumahdella, ruutitorni paukahtaa ilmaan niinkuin maa olisi haljennut keskeltä kahtia ja taivas romahtanut alas ja helvetti vajonnut kymmentuhatta syltä syvemmäs.

ROLLER. Ja silloin katsoi saattueeni taakseen, — siellä näkyi kaupunki kuin Sodoma ja Gomorra, koko näköpiiri oli tulta, tulikiveä ja savua, neljäkymmentä vuotta kajahtelee ympäristössä helvetillistä hälyä,

silmitön kauhu heittää kaikki tantereeseen — silloin minä käytän hetkeä hyväkseni ja nopeaan kuin tuuli — kahleeni oli aukaistu, niin valmiita oltiin —, kun vartijani katsovat taakseen kivettyneinä kuin Lothin vaimo, tipotieheni, halki joukon, pois vain! Kuudenkymmenen askeleen päässä heidän vaatteet yltäni, syöksyn virtaan, uin veden alla, kunnes luulen olevani heidän katseensa yltämättömissä. Päällikköni jo valmiina hevosin ja vaatein — niin pelastuin. Moor, Moor, jospa sinäkin pian joutuisit pinteisiin, jotta minä saisin sinulle korvata tekosi sen veroisesti.

RAZMANN. Petomainen toivomus, jonka takia sinut pitäisi hirttää — mutta sepä oli tekonen, josta kannattaa jutella.

ROLLER. Se oli apu hädässä, te ette osaa sille antaa oikeata arvoa. Jospa itse olisitte nuora kaulassa saaneet marssia ehonelävänä hautaa kohti kuten minä, läpi kaikkien lemmon menojen ja mestaamistemppujen, ja joka askeleelta, minkä jalat vaappuivat eteenpäin, likemmä, peloittavasti yhä likemmä tuota riivatun laitosta, mihin minut oli majoitettava, ja mikä kohosi näkyviin kamalan aamuauringon valossa; — saaneet marssia vaanivien pyövelinrenkien välissä, julman musiikin soidessa — vieläkin se rämisee korvissani — ja kuulla korppien nälkäistä rääkynää, joita riippui puolimädän edeltäjäni ruumiissa kolmisenkymmentä, niin, tämän kaiken, kaiken — ja lisäksi vielä kokea sen autuuden esimakua, mikä minua odotti. Veikko, veikko, — ja äkkiä pääsy vapauteen. — Se oli paukku ikäänkuin taivaan kaaret olisivat katkenneet —. Kuulkaas, juuttaat, minä sanon teille: kun hyppää hehkuvasta uunista jääveteen, ei ero tunnu niin jyrkältä kuin minä tunsin päästyäni joen toiselle rannalle.

SPIEGELBERG (nauraa). Mies parka! Mutta nythän sekin hiki on hikoiltu!
(Kilistää hänen kanssaan.) Uudestisyntyneen onneksi!

ROLLER (heittää pois lasinsa). Ei, Mammonan kaikkien aarteiden nimessä, en kokisi sitä uudelleen. Kuolema on hiukan enemmän kuin narrinhyppy, ja kuolemankauhu on pahempaa kuin kuolema.

SPIEGELBERG. Ja lentävä ruutitorni — huomaatko nyt, Razmann, siksipä ilma kärysiikin tuntikausia niin rikiltä, niinkuin Molokin kaikkia varastoja taivaan alla tuuletettaisiin. — Se oli mestaritemppu, päällikkö, kadehdin sinua sen takia.

SCHWEIZER. Jos kaupunki iloiksaan katselee, miten toverimme teurastetaan kuin uuvutettu karju, niin, piru vie, saammeko ottaa sydämellemme sen, että toverimme mieliksi teemme lopun kaupungista? Ja siinä sivussa poikamme pääsivät aika paistille, saadessaan tyhjentää vanhaa keisaria. Sanokaas, mitä saitte siepatuksi?

ERÄS JOUKOSTA. Sekasorron aikana minä pujahdin Tapaninkirkkoon ja riivin hetaleet alttariliinasta! 'Tuo hyvä Jumala', tuumin, 'on rikas mies ja voi kyllä teettää kultapunosta vaikka hamppuköydestä'.

SCHWEIZER. Hyvin teit — mitäs virkaa sillä rihkamalla onkaan kirkossa? Uhrailevat Luojalle, joka naureskelee sillä korulla sillävälän kun hänen luomakuntansa kuolee nälkään. — Ja sinä, Spangeler, minne sinä heitit verkkosi?

ERÄS TOINEN. Minä ja Bügel ryöstimme erään puodin ja tuomme kamaa kylliksi koko viiskymmenpäiselle joukollemme.

ERÄS KOLMAS. Minä puhalsin kaksi kultaista taskukelloa ja siihen nokkaan tusinan hopealusikoita.

SCHWEIZER. Hyvä, hyvä. Ja me tekaisimme heille nuotion, jota he saavat pari viikkoa sammutella. Jos he haluavat suojaa tulelta, niin he saavat vedellä hävittää kaupungin —. Etkö tiedä, Schufterle, kuinka paljon tuli kuolleita?

SCHUFTERLE. Kahdeksankymmentäkolme, sanotaan. Torni yksistään ruhjoi rievuiksi kuutisenkymmentä.

MOOR (totisesti). Roller, sinut on ostettu kalliista.

SCHUFTERLE. Pah, pah, mitäs siitä? — No, jos ne nyt olisivat olleet miehiä, — mutta nehän olivat kapalolapsia, jotka kultaavat lakanansa, näivettyneitä ämmiä, jotka hosuivat hyttysiä niistä, luisevia tupatonttuja, jotka eivät enää osanneet ovelle — potilaita, jotka ynisivät lääkäriä, joka arvokkaasti rientäen oli seurannut hirttosaattuetta —. Kaikki kynnelle kykenevät olivat parveilleet katsomaan näytelmää, ja vain sakka oli jäänyt kaupunkiin, vartioimaan koteja.

MOOR. Oh, maan matosia! Sairaita, sanot, vanhuksia.

SCHUFTERLE. Niin, hitto vie! ja lisäksi lapsensaajia ja raskaita vaimoja, jotka pelkäsivät saavansa keskoset aivan hirsipuun alla, nuoria rouvia, jotka olivat huolissaan siitä, että myöhästytvät pyövelintoimituksesta ja että heidän lapsensa saa jo äitinsä kohdussa selkäänsä polttomerkinä

hirsipuun —; köyhiä runoniekkoja, joilla ei ollut kenkiä jalkoihinsa, kun olivat antaneet ainoan parinsa korjattavaksi; ja muuta ruoppuväkeä. Ei siitä kannata puhua. Kun minä satuin kulkemaan muutaman hökkelin ohi, kuulin sieltä parkua, kurkistin sisään, ja tarkastaessani sitä soihdun valossa, mitä näinkään? Lapsen, vielä reippaan ja terveen, makaavan lattialla pöydän alla, ja pöytä oli juuri syttymäisillään. — 'Pikku raukka', sanoin, 'palellut täällä', ja heitin sen liekkeihin —.

MOOR. Todellako, Schufferle? — Ja ne liekit polttakoot poveasi, kunnes iäisyys käy harmaaksi. Pois, hirviö! Älä näyttäydy enää koskaan minun joukossani. — Murisetteko? Arveletteko? Kuka arvelee, kun minä käsken? Pois hän, sanon minä —. Muitakin on joukossanne, jotka ovat ansainneet vihani. Tunnen sinut, Spiegelberg. Mutta piakkoin minä astun keskellenne pitämään kovia käräjiä. (He poistuvat vavahdellen.)

MOOR (yksin, kiihkeästi käyden edestakaisin). Älä kuule heitä, taivaallinen kostaja! — Mitä minä siihen voin? Mitä sinä siihen voit, että ruttosi, nälänhätäsi, tulvasi tuhoavat vanhurskaan samalla kuin heittiönkin? Kuka voi kieltää tulta riehahtamasta siunattuun satoonkin, kun sen pitäisi hävittää vain herhiläispesät? — Häpeä lastenmurhaajille, naistenmurhaajille, sairastenmurhaajille! Miten minua painaa tämä teko! Se on myrkyttänyt minun kauneimmat yritykseni. — Tässä seisoo häpeillen ja pilkkaa kärsien taivaan alla poikanen, joka julkesi ottaa leikitelläkseen Jupiterin nuijalla, ja hosui maahan kääpiötä, vaikka tahtoi ruhtoa jättiläisiä —. Mene! mene! et sinä ole mies hoitelemaan korkeimman oikeuden kostomiekkää, sinä sorruit ensi otteeseen —. Näin minä luovun röyhkeästä aikeesta, lähden, lymyän johonkin maan rotkoon, jossa päivä kaihtaa katsomasta häpeääni. (Aikoo paeta.)

ROSVOJA (kiiruusti). Pidä varasi, päällikkö! Kummittelee! Böömiläisiä ratsuparvia vilahtelee metsässä — se helvetin sinisääryys on varmaan heille kielinyt —.

TOISIA ROSVOJA. Päällikkö, päällikkö! Ovat vainunneet jälkemme — yltympärinsä niitä liikehtii tuhatmääriä ketjuna metsän sydämyksiä kohti.

YHÄ UUSIA ROSVOJA. Voi, voi, meidät on vangittu, meidät teloitetaan, meidät hakataan paloiksi. Tuhansia husaareja, rakuunoita ja jääkäreitä saartaa kukkulaa, miehitettyään kaikki ilmariät.

(MOOR poistuu.)

SCHWEIZER, GRIMM, ROLLER, SCHWARZ, SCHUFTERLE SPIEGELBERG, RAZMANN, ROSVOJOUKKO.

SCHWEIZER. Olemmeko karistaneet heidät höyhenistämme? Ota iloksesi, Roller! Olen kauan toivonut saavani otella tuollaisten kruununkaakun-jyrsijäin kanssa —. Missä päällikkö on? Onko koko joukko koolla? Kai meillä on ruutia kylliksi?

RAZMANN. Ruutia yllin kyllin. Mutta meitä on kaikkiaan kahdeksankymmentä, niin että tuskin yhtä tulee kahtakymmentä heikäläistä vastaan.

SCHWEIZER. Sitä parempi! Tulkoonpa viisikymmentä minun pitkän piikkini kohdalle. Kunhan vain odottavat kunnes me olemme sytyttäneet oljet heidän pakarainsa alta — hei, veikot, silloin ei ole hätää! Kymmenestä kreuzeristä he antavat henkensä alttiiksi; emmekö me taistele elämämme ja vapautemme puolesta? Me syöksemme heidän ylitseen kuin vedenpaisumus ja räiskymme heidän päittänsä päällä kuin kalevantulet —. Missä hitossa on päällikkö?

SPIEGELBERG. Hän jättää meidät hädässä. Emmekö siis voi enää pujahtaa tiehemme?

SCHWEIZER. Tiehemme?

SPIEGELBERG. Oh, miksi en jäänyt Jerusalemiin!

SCHWEIZER. Toivoisinpa sinun tukehtuvan likoviemäriin, senkin rapasielu! Alastonten nunnain keskellä sinä kyllä olet urho, mutta kun näet kaksi nyrkkiä — jänishousu näytä nyt sisusi, tai sinut ommellaan emäsian nahkaan ja usutetaan koirat kimppuusi.

RAZMANN. Päällikkö, päällikkö!

MOOR (verkalleen, itsekseen). Olen päästänyt heidät joutumaan umpisaarroksiin, nyt heidän täytyy tapella epätoivonsa takaa. (Ääneen.) Pojat, nyt on hetkemme! Olemme hukassa, ellemme tappele kuin haavoitetut villisiat.

SCHWEIZER. Haa, minä puhon torahampaillani heiltä vatsat, niin että sisukset valuvat pitkälle maahan. — Johda meitä, päällikkö, me seuraamme sinua kuoleman kitaankin!

MOOR. Ladatkaa kaikki pyssyt? Ei kai puutu ruutia?

SCHWEIZER (hypähtää pystyyn). Ruutia riittää, vaikka lennättämään maan kuuta kohti!

RAZMANN. Kullakin on viisi paria pistooleja ladattuina, lisäksi kolme kuulapysäköä kullakin.

MOOR. Hyvä, hyvä. Ja nyt saa osa kiivetä puihin tai piiloutua viidaksoon ja lasketella lyijyä heihin väijyksistä.

SCHWEIZER. Siihen sinä olet omiasi, Spiegelberg!

MOOR. Me toiset ryntäämme kuin raivot heidän kylkeensä.

SCHWEIZER. Siinä joukossa olen minä, minä.

MOOR. Samalla antakoon kukin pillinsä soida ja kaarrelkoon metsässä, jotta lukumme tuntuisi peloittavammalta: myös kaikki koirat on laskettava irti ja usutettava heidän kimppuunsa, jotta he erkanevat, hajaantuvat ja eksyvät luotienne eteen. Me kolme, Roller, Schweizer ja minä, taistelemme ahtaimmassa kohdassa.

SCHWEIZER. Vallan erinomaista! — Me hälyytämme ne sekaisin, niin etteivät he tiedä, mistä oikeastaan saavat korvilleen. Olen minä ennenkin ampunut kirsikkaa sydämeen. Antaapa heidän hyökätä!

(Schufferle nykäisee Schweizeriä, tämä vie päällikön syrjään ja puhuu hiljaa hänen kanssaan.)

MOOR. Vaiti!

SCHWEIZER.
Pyydän sinua —.

MOOR. Pois! Kiittäköön omaa häpeätään, se hänet on pelastanut. Hän ei saa kuolla samalla kun minä ja kelpo Schweizer sekä Roller kuolemme. Riisukoon hän vaatteensa, niin minä sanon, että hän on matkustavainen ja minä olen hänet ryövännyt. — Ole rauhassa, Schweizer, minä vannon, että hänet kuitenkin vielä hirtetään.

MUNKKI astuu esiin.

MUNKKI (itseksään, säpsähtäen). Tämäkö on louhikäärmeen pesä? — Luvallanne, herrani, olen kirkon palvelija, ja takanani seisoo seitsemäntoistasataa, jotka vartioivat päälakeni jokaista suortuvaa.

SCHWEIZER. Hyvä, hyvä, sellaisella puheellapa pitää mainiosti vatsansa vahvana!

MOOR. Vaiti, kumppani! — Sanokaa lyhyesti, herra isä, mitä asiaa teillä tänne on?

MUNKKI. Minut lähettää korkea esivalta, joka päättää elämästä ja kuolemasta — te varkaat — te murhapolttajat — te konnat — myrkyllinen kyykäärmeen suku, jotka madatte pimeässä ja pistätte kätöksistä — ihmiskunnan saasta — helvetin sikiöt — korppien ja syöpäläisten ruoka — hirsipuuhun ja teilauspyörälle syntynyt joukkio —

SCHWEIZER. Koira, lopeta haukuntasi, tai — (painaa pyssynperän hänen kasvojaan vasten).

MOOR. Hyi toki, Schweizer! Sinähän sekoitat hänen konseptinsa — hän on niin tunnollisesti oppinut saarnansa ulkoa. Eteenpäin vain, herrani — hirsipuuhun ja teilauspyörälle —

MUNKKI. Ja sinä, hieno päällikkö! Taskuvarkaitten herttua, temppuilijakuningas, kaikkien maailman konna suurmoguli! — Aivan sen ensimmäisen saastaisen suurkunnan kaltainen, joka sytytti kapinanliekin tuhanteen legionaan viattomia enkeleitä ja veti heidät mukanaan kirouksen syvään alhoon — hylättyjen äitien parkuna kiittää kintereilläsi, verta sinä juot kuin vettä, ihminen ei paina murhatikarissasi ilmakuplan vertaa —,

MOOR. Aivan totta, aivan totta! Mutta edelleen!

MUNKKI. Mitä, aivan totta, aivan totta? Onko se muka vastaus?

MOOR. Kuinka, hyvä herra? Sitäkö te olette vartonut? Edelleen, edelleen vain? Mitä teillä oli vielä sanottavaa?

MUNKKI (kiihkossa). Hirmuihminen! Siirry etemmäs minusta! Eivätkö kirotut sormesi ole vielä tahmeat murhatun valtakreivin verestä? Etkö ole murtanut varkaankäsin Herran temppeliin ja konna keinoilla rosvonnut pyhiä ehtoolliskaluja? Kuinka, etkö ole sytyttänyt tulipaloja Herraa pelkääväisessä kaupungissamme ja räjähdyttänyt ruutitornia kunnan kristittyjen päitten päälle?

(Pusertaen kätensä yhteen.) Julmia, julmia konnantöitä, joitten käry nousee taivaaseen asti, kiirehtäen viimeistä tuomiota syöksymään jylisten alas, kypsänä koston, valmiina tuomiotorven kajahdukseen!

MOOR. Mainiosti lasketeltu tähän asti! Mutta asiaan: mitä julistuttaa kunnianarvoisa maistraatti teidän kauttanne minulle?

MUNKKI. Mitä et ole koskaan arvollinen vastaanottamaan —. Katsohan ympärillesi, murhapolttaja! Minne silmäsi vain yltää, olet ratsumiestemme saartama — täältä et enää pääse livahtamaan. Yhtä varmasti kuin kirsikoita kasvaa näihin tammiin ja nämä kuuset kantavat persikoita, yhtä varmasti te pääsette huomaamatta kääntämään selkänne näille tammille ja kuusille.

MOOR. Kuuletko, Schweizer? — Mutta edespäin!

MUNKKI. Kuule siis, kuinka lempeästi, kuinka kärsivällisesti tuomioistuini menettelee heittiötä kohtaan. Jos ryömit nyt oitis ristin luo ja anot armoa ja sääliä, niin jopa itse ankaruus on oleva armahdusta, oikeus rakastava äiti sinulle — se sulkee silmänsä puolittain näkemästä rikoksiasi ja tyytyy — ajattelehan! — tyytyy siihen, että ne *hyvitetään teilauspyörällä*.

SCHWEIZER. Kuulitko, päällikkö? Menenkö ja kuristan tältä koulitulta paimenkoiralta kurkun kiinni, niin että punaneste pursuu kaikista hänen hikireijistään?

ROLLER. Päällikkö! — Tuli ja leimaus! Päällikkö! Kuinka hän pusertaakaan alahuultaan hammastensa väliin! Pyöräytänkö tämän retkun nurin kuin keilan, töppöset taivasta kohti?

SCHWEIZER. Minulle, minulle — minä polvistun eteesi! — anna minulle nautinto survoa hänet mäskiksi! (Munkki huutaa.)

MOOR. Pois hänestä! Älköön kukaan tohtiko kajota häneen! (Munkille, vetäen miekkansa.) Katsokaas, herra isä, tässä seisoo seitsemänkymmentäyhdeksän miestä, joiden päällikkö minä olen, eikä kukaan heistä osaa viittausta tai komentoa totellen lentää tai tanssia tykkien musiikin mukaan, ja tuolla seisoo tuhatseitsemänsataa muskettitulesa harmaantunutta. Mutta kuulkaas nyt, näin sanoo Moor, murhapolttajain päällikkö: on totta, että surmasin valtakreivin, sytytin ja ryöstin Dominikuskirkon, hävitin tulella teidän kaupunkianne ja räjähdytin ruutitornin kunnon kristittyjen päitten päälle — mutta tässä ei ole vielä kaikki. Olen tehnyt enemmänkin. (Ojentaa oikean kätensä.) Näettekö nuo neljä kallista sormusta, jotka minulla on sormissani — menkää ja kertokaa sana sanalta elämästä ja kuolemasta tuomitseville herroille, mitä saatte kuulla ja nähdä! — Tämän rubiinin vedin erään ministerin sormesta, heitettyäni hänet eräällä metsästysretkellä ruhtinaansa jalkoihin. Hän oli luikerrellut katuloasta hänen ensimmäiseksi suosikikseen, hänen naapurinsa lankeemus oli hänen ylenemisensä astinlauta — orpojen kyönelet nostivat häntä korkeammalle. — Tämän timantin minä riistin eräältä finanssineuvokselta, joka myi virkoja ja kunnipaikkoja enemmän tarjoaville ja torjui oveltaan murheellisen isänmaanystävän. — Tätä akaattia minä kannan erään teidänlaisenne pappiheittiön kunniaksi, jonka minä kuristin omin käsin kun hän oli saarnatuolissaan julkisesti itkenyt inkvisitsion häviötä. — Vielä voisin kertoa teille lisää tarinoita sormuksistani, ellen jo katuisi niitä paria sanaa, jotka olen teille tuhlanut —.

MUNKKI. Oo faarao, faarao!

MOOR. Kuulitteko? Huomasitteko tuon huokauksen? Eikö hän seiso tuossa ikäänkuin aikoisu rukoilla taivaan salamaa hävittämään Korahin joukkion! Hän tuomitsee kohauttamalla olkapäitään, kiroaa huudahtamalla kristillisesti: ah! — Voiko ihminen sitten olla niin sokea? Hän, joka sadalla Argus-silmällään vaanii tahoja veljessään, voiko hän siis olla niin sokea itseään kohtaan? — Kyllä he julistavat pilvistään lempeyttä ja pitkämielisyyttä — ja uhraavat rakkauden Jumalalle ihmisuhreja kuin lieskakätiselle Molokille, — saarnaavat lähimäisrakkautta ja sadattelevat kahdeksankymmenvuotiaan sokean pois ovensa edestä, — kiihkoilevat saituruutta vastaan, ja ovat kultasolkien tähden hävittäneet sukupuuttoon Perun kansan ja valjastaneet pakanoita vankkureittensa eteen kuin vetojuhtia. He vaivaavat päätänsä pohtimalla, kuinka on voinut olla mahdollista, että luonto on luonut Iskariotin, eikä varmaan paraskaan heistä tarvitsisi kymmentä hopeapenninkiä kavaltaakseen kolmiyhteisen Jumalan. Voi teitä farisealaisia, teitä totuuden vääränrahantekijöitä, teitä jumaluuden apinoitsijoita! Ette te ujustele polvistuessanne ristin ja alttarin eteen, te rankaisette ruuskansiimoilla selkänne ja kidutatte lihaanne paastolla. Te luulette näillä surkeilla ilveillä soentavanne silmät siltä, jota te hullut kuitenkin nimitätte kaikkietäväksi, aivan niinkuin mahtimiehiä pilkkaa katkerimmin, imartelemalla heitä siitä, että he vihaavat imartelijoita; te pöyhkeilette rehellisyydellä ja nuhteettomalla vaelluksella, ja Jumala, joka näkee läpi sydämenne, suuttuisi ankarasti Luojalle, ellei hän itse juuri olisi se, joka loi Niilin hirviön. — Ajakaa hänet näkyvistäni!

MUNKKI. Kun osaa konna olla vielä noin ylpeäkin!

MOOR. Ei vielä riitä. Nyt minä puhunkin ylpeästi. Mene ja sano kunnianarvoisalle oikeudelle, joka heittää arpa elämästä ja kuolemasta: minä en ole mikään varas, joka liittoutuu yön ja unen kanssa ja

tikapuiden avulla levittää mahtiaan; mitä olen tehnyt, sen saan kyllä kerran lukea taivaan velkakirjoista; mutta sen kurjille asiamiehille en halua enää tuhlaata sanaakaan. Sanokaa heille, että ammattini on oikeuden toteuttamista, kosto on minun käsityötäni. (Kääntää hänelle selkäänsä.)

MUNKKI. Et siis halua sääliä ja armahdusta? — Hyvä, sinusta olen siis selvä. (Kääntyy joukon puoleen.) Kuulkaa nyt te, mitä oikeus tekee minun kauttani teille tiettäväksi! — Jos te nyt kohta jätätte tämän tuomitun pahantekijän sidottuna oikeuden käsiin, niin teidän hirmutyönne ovat anteeksi annetut, niin ettei muistoakaan niistä jää — pyhä kirkko kokoaa teidät, eksyneet lampaat, uudella rakkaudella äidinsyliinsä, ja jokaiselle teistä aukeaa tie johonkin kunnia-asemaan. (Voittoisasti hymyillen.) No? Miltä tämä maistuu, teidän majesteettinne? — Siis pian: sitokaa hänet ja olkaa vapaat!

MOOR. Kuuletteko? Ettekö kuule? Mitä säpsähdätte? Miksi seisotte noloina? He tarjoavat teille vapautta, ja te olette jo todella heidän vankejaan, — he lahjoittavat teille elämän, ja se ei olekaan vain kerskuntaa, sillä te olette todellakin tuomitut, — he lupaavat teille kunniaa ja virkoja, ja mikä muu voi olla osanne, vaikka voittaisittekin, kuin häpeä ja kirous ja ahdistus, — he julistavat teille taivaan sovitusta, ja te olette todella kadotuksen partaalla. Ei kellään teistä ole hiuskarvaakaan, joka ei olisi helvettiin menevä. Vieläkö mietitte? Vieläkö epäröitte? Onko niin vaikeata valita jompikumpi, taivas tai helveti? Tulkaahan avukseni, herra isä!

MUNKKI (itseksensä). Onko se mies mieletön! (Ääneen.) Epäilettekö tätä ehkä ansaksi, jolla teidät saataisiin vangituiksi elävinä? — Lukekaa itse, tässä on yleinen anteeksiantamus kaikille. (Antaa Schweizerille erään paperin.) Voitteko vielä epäillä?

MOOR. Katsokaa, katsokaa! Mitä voitte vielä vaatia? — Omakätisesti allekirjoitettu — se on rajaton armo —, vai pelkäättekö heidän ehkä syövän sanansa, kun olette joskus kuulleet, ettei konnille annettuja lupauksia pidetä? — Oo, olkaa pelotta! Johan valtioviisaus vaatisi heitä pysymään sanassaan, vaikka he olisivatkin sen antaneet saatanalle. Kukas heitä sitten tulevaisuudessa uskoisi? Minä voisin vannoa, että heidän tarkoituksensa on vilpityn. He tietävät, että minä se olen nostattanut ja kiihoittanut teidät; teitä he pitävät viattomina. Teidän rikoksenne he lukevat nuoruudenerheiksi, kevytmielisyydeksi. Vain minut he haluavat käsiinsä, vain minä ansaitseen rangaistuksen. Eikö niin, herra isä?

MUNKKI. Mikä paholainen hänen sisältään puhuu? On kyllä, on kyllä niin — tuo mies saa minut pyörälle.

MOOR. Kuinka, ette vastaa vielä? Aiotteko vielä murtautua aseini läpi! Katsokaahan ympärillenne, katsokaahan ympärillenne! Ette toki sitä aio, sehän olisi näissä oloissa lapsellista uskallusta. Vai mielitelettekö itseänne kaatumaan sankareina, kun näitte minun iloitsevan taistelun melskeestä! — Oh, älkää uskoko sitä, te ette ole Mooreja! — Te olette kirottuja varkaita! Minun suurempien suunnitelmieni kurjia välikappaleita, niinkuin halpa nuora pyövelin kädessä! — Varkaat eivät voi kaatua, kuten sankarit kaatuvat. Elämä on varkaille voitto, sen jälkeen tulee jotakin hirmuista. — Varkailta on oikeus vavista kuolemaa. — Kuulkaa heidän torviensa pauhua! Nähkää, kuinka uhkaavasti heidän kalpansa välkkyvät! Kuinka, epäröitte yhä? Oletteko järjiltänne, oletteko mielettömiä? — Se on anteeksiantamatonta? En jää teille kiitoksen velkaan elämästäni, häpeän ottaa vastaan uhrienne!

MUNKKI (perin hämmästyneenä). Minun järkeni sekoo, minä juoksen tieheni! Onko tällaista kuultu?

MOOR. Vai pelkäättekö, että minä tapan itseni ja itsemurhalla teen turhaksi sopimuksenne, joka koskee vain elävää Moorina? Ei, pojat, se on turha pelko! Näin heidän pois tikarini ja pistoolini ja tämän myrkkypullon, joka oikeastaan voisi olla minulle hyvin mieluinen — minä olen niin kurja, että olen menettänyt herruuteni elämäni yli. Kuinka, ei vielä päätöstä? Vai luuletteko te minun asettautuvan vastarintaan, kun te tahdotte sitoa minut? Katsokaas, näin minä sidon oikean käteni tähän tammenoksaan, olen aivan aseeton, lapsi voi minut kaataa —. Kuka ensimmäisenä jättää päällikkönsä hädässä?

ROLLER (kiihkeästi liikuttuneena). Ja vaikka helveti meidät yhdeksästi saartaisi (heiluttaa miekkaansa), ken ei ole koira, hän käyköön pelastamaan päällikköä!

SCHWEIZER (repii julistuskirjeen ja heittää palaset vasten munkin kasvoja). Kuulamme vastaavat anteeksiantoonne! Pois, lurjus! Sano sille senaatille, joka sinut lähetti, ettet Moorin joukossa tavannut ainoatakaan petturia! — Pelastakaa, pelastakaa päällikkö!

KAIKKI (meluten). Pelastakaa, pelastakaa päällikkö!

MOOR (riistäytyen irti, iloisesti). Nyt olemme vapaat — toverit, minä tunnen nyrkissäni kokonaisen sotajoukon voiman! Kuolema tai vapaus! Ainakaan ne eivät saa ketään elävänä käsiinsä!

(Puhalletaan rynnäkköön. Hälyä ja tuoksinaa.)

KOLMAS NÄYTÖS.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

AMALIA (puutarhassa, soittaa luuttua).

Taivaankaunis hän ol', ihanainen, nuorukaisten kaikkein valio. Katseensa kuin valo jumalainen, aallost' ylenevä aurinko.

Syleilyssään mikä hurman voima,
minkä liekin lietsoi sydämeen!
Suu ja silmä, korva lumon kammitsoima,
sielu hehkui sinitaivaaseen.

Suutelonsa tulijuoma taivaan,
ankara ja sentään autuas!
Riemu rinnan vapisevan vaivaan,
harpunhelke suuri, soinnukas

oli tuima tunteensa, kun sieluun sielu liittyi, huulet huuliin vavisten, taivaan, maan kun ahmas yö kuin musta nielu ympäriltä rakastavien.

Poiss' on hän — ja turhaa, ah niin turhaa kaikki toivo on ja valitus! Poiss' on hän — ja kaiken kesän murhaa säestää vain syksyn huokaus!

FRANS (astuu esiin). Jälleen jo täällä, itsepäinen haaveksijatar! Olet pujahtanut pois iloiselta aterialta ja hämmentänyt vierasten hauskuuden.

AMALIA. Säälä niitä viattomia iloja! Korvissasi täytyy vielä kaikua sen kuolinlaulun, joka saattoi isäsi hautaan —.

FRANS. Aiotko siis iäti valitella? Anna kuolleitten nukkua ja tee elävät onnellisiksi! Minä tulen —

AMALIA. Ja milloin menet jälleen?

FRANS. Oh, ei noin synkän, ylpeän näköisenä! Saat minut murheelliseksi, Amalia. Tulen sanomaan sinulle —.

AMALIA. Minun kai on kuultava. Frans von Mooristahan on tullut armollinen herra.

FRANS. Aivan niin, siitähän seikasta minun pitikin tiedustaa mieltäsi — Maksimihan on mennyt nukkumaan isien hautakammioon. Minä olen herra. Mutta tahtoisin olla se täydellisesti, Amalia. — Tiedäthän, mikä olit perheellemme, sinua pidettiin kuin Moorin tytärtä, kuolemankin yli ulottui hänen rakkautensa sinuun, sitä kai et koskaan unhoittane?

AMALIA. En, en koskaan. Kuka sen voisikaan haihduttaa mielestään niin kevytmielisen iloisilla aterioilla!

FRANS. Sinun on korvattava isäni rakkaus hänen pojilleen, ja Kaarle on kuollut —. Hämmästytkö, huimaako sinua? Niin todella, se ajatus on niin hivelevän ylevä, että se huumaa naisenkin ylpeyden. Frans polkee jalkoihinsa ylhäisinten neitojen toiveet, Frans tulee ja tarjoaa köyhälle, hänettä turvattomalle orpotytölle sydämensä, kätensä ja sen mukana kaikki aarteensa ja kaikki linnansa ja metsänsä. — Frans, tuo kadehdittu, pelätty, antautuu vapaaehtoisesti Amalian orjaksi —.

AMALIA. Miksi salama ei halkaise tuota jumalatonta kieltä, joka puhuu noin riettaita sanoja! Sinä murhasit rakkaani, ja Amalian pitäisi sinua kutsua puolisoiksi! Sinä —

FRANS. Ei niin rajusti, hyvin armollinen prinsessa! — Eihän Frans kyllä matele kuhertavana kosiskelijana edessäsi — eihän hän kyllä ole oppinut Arkadian lemmenjanoisen paimenen tavoin ruikuttamaan sydänsuruaan luolain ja kallioitten kaiuteltavaksi — Frans puhuu, ja ellei hänelle vastata, niin hän käskee.

AMALIA. Sinä, käärme, käsket? Minuako käsket? — Ja jos käsky torjutaan pilkkanaurulla?

FRANS. Sitä et tee. Vielä tiedän keinoja kauniisti taivuttamaan suurentelevan jäykkäniskan ylpeyden — luostarin ja vankilan.

AMALIA. Mainiota, ylevää! Luostarissa ja vankilassa ikuisesti säästyä sinun basiliskinkatseeltasi, saada kyllin aikaa uneksia, ajatella Kaarle. Tervetullut luostarisi, avaa, avaa vankilasi!

FRANS. Hahaa? Niinköpäin? — Varo, nyt olet opettanut minulle keinon, miten minun on sinua kidutettava —. Kuin tulikutrinen raivotar on minun näköni häätävä päästäsi tuon ikuisen houreesi Kaarlestä, Fransin hirmukuva on vaaniva aina rakkaasi kuvan takaa kuin loihdittu koira, joka makaa maanalaisilla kultakirstuilla —. Suortuvistasi minä laahaan sinut miekka kädessä kirkkoon, puristan sinusta esiin avioalan, valloitan rynnäköllä neitsytvuoteesi ja voitan ylpeän kainoutesi vielä suuremmalla ylpeydellä.

AMALIA (lyö häntä korvalle). Tässä on sinulle ensin myötäjäisiä.

FRANS (tuohuksissaan). Haa, kuinka tämä hyvitetäänkään kymmenkertaisesti ja monikymmenkertaisesti? — Et tule puolisokseni — sitä kunniaa et ole saava, — vaan jalkavaimokseni, niin että rehelliset talonpoikaisvaimot näyttelevät sinua sormillaan, kun uskallat astua kadun yli. Pure vain hampaitasi — syydä tulta ja tuhoa silmistäsi — minua huvittaa naisen kiukku; se vain kaunistaa sinua, tekee sinut viettelevämmäksi. Tule — tämä vastarinta jalostaa minun voittoani ja sulostuttaa väkivaltaisen syleilyni nautintoa. — Tule kanssani kammiooni — palan kaipuusta, nyt heti sinun on lähdeittä kanssani. (Kokee riistää hänet mukaansa.)

AMALIA (vaipuu hänen kaulaansa). Anna anteeksi, Frans! (Kun Frans aikoo syleillä häntä, vetäisee hän miekan Fransin kupeelta ja peräytyy nopeasti.) Näetkös, konna, mitä voin nyt tehdä sinusta! Olen nainen, mutta raivoava nainen. Uskallahan saastaisin käsisi koskea ruumiiseeni — tämä kalpa lävistää keskeltä himokkaan rintasi, ja siinä ohjaa kättäni setäni henki. Pakene tiehesi!

(Häätää hänet pois.)

Ah, kuinka tekee hyvää nyt. — Nyt voin hengittää vapaasti. Tunsin itseni väkeväksi kuin tulinen sotahepo, kiivaaksi kuin naarastiikeri, joka ajaa takaa poikainsa voitostamylyvivää rosvoajaa. Luostariin, sanoo hän. — Kiitän sinua siitä onnellisesta keksinnöstä. Nyt on petetty rakkaus löytänyt tyyssijansa — luostarin. — Vapahtajan risti on petetyn rakkauden tyyssija.

(Aikoo mennä.)

HERMAN astuu arasti esiin.

HERMAN. Neiti Amalia, neiti Amalia!

AMALIA. Onneton, miksi häiritset minua?

HERMAN. Tämän taakan täytyy siirtyä sielustani, ennenkuin se painaa sen helvettiin. (Heittäytyy hänen jalkoihinsa.) Anteeksi! Anteeksi! Olen teitä vastaan kovin rikkonut, neiti Amalia!

AMALIA. Nouse? Mene, en tahdo tietää mitään. (Aikoo mennä.)

HERMAN (pidättäen häntä). Ei, jääkää, Jumalan nimessä! Ikuisen Jumalan nimessä, teidän täytyy kuulla kaikki!

AMALIA. Ei sanaakaan enää —. Annan sinulle anteeksi, mene rauhassa. (Aikoo rientää pois.)

HERMAN. Kuulkaa siis yksi ainoa sana — se antaa teille takaisin koko rauhanne.

AMALIA (kääntyy takaisin ja katsoo häntä kummastuneena). Kuinka, ystävä? — Kuka taivaassa tai maan päällä voi minulle antaa takaisin rauhani?

HERMAN. Sen voi yksi ainoa sana minun suustani — kuulkaa minua!

AMALIA (tarttuen säälivästi häntä käteen). Hyvä ihminen — voiko yksi sana sinun suustasi murtaa auki iäisyden salvat?

HERMAN (nousee). Kaarle elää vielä!

AMALIA (huutaen). Onneton!

HERMAN. Niin —. Vain sana vielä — teidän setänne —

AMALIA (syöksähtäen häntä vastaan). Sinä valehtelet —.

HERMAN. Setänne —

AMALIA. Kaarle elää vielä!

HERMAN. Ja setänne —

AMALIA. Kaarle elää vielä?

HERMAN. Setänne myös —. Älkää paljastako minua. (Rientää pois.)

AMALIA (seisoo kauan kuin kivettyneenä. Sitten syöksyy hurjana pystyyn, kiitäen hänen jälkeensä). Kaarle elää vielä!

TOINEN KOHTAUS.

Tienoo Tonavan luona.

ROSVOT, leiriytyneinä erälle kukkulalle puitten alle; hevoset laitumella rinteillä.

MOOR. Tähän minun täytyy jäädä lepäämään. (Heittäytyy pitkäkseen.) Jäseneni kuin katkotut. Kieleni kuiva kuin saviruukku. (Schweizer katoaa salavihkaa.) — Pyytäisin mielelläni teitä noutamaan minulle tuolta joesta suullisen vettä, mutta olette kai kaikki kuolemaan asti uupuneita —.

SCHWARZ. Viinikin on lopussa taskumateistamme.

MOOR. Katsokaas kuinka kauniisti vilja nousee. — Puut melkein katkeavat runsaan satonsa painosta, — viiniköynnös kantaa varmaa toivoa.

GRIMM. Tulee hedelmällinen vuosi.

MOOR. Niinkö luulet. — Olisi siis ainakin yksi hikipisara maailmassa palkittu. Yksi? — Mutta yöllä voi sataa rakeita ja hävittää kaikki.

SCHWARZ. Se on hyvin mahdollista. Kaikki voi tuhoutua, vaikka aivan leikkuun edellä.

MOOR. Sitähän minä sanon. Kaikki hävitetään. Miksi ihmiselle onnistuisi se, mikä hänellä on yhteistä muurahaisen kanssa, kun kerran sekin joutuu häpeään, mikä tekee hänet jumalien kaltaiseksi? Vai tässäkö on hänen tarkoituksensa raja?

SCHWARZ. En tunne sitä.

MOOR. Hyvin sanoit ja vielä paremmin olet tehnyt, kun et ole koskaan pyytänyt tulla tuntemaan sitä. — Veikko, — minä olen nähnyt ihmiset, heidän mehiläishuolensa ja jätesuunnitelmansa, heidän jumalaikeensa ja hiirennäpertelynsä, kumman kilpajuoksun onnesta: yksi luottaa ratsunsa vauhtiin, — toinen aasinsa vainuun, — kolmas omiin jalkoihinsa. Nämä elämän kirjavat arpajaiset, joissa niin moni panee alttiiksi viattomuutensa — ja taivaansa — osuakseen saamaan voittoarvan, — ja tyhjiä ovat kaikki hänen nostamansa, — voittoarvaa ei loppujen lopuksi olekaan; siinä on näytelmä, veikko, joka saa vedet silmiin, vaikka se kutittaakin pallean nauruun.

SCHWARZ. Kuinka ihana on tuolla auringonlasku.

MOOR (vaipuneena katselemaan sitä). Niin kuolee jalo sankari! — Jumaloitavana!

GRIMM. Näytät syvästi liikutetulta.

MOOR. Kun olin vielä poikanen, oli mieliajatukseni elää kuin se, kuolla kuin se — (Salatulla tuskalla.) Se oli poikasen ajatus!

GRIMM. Toivon niin.

MOOR (painaa hatun silmilleen). Oli aika — Jättäkää minut yksin, kumppanit!

SCHWARZ. Moor, Moor, mitä hittoa? — Aivan väri muuttuu hänen kasvoillaan!

GRIMM. Piru vieköön, mikä hänen on? Voiko hän pahoin?

MOOR. Oli aika, jolloin en voinut nukkua, jos olin unhoittanut iltarukoukseni —.

GRIMM. Oletko hullu? Annatko poikavuotteesi muiston mestaroida itseäsi?

MOOR (laskee päänsä Grimmin rinnalle). Veikko, veikko!

GRIMM. Mitä — älähän ole lapsi, pyydän —

MOOR. Kunpa, kunpa olisin lapsi jälleen.

GRIMM. Hyi, hyi!

SCHWARZ. Reipastu! Katsos tätä muhkeata maisemaa, tätä viehättävää iltaa.

MOOR. Niin, ystävät, tämä maailma on niin kaunis.

SCHWARZ. No se oli oikein sanottu.

MOOR. Tämä maa niin ihana.

GRIMM. Aivan niin, aivan niin — tuota puhetta minä haluan kuulla.

MOOR (vaipuen jälleen alas). Ja minä kamala tässä kauniissa maailmassa — ja minä hirviö tämän ihanan maan päällä.

GRIMM. Oh, oh!

MOOR. Viattomuuteni, viattomuuteni! — Katsokaas, kaikki ovat rientäneet ulkoilmaan, paistattamaan päivää kevään rauhallisessa säteilyssä — miksi minä yksin saan imeä helvetin tuskaa taivaan iloista? — Miten kaikki on niin autuasta, miten rauhan henki niin lähentää kaikki toisiinsa! — Koko maailma *yksi* perhe ja yksi isä tuolla ylhäällä —. Ei *minun* isäni — Minä vain hyljätty, minä vain karkoitettu puhtaiden riveistä, — minun osanani ei lapsen lempeätä nimeä — ei koskaan armaan kaipaavaa katsetta, — ei koskaan sydänystävän syleilyä. (Vetäytyen hurjasti taapäin.) Murhamiesten ympäröimänä — kyykäärmeitten kähistessä ympärillä — paheeseen sidottuna rautakahlein, hoippuen kadotuksen hautaan, tukena paheen murtuvainen ruoko — keskellä onnellista, kukkivaa maailmaa parkuva armonanoja.

SCHWARZ (muille). Kummallista! En ole koskaan nähnyt häntä tuollaisena.

MOOR (kaihomielin). Kunpa saisin palata äitini kohtuun! Kunpa saisin syntyä kerjäläiseksi! — Ei, taivas, en tahtoisi enempää kuin saada olla yksi näistä päiväpalkkalaisista! — Oh, minä haluaisin uuvuttaa itseni niin että veri tiukkuisi ohimoistani — ostaakseni työlläni yhden ainoan päivällislevon, yhden ainoan kyynelen onnen.

GRIMM (muille). Kärsivällisyyttä vain! Puuska jo laantuu.

MOOR. Oli aika, jolloin ne vierivät minulta niin mieluisasti — Oo, rauhan päivät! — Sinä isäni linna, te vihreät, unelmoivat laaksot? Oi te lapsuuteni kaikki autuaat hetket, ettekö koskaan palaa, ettekö enää koskaan viillytä polttavaa rintaani ihanalla huminallanne? — Murehdi kanssani, luonto! — Ne eivät koskaan palaa, eivät koskaan ihanalla huminallaan viillytä polttavaa rintaani. — Poissa, poissa ainaisesti!

SCHWEIZER (tuo vettä hatussaan).

SCHWEIZER. Juo, päällikkö, — tässä on vettä kyllyksi ja raitista kuin jää.

SCHWARZ. Oletan veressä — mitä olet tehnyt?

SCHWEIZER. Heh, joutavia! Olihan se kyllä viedä minulta kaksi jalkaa ja kaulan. Luikuessani joen hietatörmää valahti hiekka vakona altani ja minä kymmenen reiniläistä jalkaa alaspäin, — sinkoon pitkäkseni, ja kun juuri saan jälleen kaikki viisi aistiani toimimaan, tapaan somerosta — mitä kirkkainta vettä. No tähänpä se hyppy päättyikin, tuumin, tämäkös maistuu päällikölle.

MOOR (antaa hänelle takaisin hatun ja pyyhkii hänen kasvojaan). Muutoin ei näy niitä arpia, joita böömiläiset ratsumiehet ovat piirrelleet otsaasi. — Vesi oli hyvää, Schweizer, — nämä arvet kaunistavat sinua.

SCHWEIZER. Pah, niille on kyllä vielä tilaa, vaikka kolmellekymmenelle.

MOOR. Niin, pojat, se oli kuuma ehtoopäivä, ja vain yksi mies meni — Roller-ystävä sai kauniin kuoleman. Hänen tomunsa ylle asetettaisiin marmoripatsas, ellei hän olisi kaatunut minun asiani puolesta. Pitäkää se osa hyvänänne! (Pyyhkäisee silmiään.) Kuinka monta vihollista jäikään tanterelle?

SCHWEIZER. Satakusuikymmentä husaaria, yhdeksänkymmentäkolme rakuunaa, nelisenkymmentä jääkäriä, — kolmesataa kaikkiaan.

MOOR. Kolmesataa yhdestä! — Jokaisella teistä on oikeuksia tähän päähän. (Paljastaa päänsä.) Näin nostan tikarini: niin totta kuin sieluni elää, — *en aio teitä koskaan jättää*.

SCHWEIZER. Älä vanho! Et tiedä, etkö vielä tule onnelliseksi ja kadu.

MOOR. *Roller-ystävän luiden nimessä: en aio teitä koskaan jättää*.

KOSINSKY tulee.

KOSINSKY (itseksensä). Näillä seuduilla sanoivat minun tapaavan hänet —. He hei, mitäs naamoja nuo ovat? Olisivatko, — entä jos nämä — ovat, ne ne ovat! — Puhuttelenpa heitä.

SCHWARZ. Huomatkaa! Kuka tulee!

KOSINSKY. Hyvät herrat, suokaa anteeksi! En tiedä, olenko kulkenut oikein vai eksyksiin.

MOOR. Ja keitä me olisimme, jos te olisitte tullut oikeaan?

KOSINSKY. Miehiä!

SCHWEIZER. Lienemmeköhän niiksi myös osoittautuneet, päällikkö?

KOSINSKY. Minä etsin miehiä, jotka katsovat kuolemaa päin kasvoja ja leikittelevät vaaralla kuin kesytetyllä käärmeellä, pitävät vapautta suuremmissa arvossa kuin kunniaa ja elämää, joiden pelkkä nimi elähdyttää köyhiä ja sorrettuita, mutta säikäyttää pelottomimpia ja saa sortovaltiaat kalpenemaan.

SCHWEIZER (Moorille). Tuo poika miellyttää minua. — Kuules, ystävä, olet löytänyt etsimäsi.

KOSINSKY. Niinpä luulen, ja toivon teidät pian veljikseni. — Voitte siis ohjata minut oikean mieheni luo, sillä etsin päällikköänne, suurta Moorin kreiviä.

SCHWEIZER (puristaa lämpimästi hänen kättään). Rakas nuorukainen, me sinuttemme toisiamme.

MOOR (lähestyen). Tunnetteko päällikönkin?

KOSINSKY. Sinä se olet — kuka näkisi tuon ilmeesi ja etsisi toista miestä. (Katsoo häntä pitkään.) Olen aina toivonut näkeväni miehen, jonka katse tuhosi, hänen istuessaan Kartaagon raunioilla — nyt en enää toivo.

SCHWEIZER. Helkkarin poika!

MOOR. Ja mikä tuo teidät luokseni?

KOSINSKY. Oi päällikkö, ylen julma kohtaloni! Olen kärsinyt haaksirikon tämän maailman raivoavalla merellä, minun on täytynyt nähdä elämäntoiveitteni murtuvan maahan, ja minulle ei jäänyt jäljelle muuta kuin kalvava muisto niiden häviöstä, joka olisi vienyt järkeni, ellen olisi koettanut sitä tukahduttaa toimimalla toiseen suuntaan.

MOOR. Taas yksi syyttäjä taivasta vastaan? — Eteenpäin vain.

KOSINSKY. Rupesin soturiksi. Sittenkin huono onni vainosi minua —, läksin merimiehenä Itä-Intiaan, laivani ajautui karille. Ei muuta kuin epäonnistuneita yrityksiä! Vihdoin kuulen kaikkialla puhuttavan sinun töistäsi, *murhapoltoistasi*, kuten niitä nimitettiin, ja matkustin tänne kolmekymmentä penikulmaa lujasti päätettyäni tulla palvelukseesi, jos tahdot suostua tarjoumukseeni —. Pyydän, kunnioitettava päällikkö, älä kiellä sitä minulta!

SCHWEIZER (hypähtäen). Kas niin, kas niin! Nyt on ystävä Roller korvattu tuhannesti! Kelpo aseveli joukkoomme!

MOOR. Kuinka, Kosinsky? Tiedätkö myös, että olet kevytmielinen poika, ja otat suuren elämänaskeleesi keikkuen kuin harkitsematon tyttö. Täällä et joudakaan palloa heittämään tai keilakuulia työntelemään, kuten kuvittelet.

KOSINSKY. Tiedän, mitä aiot sanoa. Olen neljäkymmenvuotias, mutta olen nähnyt kalpojen välkkyvän ja kuullut kuulain vinkunaa korvissani.

MOOR. Niinkö, nuori herra? — Ja oletko opetellut miekankäyttöä vain pistääksesi matkustajaparan maahan yhden taalerin takia tai työntääksesi aseesi takaapäin naisen ruumiiseen? Mene, mene! Olet

karannut imettäjäsi luota, kun hän uhkasi sinua piiskoilla.

SCHWEIZER. Mitä lempoa, päällikkö, mitä ajattelet? Aiotko häätää tiehensä tämän Herkuleen? Eikö hän näytä vallan sellaiselta, kuin tahtoisihan ajaa Saksin marskin kapustalla Ganges-virran taa.

MOOR. Kun et onnistu tyhjäntoimittajana, niin siksikö tulet nyt ja haluat päästä konnaksi, salamurhaajaksi? — Murha, — ymmärrätkö myös sen sanan, poika? Kyllä kai olet voinut mennä rauhallisena levolle, taitettuasi unikoita; mutta kun on murha tunnollasi —

KOSINSKY. Tahdon vastata jokaisesta murhasta, minkä sinä käsket minun tehdä.

MOOR. Mitä, oletko niin viisas? Rohkenetko yrittää kietoa miehen imarteluilla? Mistä tiedät etten minä näe pahoja unia tai etten kalpene kuolinvuoteella? Minkä verran olet jo tehnyt sellaista, joka on saanut sinut ajattelemaan edesvastuuta?

KOSINSKY. Tosin hyvin vähän vielä; mutta kuitenkin tämän matkan luoksesi, jalo kreivi.

MOOR. Onko kotiopettajasi toimittanut käsiisi Robinin tarinan — sellaiset varomattomat hulttiot olisi kytkettävä kaleereihin, — ja sekö kiihoitti lapsellista mielikuvitustasi ja tartutti sinuun järjettömän halun kasvaa suureksi mieheksi? Kutittaako mieltäsi maine ja kunnia? Tahdotko murhapoltoilla ostaa kuolemattomuuden? Käsitä toki, kunnianhimoinen nuorukainen: murhapolttajille ei laakeri kasva. Rosvon voittoa ei kruunata — paitsi kirouksella, vaaralla, kuolemalla, häpeällä —. Näetkö tuonkin mestauspaikan tuolla kukkulalla?

SPIEGELBERG (käyden ärtyisenä edestakaisin). Äh kuinka tuhmaa, kuinka inhoittavaa, kuinka hävyttömän tuhmaa! Tuo ei ole oikea menettelytapa! Minä tein toisin.

KOSINSKY. Mitä se pelkäisi, joka ei pelkää kuolemaa?

MOOR. Oivaa, verratonta! Oletpa käynyt kiltisti koulusi, olet erinomaisesti oppinut ulkoa Senecasi. — Mutta, rakas ystävä, sellaisilla mietelmillä et tyydytä kärsivää luontoa, niillä et koskaan tylsytä tuskan okaa. — Mieti selvään, poikani! (Tarttuu häntä käteen.) Ajattelehan, että minä neuvon sinua isänä, — opi ensin tietämään kuilun syvyys, ennenkuin hyppäät sinne! Jos tiedät voitvasi vielä tavoitella yhtäkään iloa maailmassa — voisi tulla sinulle heräämisen hetkiä — ja silloin saattaisi olla liian myöhäistä. Täällä ikäänkuin astut ulos ihmisyyden piiristä — joko sinun täytyy olla korkeampi ihminen, tai sitten olet piru —. Vielä kerran, poikani, jos sinulle vielä jostakin toisaalta pilkehtii toivon säenkään, niin hylkää tämä hirmuliitto, johon yhtyy vain epätoivo, jollei sitä ole perustanut joku korkeampi viisaus —. Voi pettyä —, usko minua, voi pitää hengen voimana sitä, mikä lopultakin on sentään vain epätoivoa —. Usko minua, *minua*, ja palaa pois täältä nopeasti!

KOSINSKY. Ei, en pakene enää! Jos pyyntöni eivät liikuta sinua, niin kuule onnettomuuteni tarina. Sitten sinä itse painat tikarin käteeni, ja itse —. Asettukaa maahan piiriin ja kuunnelkaa tarkoin minua.

MOOR. Tahdon kuulla tarinasi.

KOSINSKY. Tietäkää siis, että minä olen böömiläinen aatelismies ja minut teki isäni varhainen kuolema melkoisen ritaritilan herraksi. Seutu oli paratiisillinen, — sillä siinä asui eräs enkeli, — eräs tyttö, jota kaunistivat kaikki kukkivan nuoruuden sulot ja joka oli puhdas kuin aamun valo. Mutta mitä minä tätä teille! Se kaikuu ohii korvienne — te ette ole koskaan rakastaneet, teitä ei ole koskaan rakastettu —.

SCHWEIZER. Hiljaa, hiljaa, päällikkömme käy tulipunaiseksi.

MOOR. Lakkaa! Tahdon kuulla sen toiste, — huomenna — vasta, kun olen nähnyt verta.

KOSINSKY. Verta, verta — kuulehan edelleen! Sanon sinulle: verta saat sielusi kukkuralleen. — Hän oli porvarissyntyä, saksalaistyttö, — mutta hänen katsantonsa sulatti pois aateliset ennakkoluulot. Aralla kainoudella otti hän vastaan vihkisormuksen minun kädestäni, ja ylihuomenna piti minun viemän Amaliani alttarin ääreen.

MOOR (hypähtää äkisti pystyyn).

KOSINSKY. Keskeltä minua vartovan autuuden hurmiota, kihlajaisvalmistusten kiireistä — minut kutsutaan pikalähetin kautta hoviin. Läksin. Minulle näytettiin kirjeitä, jotka minä muka olin kirjoittanut, ja jotka olivat sisällöltään kapinallisia. Punastuin sitä kataluutta — minulta riistettiin miekkani, minut heitettiin tyrmään, minä menin sekaisin.

SCHWEIZER. Ja sillävälän —? Edelleen vain! Haistan jo paistinkäryn.

KOSINSKY. Siellä minä viruin kuukauden päivät enkä päässyt selville asemastani. Huolehdin

Amaliani takia, jolla varmaan minun tähteni oli joka hetki kuoleman tuskat kestettävänä. Vihdoin ilmestyi hovin ensimmäinen ministeri, onnitteli minua viattomuuteni ilmitulon johdosta hunajaisin sanoin, luki minulle vapautuskirjelmän ja antoi minulle takaisin miekkani. Nyt riemuiten linnaani, kiitäen Amaliani syliin, — hän oli kadonnut. Keskiyöllä hänet oli viety, mihin, ei tietty Sen jälkeen ei häntä oltu nähty. — Kuin salama kävi läpi sieluni, kiidin kaupunkiin, tutkin asiaa hovissa — kaikki silmät keihästyivät minuun, kukaan ei ollut ymmärtävinään —. Vihdoin keksin hänet erään salaisen ristikon läpi palatsissa, — hän heitti minulle kirjelijun.

SCHWEIZER. Enkö sitä sanonut!

KOSINSKY. Helvetti, kuolema ja paholainen! Siitä se selvisi: hänen oli annettu valita — joko oli minun kuoltava tai hänen antauduttava ruhtinaan rakastajattareksi. Taistellen kunnian ja rakkauden välillä hän teki päätöksensä jälkimäistä totellen — ja (nauraa) minä olin pelastettu.

SCHWEIZER. Mitä sinä teit?

KOSINSKY. Siinä minä seisoin kuin tuhannen salaman lyömänä. — Verta! se oli ensimmäinen ajatukseni, ja viimeinen: verta! Suu vaahdossa minä juoksen kotia, valitsen itselleni kolmikärkisen miekan, ja sitten täyttä päätä ministerin taloon; sillä hän vain — vain hän oli ollut helvetin parittajana. Minut oli varmaan huomattu kadulta; sillä kun tulin perille, oli kaikki ovet suljettu. Etsin, kyselen; vastattiin hänen lähteneen ruhtinaan luo. Riennän suoraa tietä sinne; hänestä ei oltu mitään tietävinään. Minä palaan, murran ovet, löydän hänet, aion juuri —, silloin ryntää viisi kuusi palvelijaa kätköistään esiin ja riistää minulta miekan.

SCHWEIZER (polkee jalkaa). Ja hän ei saanut osaansa ja sinä läksit tyhjin toimin tiehesi?

KOSINSKY. Minut vangittiin, asetettiin syytteeseen, tutkittiin kiduttavasti, inhoittavasti — huomattaen, *erikoisesta suosiota* ajettiin minut maanpakoon, tilukseni lankesivat hyvityksenä ministerille, Amaliani on yhä tiikerin kynsissä, huokailee ja suree itsensä kuoliaaksi, sillävälän kun kostonhimoni täytyy paastota ja taipua mielivallan ikeeseen.

SCHWEIZER (nousee, hioen miekkaansa). Siinä on vettä myllyymme, päällikkö! Siellä on jotakin poltettavaa!

MOOR (joka siihen saakka on kiihkeän liikutuksen vallassa astellut edestakaisin, hypähtää äkkiä, rosvoille). Minun täytyy heidät nähdä —. Ylös! Valmistautukaa! Sinä jäät joukkoon, Kosinsky! Kootkaa oitis kapineenne!

ROSVOT. Mitä? Minne?

MOOR. Minne? Kuka kysyy: minne? (Kiivaasti Schweizerille.) Petturi, sinä tahdot pidättää minua? Mutta autuuteni nimessä —!

SCHWEIZER. Minä petturi? — Mene vaikka helvettiin, minä seuran sinua!

MOOR (lankeaa hänen kaulaansa). Paras veli, sinä seuraat minua —. Se naisparka itkee, suree itsensä kuoliaaksi. Ylös, nopeaan! Kaikki! Frankkiin! Kahdeksassa päivässä meidän täytyy ehtiä sinne. (Menevät.)

NELJÄS NÄYTÖS.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

Maaseutua Moorin linnan lähetyvillä.

Rosvo MOOR. KOSINSKY (kaukana).

MOOR. Mene edeltä ja ilmoita minut. Muistat kai vielä kaikki, mitä sinun on puhuttava?

KOSINSKY. Te olette kreivi von Brand, tulette Mecklenburgista, minä olen ratsupalvelijanne —. Älkää huolehtiko, kyllä minä osani näyttelen, jääkää hyvästi! (Pois.)

MOOR. Tervehdin sinua, isänmaa! (Suutelee maata.) Isänmaan taivas, isänmaan aurinko! Ja niityt ja kukkulat ja virrat ja metsät! Tervehdin sydämeistäni teitä kaikkia, kaikkia! — Kuinka raikkaana humiseekaan tuuli kotoisilta vuorilta, kuinka virtaakaan tuoksua ja riemua sieltä alas pakolaispoloa

vastaan! — Autuuden, runon maailma! Pysähdy, Moor! Jalkasi astelee pyhäkössä.

(Tulee lähemmäs.) Katsos, pääskynpesiäkin linnanpihassa, — katsos puutarhaporttia ja tuota aidannurkkausta, missä usein kuuntelit kutsulintua ja pidit iloa sen kanssa —. Ja tuolla alhaalla niittylaakso, missä Aleksanteri-sankarina johdit makedonialaisiasi Arbelan otteluun, ja sen äärellä ruohoinen kukkula, jolta heitit alas persialaisen satraapin — ja voittoisa lippusi hulmusi korkealla! (Hymyilee.) Poika-ajan kultaiset kevätkuudet heräävät jälleen kurjan miehen mielessä, — silloin olit niin onnellinen, olit niin kokonainen, niin varjoton oli ilosi, — ja nyt — katso pilvilinnojesi raunioita! Täällä sinun piti kerran asteleman, suurena, ylväänä, ylistettynä miehenä, — täällä elämän uudelleen poikaikäsi Amalian kukoistavissa lapsissa, — täällä, täällä kansasi epäjumalana — mutta paha vihollisesi ei suonut sitä sinulle. (Ryntää ylös.) Miksi olen tullut tänne! Jotta minun kävisi kuin vangin, jonka kalisevat rautakäädyt hälyyttävät hereille vapausunelmista? — Ei, minä palaan kurjuuteeni! — Vanki oli unohtanut valon; mutta vapausunelma kiiti hänen ylitseen kuin yön salama, joka jättää jälkeensä vielä pilkkoisemman pimeän. — Jääkää hyvästi, isänmaan laaksot! Näitte kerran Kaarle-pojan, ja Kaarle oli onnellinen poika, — nyt näitte miehen, ja häntä kalvoi epätoivo.

(Kaartaa nopeasti näyttämön kauimpaan kulmaan, missä seisautuu äkkiä, katsellen alakuloisesti linnaan päin.)

Häntä näkemättä, katseenkaan yltämättä häneen? — Ja vain yksi muuri oli minun ja Amalian välillä —. Ei, minun täytyy nähdä hänet — ja nähdä isä, — vaikka musertuisin! (Kääntyy.) Isä, isä, poikasi lähestyy, — pois silmistäni, musta, höyryävä veri, pois surman ontto, hurja, pälyilevä katse! Vain tänä hetkenä päästä minut vapaaksi! Amalia, — isä, poikasi lähestyy! — (Käy nopeasti linnaa kohti.) Kiduta minua kun päivä herää, älä erkane minusta kun yö tulee, — kiduta minua kauhein unin, mutta tätä ainoata nautintoani älä myrkytä! (Pysähtyy portille.) Mikä minun on, mitä tämä on, Moor? Ole mies! — Kuolonkammoa — hirmuaavistus — —. (Astuu sisään.)

TOINEN KOHTAUS.

Pylväskäytävä linnassa.
Rosvo MOOR, AMALIA (tulevat esiin).

AMALIA. Ja uskaltaisitteko sanoa, mikä näistä tauluista on hänen kuvansa?

MOOR. Oh, aivan varmasti. Hänen kuvansa eli aina mielessäni. (Käyden taulun luota toisen luo.) *Tämä* se ei ole.

AMALIA. Oikeassa olette. — Hän oli kreivillisen suvun kantaisä ja sai aateluuden Barbarossalta, jonka edestä hän taisteli merirosvoja vastaan.

MOOR (yhä taulujen ääressä). *Tämäkään* se ei ole, — eikä tuo, — ei myöskään tuo, — se ei ole niitten joukossa.

AMALIA. Miten, katsokaahan paremmin! Minä luulin teidän tuntevan hänet —.

MOOR. Isääni en tunne paremmin! Häneltä puuttuu suun ympäriltä lempeä piirre, mikä hänet eroitti tuhansista — hän se ei ole.

AMALIA. Olen hämmästynyt. Kuinka? Ette ole kahdeksaantoista vuoteen nähnyt, ja vielä —

MOOR (nopeasti, lehahtaen punaiseksi). *Tämä* on hän! (Seisoo kuin ukon lyömänä.)

AMALIA. Erinomainen mies!

MOOR (syventyneenä katsomaan kuvaa). Isä, isä! Suo minulle anteeksi! — Niin, harvinainen mies! — (Pyyhkii silmiään.) Jumalainen mies!

AMALIA. Näytte olevan hyvin liikutettu hänestä.

MOOR. Oh, erinomainen mies, — ja hänkö on poissa!

AMALIA. Poissa, kuten parhaat ilomme katoavat. (Tarttuen lempeästi häntä käteen.) Rakas herra kreivi, ei mikään autuus ehdi kypsyyteensä taivaan alla.

MOOR. Aivan totta, aivan totta — ja oletteko te jo saavuttanut tämän surullisen kokemuksen? Te ette voi olla kolmeakolmattakaan vuotta vanha.

AMALIA. Ja olen sen kuitenkin saavuttanut. Kaikki elää jälleen surullisesti kuollakseen. Me pyrimme, me voitamme, vain tuskallisesti jälleen menettääksemme.

MOOR. Te olette jo jotakin menettänyt.

AMALIA. En mitään. Kaikki. En mitään. — Menkäämme eteenpäin, herra kreivi!

MOOR. Niin nopeaan? Kenen kuva tuo oikealla oleva on? Minusta sen piirteet näyttävät onnettomilta.

AMALIA. Tämä vasemmanpuolinen kuva on kreivin poika, todellinen herra —. Tulkaa, tulkaa!

MOOR. Entä tämä oikeanpuolinen kuva?

AMALIA. Ettekö halua lähteä puutarhaan?

MOOR. Entä tämä oikeanpuolinen kuva? — Sinä itket, Amalia?

AMALIA (poistuu nopeasti).

MOOR. Hän rakastaa minua, hän rakastaa minua! — Koko hänen olentonsa alkoi kuohua — kyynelot vuosivat hänen poskilleen, paljastaen hänen salaisuutensa. Hän rakastaa minua! — Kurja, tämänkö sinä ansaitsit häneltä! Enkö seiso tässä kuin tuomittu mestauspölkyn edessä? Tuollako sohvalla minä vaivuin autuuteen hänen syleilyssään? Nämäkö ovat isäni salit? (Isänsä näkemisen järkyttämänä.) Sinä, sinä — silmäsi tulilieskat — kirous, kirous, tuomio! — Missä olen? Yö silmissäni — Jumalan hirmuja —. Minä, minä olen tappanut hänet. (Juoksee pois.)

FRANS VON MOOR (syvissä ajatuksissa). Pois tuo kuva, pois, pelkuri raukka! Mitä epäröit ja kenen takia? Eikö minun ole ollut niinä harvoina tunteina, joina kreivi on astellut näissä huoneissa, kuin hiipisi helvetin urkkija minun kintereilläni —. Minun pitäisi tuntea hänet! Hänen rajuissa, ahavoittuneissa kasvoissaan on jotakin sellaista suurta ja tuttua, joka säpsäyttää minua —. Ei Amaliakaan ole välinpitämätön hänestä. Eikö hän kiedo miestä hiutuvan janoavilla katseillaan, joita hän muuten niin saidasti kieltää kaikelta maailmalta? Enkö huomannut häneltä varastautuvan pari kyyneltä viiniin, jonka kreivi selkäni takana nieli niin kiihkeästi kuin olisi aikonut ahmaista sisäänsä lasinkin? Kyllä sen näin peilistä, näin sen näine silmineni! Hohoi, Frans, katso eteesi, siinä takana piilee jokin tuhoa synnyttävä hirmu!

(Seisoo tutkien Kaarlen kuvan edessä.)

Hänen pitkä hanhenkaulansa — hänen mustat, tulta tuiskivat silmänsä, hm, hm! — Hänen synkät, riippuvat, tuuheat kulmakarvansa! (Vaipuen äkkiä kokoon.) Ilkkuva helvetti! Sinäkö kiidätät mieleeni sen aavistuksen? Hän on Kaarle! Niin, nyt alkavat silmissäni kaikki piirteet jälleen elää. — Hän se on, naamiostaan huolimatta! Hän se on, kirous ja kuolema!

(Kiihkeänä astellen edestakaisin.)

Senkö takia olen riistänyt öiltäni levon, — senkö takia kalliot raivannut tieltä ja rotkot täyttänyt, — olenko sen takia noussut kaikkia ihmisyyden vaistoja vastaan, että lopultakin tämä huitukka maankiertäjä keinottelee läpi viekkaimmasta satimestani — Hiljaa, vain hiljaa, jäljellä on vielä vain leikkityö —. Olenhan minä tähänkin saakka kaahlonut korviani myöten kuolemansynneissä, niin että olisi mieleetöntä uida takaisin, kun ranta on jo jäänyt niin kauas —. Paluuta ei enää voi ajatella — itse armo joutuisi kerjuusauvan varaan ja iäinen *laupeus* tekisi vararikon, jos se tahtoisi hyvittää kaikki minun velkani —. Eteenpäin siis kuin mies —. (Kilistää kelloa.) Kootkoon hän itsensä isänsä hengen luo ja tulkoon! Vainajia minä pilkkaan. — Daniel, hoi, Daniel! — Mitä nyt, hänetkin ne ovat jo yllyttäneet minua vastaan! Hän näyttää niin salaperäiseltä.

DANIEL tulee.

DANIEL. Mitä käskette, herrani?

FRANS. En mitään. Mene ja täytä tämä viinilasi, mutta nopeaan! (Daniel menee.) Varro, vanhus, sinut minä saalistan, minä isken sinuun silmäni niin tiukasti, että satutettu omatuntosi kalpenee naamiosi takana! — Hän on kuoleva! Hutilus se on, joka saattaa työnsä vain puoliväliin ja menee sitten tiehensä ja töllistelee joutilaana, mitä siitä sitten tulee.

DANIEL tuo viinin.

FRANS. Pane se tänne! Katso minua lujasti silmiin! Miten polvesi tutisevat, miten sinä vapiset! Tunnusta, vanhus, mitä olet tehnyt?

DANIEL. En mitään, armollinen herra, elävän Jumalan ja sieluparkani nimessä!

FRANS. Juo tämä viini! — Mitä, epäröitkö? — Tunnusta kohta, mitä olet heittänyt viiniin?

DANIEL. Jumala auta, mitä? — Minä — viiniin!

FRANS. Myrkkyä olet heittänyt viiniin! Etkö ole kalvas kuin lumi! Tunnusta, tunnusta! Kuka antoi sitä sinulle? Kreivi, kreivi sitä antoi sinulle, eikö totta?

DANIEL. Kreivi? Jeesus Maaria, kreivi ei ole antanut minulle mitään.

FRANS (tarttuu häneen kovasti). Minä kuristan sinua, että käyt siniseksi, sinä jääharmaa petturi! Et mitään? Ja mitä te sitten suhkaillette keskenänne, hän ja sinä ja Amalia! Tunnusta suoraan! Mitä salaisuuksia, mitä salaisuuksia hän on uskonut sinulle?

DANIEL. Kaikkitietävä Jumala sen tietää. Ei hän ole uskonut minulle mitään salaisuuksia.

FRANS. Kiellätkö sen? Mitä juonia te olette punoneet, raivataksenne minut tieltä? Eikö totta: aiotte kuristaa minut nukkuessani? Leikata kurkkuni partaa ajettaessa? Tunnusta, tunnusta! — Tai nukuttaa minut liemellä ikuiseen uneen? Tunnusta suoraan, minä tiedän kaikki!

DANIEL. Niin totta kuin Jumala minua hädässä auttakoon: sanani teille nyt ovat vain puhdasta, selvää totuutta.

FRANS. Tällä kertaa tahdon antaa sinulle anteeksi. Mutta eikös hän kuitenkin pistänyt rahaa käteesi? Pudistanut kättäsi lujemmin kuin on tapana, melkein niinkuin pudistetaan vanhan tuttavän kättä?

DANIEL. Ei koskaan, herrani!

FRANS. Eikö sanonut sinulle esimerkiksi, että hän tuntee jo sinut? Että oikeastaan sinun pitäisi tuntea hänet? Että kerran sinulta putoavat suomukset silmistä — että — mitä? Eikö hän koskaan ole sanonut sinulle sellaista?

DANIEL. Ei viittaustakaan.

FRANS. Että erinäiset seikat estivät häntä — että täytyi usein naamioida itsensä, yllättääkseen vihollisensa — että hän aikoo kostaa, aikoo kostaa mitä katkerimmin?

DANIEL. Ei sanaakaan siihen suuntaan.

FRANS. Mitä, ei mitään? Muistelehan tarkoin! — Että hän on tuntenut vanhan herran tarkkaan, erittäin tarkkaan, — että hän rakastaa häntä, rakastaa erikoisesti, — rakastaa kuin hänen poikansa. —

DANIEL. Jonkun sellaisen sanan muistelen kuulleni hänen suustaan.

FRANS (kalpeana). Niinkö, niinkö todella? Miten, kerro toki! Hän sanoi olevansa veljeni?

DANIEL (säpsähtäen). Mitä, herrani? — Ei, ei hän sitä sanonut. Mutta kun neiti käytti häntä pylvässalissa, jossa minä olin juuri pyyhkimässä pölyä taulujen kehyksistä, pysähtyi hän äkkiä herravainajan kuvan eteen, kuin salaman lyömänä. Armollinen neiti osoitti sitä ja sanoi: "erinomainen mies!" "Niin, harvinainen mies", vastasi hän, pyyhkien silmiään.

FRANS. Kuules, Daniel! Tiedäthän, että minä olen aina ollut sinulle hyvänsuopa herra, olen antanut sinulle ravintoa ja vaatetta ja heikommalla iälläsi säästänyt sinua raskaista töistä —

DANIEL. Isä Jumala palkitkoon teitä siitä! Ja minä olen teitä aina palvellut rehellisesti.

FRANS. Sitä aion juuri sanoa. Et ole eläessäsi vielä sanonut minua vastaan, sillä sinä tiedät kyllin hyvin, että olet velvollinen tottelemaan minua kaikessa, mihin minä käsken sinua.

DANIEL. Koko sydämestäni kaikessa, ellei se sodi Jumalaa ja omaatuntoani vastaan.

FRANS. Lorua, lorua! Etkö häpeä? Vanha mies ja uskoo joulusatuja! Mene, Daniel, se oli tuhma ajatus. Minähän olen herra. Minua Jumala ja omatunto rankaisevat, jos on olemassa Jumalaa ja omaatuntoa.

DANIEL (lyö kätensä yhteen). Armias taivas!

FRANS. Kuuliaisuutesi nimessä! Ymmärrätkö myös sen sanan? Kuuliaisuutesi nimessä minä käsken: huomenna ei kreivi enää saa käydä elävitten joukossa.

DANIEL. Pyhä Jumala, auta! Minkä tähden!

FRANS. Sokean kuuliaisuutesi nimessä! Ja sinä vastaat minun käskyni toteutumisesta.

DANIEL. Minä? Pyhä Jumalanäiti, auta! Minä? Mitä pahaa minä vanha mies sitten olen tehnyt?

FRANS. Tässä ei ole aikaa arvella kauan, sinun kohtalosi pysyy minun kädessäni. Tahdotko nääntyä elämäsi loppuun syvimässä tyrmässäni, missä nälkä pakottaa sinut kaluamaan omia luitasi ja polttava jano särpimään jälleen oman vetesi? Vai tahdotko mieluummin syödä leipäsi rauhassa ja pitää lepoa vanhoilla päivilläsi?

DANIEL. Mitä, herra, rauhaa ja lepoa vanhoilla päivillä — murhamiehenä?

FRANS. Vastaa kysymykseeni!

DANIEL. Harmaat hapseni, harmaat hapseni!

FRANS. Tahdotko vai et?

DANIEL. En! — Jumala minua armahtakoon!

FRANS (aikoen mennä). Hyvä, siihen sinä saatkin turvautua.

(DANIEL pidättää häntä ja lankee polvilleen hänen eteensä.)

DANIEL. Laupeutta, herra, laupeutta!

FRANS. Tahdotko vai et?

DANIEL. Armollinen herra, täytän tänään yksikahdeksatta vuotta, ja olen kunnioittanut isää ja äitiä, enkä tietääkseni eläessäni tehnyt kenellekään vääryyttä äyriin vertaa, ja olen uskossani riippunut vilpittömästi ja horjumatta, ja olen palvellut Teidän talossanne neljäviidettä vuotta, ja odotan nyt rauhallisena autuasta loppua. Ah, herra (syleilee kiihkeästi hänen polviaan), ja te riistäisitte minulta ainoan lohtuni kuolemassa niin että omantunnon kyy kuristaisi minun viimeisen rukoukseni, että minun pitäisi vaipua ikuisen uneen hirviönä Jumalan ja ihmisten edessä. Ei, ei, rakas, paras, rakas armollinen herrani, sitä te ette tahdo, sitä te ette voi tahtoa yksikahdeksatta-vuotiaalta mieheltä.

FRANS. Tahdotko vai et? Mitä tuosta porusta?

DANIEL. Tästä lähtien tahdon palvella teitä vielä hartaammin, tahdon kuluttaa kuivettuneita jäseniäni palveluksessanne kuin päivätyöläinen, tahdon nousta aikaisemmin, tahdon myöhemmin mennä levolle, — ah, ja tahdon muistaa teitä ilta- ja aamurukouksissani, ja Jumala ei hylkää vanhan miehen rukousta.

FRANS. Kuuliaisuus on parempi kuin uhri. Oletko koskaan kuullut pyövelin kursailleen, kun hänen piti panna tuomio täytäntöön?

DANIEL. Ah, niinpä kyllä! Mutta surmata viaton —

FRANS. Olenko minä velvollinen tekemään sinulle tiliä? Saako kirves kysyä pyöveliltä, miksi sinne eikä tuonne? — Mutta katso, kuinka pitkämielinen minä olen — minä tarjoan sinulle palkintoa siitä, mihin kuuliaisuudenlupauksesi sinut velvoittaa.

DANIEL. Mutta tehdessäni kuuliaisuudenlupauksen minä toivoin saavani pysyä kristittynä.

FRANS. Ei vastaväitteitä! Kuules, minä annan sinulle miettimisaikaa vielä kokonaisen päivän. Harkitse vielä asiaa. Onnea ja onnettomuutta — kuuletko, ymmärrätkö? Korkeinta onnea ja surkeinta onnettomuutta! Minä teen ihmeitä keksiäkseni kidutuksia.

DANIEL (hiukan mietittyään). Minä teen sen, huomenna minä teen sen.
(Pois.)

FRANS. Kiusaus on kova, ja tuo ei näy syntyneen uskonsa marttyyriksi —. Olkoon siis onneksenne, herra kreivi! Todennäköisesti saatte huomenillalla nauttia kuolinehtoilisenne! — Kaikki riippuu vain siitä, mitä asiasta ajattelee, ja narri se on, joka ajattelee vastoin etuaan. Isän, joka on ehkä juonut pullon viiniä liikaa, tapaa himo, — ja tuloksena on ihmissikiö, ja ihmissikiötä varmasti ajateltiin viimeksi koko Herkuleen-työn aikana. Nytpä sattuu minutkin tapaamaan himo — ja siitä muudan ihminen heittää henkensä, ja varmaan on tässä enemmän järkeä ja tarkoitusta kuin tuossa hänen syntymässään oli —. Eikö useimpien ihmisten olemassaolo riipu pääasiallisesti jonkun heinäkuunpäivän lämpimyydestä, tai jonkun vuodeliinan viehättävästä näöstä, tai jonkun nukkuvan keittiösulottaren vaakasuurasta asennosta, tai sammutetusta kynttilästä? — Jos ihmisen syntymä on eläimellisen oikun, sattuman työtä, kuka silloin joutuisi syntymisensä kieltämisen takia ajattelemaan jotakin suuriarvoista? Kirottu olkoon imettäjiemme ja hoitajiemme typeryytensä, jotka turmelevat mielikuvituksemme hirveillä jutuilla ja painavat pehmeihin aivoihimme julmia kuvia rangaistusten täytäntöönpanosta, niin että kylmät kauhun väreet puistattavat vielä miehenäkin jäseniämme vastustamattomasti, kuristavat päättävimmän rohkeutemme,

lyövät heräävän järkemme pimeän taikauskon kahleisiin — *Murha!* — sen sanan ympäri ikäänkuin lepattaa koko helvetin raivotar-parvi — luonto unohti luoda vielä miehen lisää — napanuora on jäänyt sitomatta — isältä on hääyönä ruumis liukunut käsistä — ja koko varjoleikki on loppunut. Siinä oli jotakin ja siitä ei tullut mitään —. Eikö se merkitse samaa kuin: siinä ei ollut mitään eikä siitä tullut mitään, ja tyhjästä ei sanaa vaihdeta enää —. Ihminen syntyy liejusta, ja mataba hetken aikaa liejussa, ja lisää liejua, ja raukeaa jälleen liejuksi, kunnes hän vihdoin tarttuu ilkeänä tahrana poikansapojanpojan kengänpohjiin. Se on laulun loppu — ihmisen kutsumuksen liejuinen kiertokulku, ja siis — onnellista matkaa, herra veli! Joku pernatautinen leininkalvama siveysintoilija häätäköön ominetuntoineen ryppyisiä ämmiä pois porttoloista ja piinatkoon vanhoja koronkiskoja kuolinvuoteella, — minä en kallista hänelle koskaan korvaani.

(Poistuu.)

KOLMAS KOHTAUS.

Toinen huone linnassa.

Rosvo MOOR toiselta puolen, DANIEL toiselta.

MOOR (nopeasti). Missä neiti on?

DANIEL. Armollinen herra! Sallikaa miespolon pyytää teiltä jotakin!

MOOR. Se on sinulle sallittu. Mitä tahdot?

DANIEL. En paljoa ja kaikki, niin vähän ja sentään niin paljon — sallikaa minun suudella kättänne!

MOOR. Sitä et saa, hyvä vanhus (syleilee häntä), jota minä haluaisin nimittää isäksi.

DANIEL. Kätenne, kätenne, minä pyydän!

MOOR. Et saa.

DANIEL. Minun täytyy! (Tarttuu siihen, katsahtaa sitä ja lankeaa polvilleen hänen eteensä.) Rakas, hyvä Kaarle!

MOOR (säikähtää, tyyntyy, vieraasti). Ystävä, mitä sanot? En ymmärrä sinua.

DANIEL. Niin, kieltäkää vain, tekeytykää vain toiseksi! Hyvä, hyvä! Te olette aina paras, verraton nuori herrani. — Rakas Jumala! että minulla vanhalla miehellä oli vielä iloa — minä hölmö, etten teitä kohta —. Oh herra Jumala! Niin olette siis tosiaankin palannut, ja vanha herra on nurmen alla, ja olettepa jälleen —. Mikä sokea aasi minä olinkaan (lyöden otsaansa), etten teitä ensi vilaukselta —. Voi hyväseni! Kukas sitä olisi uneksintukaan! — Ja mitä minä rukoilin kyynelin. — Jeesus Kristus! Tässähän hän taas seisoo vanhassa tuvassa ilmielävänä!

MOOR. Mitä puhetta tuo on? Oletteko herännyt kuumetaudista, vai tahdotteko näytellä ilveilyä kanssani?

DANIEL. Huh sentään, huh sentään! Ei ole kaunista noin puijata vanhaa palvelijaa —. Nämä arvet! Hee, muistatteko vielä — suuri Jumala, mihin hätään minut saatoitte silloin, — minä olen aina rakastanut teitä niin, mitä sydäntuskaa te silloin saatoittekaan tuottaa minulle — te istuitte sylissäni, muistatteko vielä — tuolla pyöreässä tuvassa — eikö niin, pulu? Olette varmaan sen unhoittanut — kuten käenkin, jota niin halukkaasti kuuntelitte — ajatelkaahan, käki on siruina, paiskattu mäsäksi — vanha Sanna sen oli murskannut lakaistessaan huonetta, — niinpä niin, ja silloin te istuitte sylissäni ja huusitte "heppaa", ja minä juoksin noutamaan heppaa —. Herra Jeesus, miksi minun vanhan aasin pitikin juosta pois? — Ja kyllä minun selkäpiitäni viilsivät kylmät ja kuumat väreet, kun kuulin parkunan tuolta eteisestä, juoksen sisään, ja siellä veri valuu virtana ja te maassa pitkällänne, te olitte — pyhä Jumalan äiti! Oli kerrassaan niinkuin sangollinen jäistä vettä olisi valunut niskaani — mutta niinhän käy, kun ei molemmin silmin vartioi lasta. Suuri Jumala, jos olisi sattunut silmään, — sattui kuitenkin oikeaan käteen. "Ei ilmoikänäni", sanoin minä, "saa lapsi minulta käsiinsä veistä tai saksia tai muuta teräkalua, sanoin, olivat onneksi herra ja rouva matkoilla, — jaa jaa, tämä on minulle varoituksena iäksi päiväksi", sanoin, — Herra Jee, Herra Jee, minä olisin voinut joutua paikastani pois, olisin, Herra Jumala sen teille antakoon anteeksi, jumalaton lapsi — mutta Jumalan kiitos, se parani onnellisesti, jättäen vain ruman arven.

MOOR. En käsitä sanaakaan kaikesta puheestasi.

DANIEL. Eikö vain, eikö vain, eikö sekin ollut aikaa? Kuinka monta sokerileipää ja korppua ja mantelileivosta olenkaan pistänyt suuhunne, olen aina pitänyt teistä enemmän, ja muistatteko vielä,

mitä sanoitte minulle tuolla tallissa, kun minä nostin teidät vanhan herran raudikon selkään ja annoin teidän ratsastaa suuren niityn ympäri? "Daniel, Daniel, annahan kun minä kasvan tästä suureksi mieheksi, niin sinä tulet sitten minulle pehtoriksi ja ajelet minun kanssani." "Tulen, tulen", sanoin minä ja nauroin, — "jos Jumala lahjoittaa ikää ja terveyttä ja te ette häpeä vanhaa miestä", sanoin, "niin minä pyydän teitä luovuttamaan minulle tuolta kylästä pikku talon, joka on jo hyvän aikaa seisonut tyhjillään, ja sinne minä varustaisin kellariini parikymmentä nassakkaa viiniä ja pitäisin viinitupaa vanhoilla päivilläni." — Niin, naurakaa, naurakaa vain! Eikö niin, nuori herra, sen olette jo kerrassaan unohtanut? Vanhaa miestä ei haluta tuntea, silloin tekeydytään niin vieraaksi, niin korkeaksi, — oh, mutta tähän olette minun hyvä nuoriherrani — hiemäsen kyllä ollut huikentelevainen, — älkää pahastuko minuun! — Niinkuin nuori veri useimmiten on — lopultahan kyllä kaikki voi sentään korjaantua.

MOOR (lankeaa hänen kaulaansa). Niin, Daniel, en tahdo enää salata asiaa. Olen holhokkisi Kaarle, kadonnut Kaarle! Mitä Amaliani tekee?

DANIEL (puhkee itkemään). Että minä vanha rahjus saan kokea vielä tämän ilon, ja herra vainaa itki turhaan! — Jo, jo on aikanne, valkopää, hauraat luut, painukaa ilolla hautaan! Herrani ja mestarini elää, minun silmäni ovat nähneet hänet!

MOOR. Ja hän tahtoo pitää lupauksensa — ota tämä, kunnon harmaapää, raudikon sijasta! (Työntää hänelle kouraan raskaan kukkaron.) En ole unhoittanut vanhaa miestä.

DANIEL. Mitä, mitä teette! Aivan liiaksi! Te olette erehtynyt!

MOOR. Enpä ole, Daniel! (Daniel aikoo langeta polvilleen.) Nouse, sano minulle, mitä Amaliani tekee?

DANIEL. Jumalan kiitos, Jumalan kiitos! Oo Herra Jee! — Amalianne, oh, hän ei kestä sitä, hän kuolee ilosta.

MOOR (kiivasti). Hän ei ole minua unhoittanut!

DANIEL. Unhoittanut? Mitä te taas turhia! Unhoittanut teidät? Olisittepa ollut täällä, olisittepa ollut näkemässä, miltä hän näytti kun tuli sanoma teidän kuolemastanne, jota armollinen herra levitytti -.

MOOR. Mitä sanot? Veljeni —

DANIEL. Niin, veljenne, armollinen herra, veljenne — kerron siitä teille toisella kertaa enemmän, kun aika sallii —, ja kuinka kauniisti neiti torjui hänet, kun hän teki neidille jok'ikinen Jumalan päivä tarjouksiaan ja tahtoi tehdä hänet armolliseksi rouvaksi. Oh, minun täytyy, täytyy lähteä sanomaan hänelle, viemään hänelle uutista! (Aikoo mennä.)

MOOR. Seis, seis! Hänen ei tarvitse sitä tietää, ei kenenkään tarvitse sitä tietää, ei veljenikään —

DANIEL. Veljenne? Ei, ei kuolemakseni, hän ei saa sitä tietää! Hän nyt ei ainakaan! — Ellei hän tiedä jo enemmän kuin mitä saisi tietää —. Oo, minä sanon teille, kyllä niitä on pahoja ihmisiä, pahoja veljiä, pahoja herroja — mutta vaikka minä saisin kaikki herrani kullan, en haluaisi olla paha palvelija — Armollinen herra pitää teitä kuolleena.

MOOR. Hm, mitä siinä muriset?

DANIEL (hiljempään). Ja kun sitä vielä osaa herätäkin niin äkkiarvaamatta kuolleista — Teidän veljenne oli herra vainaan ainoa perillinen —

MOOR. Vanhus! Mitä mutiset hampaittesi välitse, ikäänkuin kielelläsi pyöräsi hirmusalaisuus, joka arkailee tulemasta esiin, vaikka sen pitäisi tulla? Puhu selvemmin!

DANIEL. Mutta minä tahdon ennemmin kaluta vanhoja luitani nälissäni, ennemmin juoda janooni oman veteni, kuin ansaita murhateolla ylellisen hyvinvoinnin. (Poistuu nopeasti.)

MOOR (hypähtäen, kolkon hiljaisuuden jälkeen). Petosta, petosta! Kuin salama lyö läpi sieluni! *Konnanjuonia!* Taivas ja helveti! Et sinä, isä! *Konnanjuonia!* *Murhaajaksi, rosvoksi* konnanjuonien takia! Hän on tahrannut minua! Väärentänyt, salannut kirjeeni, — muka sydän rakkautta täynnä — oh, minä mieletön narri — "hänen isänsydämensä rakkautta täynnä" — oh, konnuutta, konnuutta! Olisi riittänyt minun puoleltani polvillenilankeaminen, kyynel olisi riittänyt, — oh minä kirottu, kirottu, kirottu hullu! (Rynnäten päin seinää.) Olisin voinut olla onnellinen — oh veijaria, veijaria! Kavaltanut minulta konnuudella elämäni onnen! (Juoksee raivona edestakaisin.) *Murhaajaksi, rosvoksi* konnanjuonien takia! — Hän ei muka kantanut edes kaunaa, ei muka paha ajatusta sydämessään — Oh, paholainen, käsittämätön, vaaniva, alhainen ilkiö!

KOSINSKY tulee.

KOSINSKY. No päällikkö, mitä viivyt? Mitä nyt? Näytät aikovan jäädä tänne kauemmaksikin aikaa?

MOOR. Pois, satuloi hevoset! Meidän täytyy vielä ennen auringonlaskua ehtiä rajan taa!

KOSINSKY. Lasket leikkiä.

MOOR (käskevästi). Nopeaan, nopeaan! Älä enää vitkaile, jätä kaikki! Ja älköön kenenkään silmä huomatto sinua! (Kosinsky poistuu.)

Minä pakenen näistä huoneista. Vähinkin viivyttely voisi nostattaa minut raivoon, ja hän on isäni poika —. Veli, veli, sinä olet saattanut minut maailman kurjimmaksi, minä en ole sinua koskaan loukannut, et ole menetellyt veljen lailla —. Korjaa rauhassa tihutyösi sato, minun läsnäoloni älköön kauemmin katkeroittako nautintoasi — mutta totisesti, et menetellyt veljen lailla! Pimeys peittääköön iäksi tekosi, ja kuolema älköön sitä paljastako!

KOSINSKY (palaa).

KOSINSKY. Hevoset ovat satuloidut; voitte nousta ratsaille milloin tahdotte.

MOOR. Ahdistaja, ahdistaja, mihin niin hätä! Enkö saa enää nähdä Amaliaa?

KOSINSKY. Riisun jälleen oitis satulat, jos niin tahdotte. Tehän käskitte minun kiiruhtamaan päätäpahkaa.

MOOR Vielä kerran, vielä jäähyväiset! Minun täytyy juoda pohjaan tämän autuuden myrkkymalja, ja sitten —. Seis, Kosinsky, vielä kymmenen minuuttia — tuolla linnanpihan takalistolla — ja sitten me kiidätämme sieltä!

NELJÄS KOHTAUS.

Puutarhassa.

AMALIA. Itket, Amalia? — Ja millä äänellä, millä äänellä hän sen lausui — minusta oli kuin luonto nuorentuisi — se ääni herätti lemmen nautitut keväimet! Satakieli helkkyi kuten muinen, kukat tuoksuivat kuin muinen — ja minä lepäsin riemun huumaamana hänen rinnallaan. Ah, vilpillinen, uskoton sydän? Kuinka tahdot kaunistella väärää valaasi! Ei, ei, pois sielustani, sinä pettävä kuva! En ole rikkonut valaani, sinä ainokainen. Pois sielustani, te vaanivat, jumalattomat toiveet! Sydämessä, missä Kaarle hallitsee, ei kukaan muu mies maan päällä saa sijaa —. Mutta miksi, sieluni, aina niin, niin vasten tahtoani tämän vieraan puoleen? Eikö hän kietoudu niin lujasti yhteen ainokaiseni kuvan kanssa? Eikö hän ole ainokaiseni ikuinen saattaja? — "Sinä itket, Amalia?" — Ah, minä pakenen häntä! — Pakenen! — Älköön silmäni koskaan nähkö tätä vierasta!

Rosvo MOOR avaa puutarhan portin.

Amalia (säpsähtää). Kuule, kuule! Eikö portti narissut! (Huomaa Kaarlen ja hypähtää ylös.) Hän — minne? Mitä? Ovatko jalkani juuttuneet maahan, etten voi paeta —. Älä hylkää minua, taivaan Jumala! Ei, sinä et saa riistää minulta Kaarleani! Sielussani ei ole tilaa kahdelle jumaluudelle, ja minä olen kuolevainen neito! (Ottaa esiin Kaarlen kuvan.) Sinä Kaarleni, ole suojelushenkeni tätä vierasta, tätä lemmen häiritsijää vastaan! Katse sinuun, sinuun, vääjäämättä, — ei yhtään jumalatonta silmäystä häneen! (Istuutuu mykkänä — silmä lujasti kuvaan kiintyneenä.)

MOOR. Kas, armollinen neiti? Ja suruissaan? Ja kyynel kuvalle putoomassa! (Amalia ei vastaa.) — Ja ken on tuo onnellinen, joka saa enkelin silmät välkkymään? Saanko minäkin nähdä sitä jumaloitua —. (Koettaa nähdä kuvaa.)

AMALIA. Ei, kyllä, ei!

MOOR (perääntyen). Haa, ja ansaitseeko hän tuota jumalointia, ansaitseeko hän!

AMALIA. Kunpa olisitte tuntenut hänet!

MOOR. Olisin kadehtinut häntä.

AMALIA. Ihailut, tahdotte sanoa.

MOOR. Haa!

AMALIA. Oi, te olisitte häntä niin rakastanut, — niin paljon, niin paljon oli hänen kasvoissaan, —

hänen silmissään, — hänen äänensä sävyssä, mikä niin muistuttaa teitä, mitä niin rakastan —

MOOR (katsoo maahan).

AMALIA. Tuossa, missä te nyt seisotte, hän seisoj tuhannet kerrat — ja hänen vierellään se, joka hänen vierellään unhoitti maan ja taivaan —, täältä hänen katseensa kulkeutui ympärillä kukoistavaan maisemaan, — se näytti tuntevan tuon suuren, kiitollisen katseen ja kaunistuvan oman mestarikuvansa mieltymyksestä, — täällä hän sai ylevällä soitollaan ilmojen laulajat vaikenemaan, — täällä tästä pensaasta hän poimi ruusuja, ja poimi ruusuja minulle, — täällä, täällä hän lepäsi rinnallani, huulet hehkuen minun huuliani vasten, ja kukat kuolivat mielellään rakastavain askelten alla —.

MOOR. Häntä ei enää ole olemassa?

AMALIA. Hän purjehtii raivokkaalla merellä — Amalian rakkaus purjehtii hänen mukanaan, — hän vaeltaa tietttömiä hiekka-aavoja, — Amalian rakkaus saa polttavan hiekan hänen edessään viheriöimään ja villiviidat kukkimaan, — päivä paahtaa hänen paljastettua päätään, Pohjolan lumi kiristää hänen anturoitaan, myrskyrakeet pieksevät hänen ohimoitaan, ja Amalian rakkaus tuudittaa häntä myrskyn soidessa —. Meriä ja vuoria ja ilmojen ääriä rakastavain välillä, — mutta sielut riistäytyvät tomuvankiloistaan ja tapaavat toisensa rakkauden luvatussa maassa —. Te näytätte surulliselta, herra kreivi?

MOOR. Rakkauden sanat herättävät minunkin rakkauteni.

AMALIA (kalveten). Mitä? Te rakastatte toista? — Voi, mitä olen sanonut?

MOOR Hän luuli minun kuolleen ja pysyi uskollisena kuolleeksi-luullulle. Hän kuuli jälleen minun elävän, ja hän uhrasi minulle pyhimyskruununsa. Hän tietää minun harhaavan erämaissa ja nääntyvän kurjuudessa, ja hänen rakkautensa kiittää läpi erämaitten ja kurjuuden minua etsien. Hänenkin nimensä on Amalia, kuten teidän, armollinen neiti.

AMALIA. Kuinka kadehdinkaan teidän Amaliaanne!

MOOR Oh, hän on onneton tyttö, hänen rakkautensa on kiintynyt kadotuksen omaan, eikä — sitä palkita ajassa eikä iäisydessä!

AMALIA. Ei, taivaassa se saa palkkansa! Eikö sanota, että on olemassa parempi maailma, missä murheelliset iloitsevat ja rakastavat tapaavat toisensa?

MOOR Niin, maailma, missä verhot putoavat alas ja rakkaus tapaa rakkauden kauhistavana. — Ikuisuus on sen nimi —. Amaliani on onneton tyttö.

AMALIA. Onneton, vaikka te rakastatte?

MOOR. Onneton, koska hän rakastaa minua! Entä jos minä olisin murhamies? Entä jos teidän rakastettunne, neiti, voisi jokaisesta suudelmasta kertoa teille surmatyön? Voi Amaliaani! Hän on onneton neito!

AMALIA (hypähtäen iloisesti ylös). Ah, kuinka onnellinen tyttö olen! Minun ainokaiseni on säde Jumalasta, ja Jumala on armo ja laupeus? Hän ei voisi nähdä karpäsenkään kärsivän —. Hänen sielunsa on yhtä kaukana verisistä ajatuksista kuin keskipäivä on sydänyöstä.

MOOR (vetäytyy nopeasti erään pensaan taa, tuijottaa seutua).

AMALIA (laulaa, säestäen luutulla).

Lähdet, Hektor, — vaan jos kuolemaasi? Monta miestä Akilles jo kaasi jälkimainehiksi Patrokloon. Kuka ohjaa poikas peitsenkäyttöön, kuka jumalien tahdon täyttöön, jos sä kohta vaivut Kokythoon?

MOOR (ottaa vaieten luutun ja laulaa).

Kallehin, tuo tuimin peitsistäni!
Verileikkiin — tie on edessäni —.

(Heittää pois luutun ja pakenee.)

VIIDES KOHTAUS.

Likeinen metsä. Yö. Keskustassa vanha rappeutunut linna.

ROSVOJOUKKO lepäämässä maassa.

ROSVOT (laulavat).

Rietas rosvoelämämme meille huvitust' on vain. Hirteen huomenn' ennätämme, tänään päiv' on riemukkain.

Vapaata elämä on tää, ei käy se orjantyöksi. Öin metsä meitä viihdyttää, työhetkemme on myrskysää, saa meillä päivä yöksi. Merkurius se meist' on mies, meit' ajallaan ain auttaa ties.

Tänään mielimme pappeja tervehtää, tilanvouteja lihavia taas huomenna tutkia; muusta jää osaks Herran huolehtia.

Ja punaneste tulinen työn jälkeen jälleen maistuu, se uusii voiman, miehuuden, me veljeks saamme jokaisen, ken helvetissä paistuu.

Isien kauhu kuolon-omain ja parku äitein kodittomain ja tyrske kurjain tytärten — kuin soitto meille suloinen!

Ah, kuollessaan kun he värisevät, kuin vasikat märkinä ynisevät, — sitä nähdä silmämme himoitsee ja ne äänet korvaamme hyväilee.

Ja Tuoni huoleti tulla saa, kun ahtaiksi käy ajat! Me sonnustaamme, kiillottain koreiksi kenkärajat, vilua vastaan tulijuomaa naukun kulauttain, hip hei, ja sitten palkan saantiin, niinkuin siivin vain.

SCHWEIZER. Tulee yö eikä päällikkö ole vielä täällä!

RAZMANN. Vaikka lupasi kahdeksan lyönnillä olla luonamme.

SCHWEIZER. Jos hänelle on tapahtunut jotakin pahaa — silloin, toverit, me sytytämme tulipaloja ja murhaamme kaikki imeväisetkin!

SPIEGELBERG (vetää Razmannin syrjään). Sananen, Razmann.

SCHWARZ (Grimmille). Emmekö lähetä vakoojia?

GRIMM. Antaa hänen olla! Hän ottaa sellaisen saaliin, että me saamme hävetä.

SCHWEIZER. Siinä sinä, hitto vie, petyt! Ei hän lähtenyt luotamme sen näköisenä, että hänellä olisi ollut konnankujeita pääkopassaan. Oletko unhoittanut, mitä hän sanoi viedessään meidät kankaan yli? — Joka varastaa nauriinkaan pelloilta ja minä saan sen tietää, häneltä putoaa pää täällä, niin totta kuin nimeni on Moor. — Me emme saa rosvota.

RAZMANN (hiljaa Spiegelbergille). Mitä se tarkoittaa — puhu selvemmin!

SPIEGELBERG. Hss, hss! — En ymmärrä, mitä käsitystä sinulla tai minulla on vapaudesta, kun me vedämme vankkureita kuin härät ja samalla rummutamme ankarasti riippumattomuutta —. Se ei minua miellytä.

SCHWEIZER (Grimmille). Mitähän juonia tuo höyrypää kutonee?

RAZMANN (hiljaa Spiegelbergille). Puhut päälliköstä?

SPIEGELBERG. Hss sentään! — Kyllä hänellä on korvat kaikkialla joukossamme —. *Päälliköstä*, sanot? Kuka hänet on nostanut päälliköksi meille? Vai eikö hän ole anastanut tätä arvoa, joka oikeutta myöten olisi minun? — Kuinka, senkö takia panemme peliin henkemme, koemme kaikki kohtalon kiusat, että lopulta vielä sanomme onneksemme olla orjan alamaisia? — Tahdottomia alamaisia, kun voisimme olla ruhtinaita? Jumaliste, Razmann — se ei ole minua koskaan miellyttänyt.

SCHWEIZER (toisille). Niin — sinäpä oletkin oikea sankari survomaan kivillä sammakoita —. Jo hänen nenänsä kajaus, kun hän niistää sitä, voisi säikäyttää sinut neulansilmästä läpi —.

SPIEGELBERG (Razmannille). Niin — ja vuosia minä olen jo kuvitellut: muuttua sen seikan pitää. Razmann — jos sinä olet se, jona olen sinua pitänyt, — Razmann! — Häntä kaivataan, puolittain pidetään menneenä miehenä, — Razmann, minusta näyttää, että hänen paha hetkensä on käsissä — mitä? Ethän sinä edes ala punoittaa, kun vapauden kellonääni soi sinulle? Eikö sinulla ole rohkeutta ymmärtää edes rohkeata vihjausta?

RAZMANN. Haa, saatana? Mihin verkkoon kiedot mieltäni.

SPIEGELBERG. Onko se tarttunut? No hyvä, seuraa! Huomasin, minne hän hiipi —. Tule! Ainahan kaksi pistoolia voi osua, ja niin olemme me ensimmäiset, jotka niitä imeväisiä kuristelemme. (Koettaa viedä hänet mukaansa.)

SCHWEIZER (vetää hurjana veitsensä). Äh, haaska! Paikalleenpa muistutitkin minua Böömin metsistä! — Etkö se sinä rehja juuri alkanut vinkua, kun huudettiin vihollisen tulevan! Silloin minä kirosin kautta sieluni — Mene hornaan, salamurhaaja! (Pistää hänet kuoliaaksi.)

ROSVOT (hälisten).

Murha, murha! — Schweizer, Spiegelberg, — eroittakaa ne!

SCHWEIZER (heittää veitsen hänen päälleen). Siinä! — Heitä vaan henkesi — Rauhassa toverit —. Älkää välittäkö siitä joutavasta. Se lurjus on aina ollut myrkyllinen päällikköä kohtaan, eikä hänellä ole yhtä naarmua koko ihossaan —. Vielä kerran, älkää välittäkö —. Äh sitä heittiötä! — Tahtoo selän takaa käydä surmaamaan miestä! Selän takaa miestä! Senkö takia hiki on kirvellyt selkänahkaamme, että saisimme poistua maailmasta salavihkaa kuin kulkukoirat. Sinä konna! Olemmeko me sen takia tehneet tilamme savuun ja tuleen, että lopulta kuolla kupsahdamme kuin rotat?

GRIMM. Mutta piru vie, toveri, mitä teillä oli keskenänne —. Päällikkö raivostuu.

SCHWEIZER. Se jääköön minun huolekseni. — Ja sinä, jumalaton (Razmannille) olit hänen kätyrinsä, sinä! — Häviä silmistäni —. Niin Schufterlekin teki; mutta nytpä hän roikkuukin hirressä Sveitsissä, kuten päällikköni hänelle ennustikin — (Kuuluu laukaus.)

SCHWARZ (hyppää pystyyn). Kuulkaa pistoolinlaukaus! (Taas laukaus.)
Taas! Halloo! Päällikkö!

GRIMM. Kärsivällisyyttä! Hänen on amuttava kolmannesti!

(Kuuluu vielä laukaus.)

SCHWARZ. Hän se on! — On! — Pidä varasi, Schweizer, — vastatkaamme hänelle! (Ampuvat.)

MOOR, KOSINSKY (tulevat esiin).

SCHWEIZER (astuu heitä kohti). Tervetullut, päällikköni! — Minä olen ollut hiukan malttamaton sinun poissaollessasi. (Vie hänet ruumiin luo.) Ole sinä tuomarina minun ja tämän välillä — hän aikoi surmata sinut *takaapäin*.

ROSVOT (hätkähtäen). Mitä? Päällikön?

MOOR (tuijottaen pitkään, kiivaasti). Mikä valvovan Kostottaren käsittämätön ohjaus! — Eikö juuri tämä viritellyt minulle houkutusvirsiä? — Pyhitä tuo veitsi salaperäiselle rankaisevalle jumalattarelle! Sinä et tätä tehnyt, Schweizer.

SCHWEIZER. Jumaliste, minä sen todella tein, eikä se piru vie ole kehnoin kaikista tähänastisista teoistani. (Poistuu nyrpeillään.)

MOOR (mieltäväisenä). Ymmärrän — taivaan ohjaus — ymmärrän — lehdet putoavat puusta, ja minun syksyni on tullut — — Viekää tuo pois silmistäni! (Spiegelbergin ruumis kannetaan pois.)

GRIMM. Anna meille määräyksiä, päällikkö, mitä me tästäpuolin teemme.

MOOR. Kohta — kohta on kaikki täytetty. — Tuokaa luuttuni. — En ole enää löytänyt omaa itseäni sieltä palattuani —. Luuttuni, sanon —. Minun täytyy sävelillä herättää entinen voimani —. Jättäkää minut!

ROSVOT. On keskiyö, päällikkö!

MOOR. Ne olivat sentään vain teatterikyyneliä —. Minun täytyy kuulla Roomalaislaulua, jotta uinuva hengettäreni virkoaa jälleen —. Luuttuni tänne —. Keskiyö, sanotte?

SCHWARZ. Kohta ohikin. Silmäluomiamme painaa kuin lyijy. Kolmeen vuorokauteen ei ole unta maistettu.

MOOR. Vaipuuko unen lääkeneste konnankin silmään? Miksi se karttaa minua? En ole koskaan ollut pelkuri tai heittiö —. Pankaa maata — huomenaamalla käymme etemmäs.

ROSVOT. Hyvää yötä, päällikkö! (Painautuvat maahan ja nukahtavat.)

(Syvä hiljaisuus.)

MOOR (ottaa luutun, soittaa).

BRUTUS.

Rauhan maa, sua viime roomalainen
tervehtii: jo minut helmaas suo!
Muistan murhatyöt Filippin vaimen,
sieltä tuskantieni tuo.
Cassius, miss' oot? — On Rooma oma turman!
Veljen sotajoukko sortui jo.
Lohdun saan vain yhden vielä: surman!
Kaikk' on maa jo raunio!

CAESAR.

Ken se astuu vuoren vieremätä
urhon vapaan askelin?
Ah, jos silmäni ei petä,
roomalainen on se kuitenkin.
— Tuoko tiesi Tiberiltä sinut?
Kukkuloillaan Rooma kestäkö —?
Orvon vuoks oon paljon murehtinut:
Caesaritta sen saa häviö.

BRUTUS.

Ah, ken valoon kutsui sinut, vainaa? Iskut kolmenkolmatt' tikarin eikö voineet sua Manan
uneen painaa? Vaiti korska, vaiti murhekin! Tulialttari Filippin imi kuiviin veret vapauden.
Hautaas vaivu! — Koht' on Rooman nimi muisto vain, kun Brutus käy luo Minoksen.

CAESAR.

Brutus, ah? Myös Brutus — kuin hän voikaan nostaa miekan iskuhun? Sinuun katsoin
niinkuin isä omaan poikaan: maailma ois ollut omas sun! Mene — roomalaisist' olet suurin,
kun löit miekkas isäs sydämeen, mene, huuda alla Rooman muurin: Brutus roomalaisista on
suurin, miekkansa löi isäns' sydämeen! Mene — nyt ei mua enää hyli Manan tumma syli —
Musta laivuri, nyt Lethen yli!

BRUTUS.

Isä, jää! — Mä tunnen taivaan alla yhden vain, jot' itse Caesar voi veroisenaan pitää
kunnialla: pojan nimen hänelle soi. Caesar yksin saattoi Rooman turmaan, Brutus yksin kaatoi
Caesarin; missä Brutus elää, suistuu Caesar surmaan. Vastasuuntiin käymme kumpikin!

(Laskee luutun pois, astelee syvissä miettein edestakaisin.)

Kuka olisi minun takaajani? — Kaikki on niin synkkää — kuin umpisokkelossa, — ei ulospääsyä, ei
johtotähtiä — kunpa olisin vetänyt viimeisen henkäykseni —. Kunpa olisi lopussa tämä turha varjoleikki
—. Mutta miksi polttava *onnennälkä*, miksi pyrkimys saavuttamattomaan täydellisyyteen, miksi
täyttymättömien aikeiden lykkääminen toistaiseksi vaikka tämän vähäisen esineen vähäinen
painaminen (pitää pistoolia kasvojensa edessä) tekee viisaan ja hullun, pelkurin ja urhon, jalon ja
konnan yhdenveroisiksi? Onhan sieluttomassa luonnossa niin jumalallinen sopusointu, miksi
järjellisessä pitää olla tällaista epäsointua? — Ei, ei, siinä on jotakin enemmän; sillä minä en ole vielä
ollut onnellinen.

Luuletteko, että vapisen? Surmaamieni miesten henget, minä en vapise! (Väristen ankarasti.) —
Teidän arka kuolinuikutuksenne, teidän mustenevat kasvonne, teidän hirveinä ammottavat haavanne,
nehän ovat vain katkeamattoman kohtalonketjun renkaita ja ne ovat alunperin seurauksia minun
ilonpidoistani, imettäjäni ja holhoojaini oikuista, isäni luonnonlaadusta, äitini verestä. — (Kauhun
värisyttämänä.) Miksi Luoja antoi minulle saman osan kuin oli Perilluksen härällä, jonka hehkuvassa
vatsaontelossa ihminen paistui?

(Käy käsiksi pistooliin.) *Aika ja iäisyys* — jotka yksi ainoa hetki sitoo toisiinsa! Hirmuinen avain, joka
sulkee taakseni elämän vankilan ja avaa eteeni ikuisen yön asunnon — sano minulle, oh sano minulle, —
minne, minne lasket minut? — Vieraaseen, ennen käymättömään maahan! — Katsos, se näky herpaisee

ihmisluonnon, kuolevaisen jännevoima raukeaa, ja mielikuvitus, aistiemme ilkamoiva matkija, saa herkkäuskoisuutemme silmien edessä väikkymään outoja haamuja —. Ei, ei, mies ei saa horjahdella —. Ole millainen tahansa, *tuntematon haudentakaisuus*, kunhan minulle jää tämä oma minuus uskolliseksi —. Ole millainen tahansa, kunhan oma minuuteni seuraa mukana sinne —. Ulkonaiset asiat heijastuvat mieheen vain pinnalle —. Minä olen oma taivaani ja helvettini.

Kunpa jättäisit yksin minun haltuuni jonkun poroksi poltetun maailman, jonka olet tuominut pois silmistäsi ja missä minua odottaisivat vain yksinäinen yö ja ikuinen autius! — Silloin minä kansoittaisin mykän tyhjyyden mielikuvitukseni luomuksilla ja minulla olisi koko ikuisuus aikaa paloitellen tutkia yleisen kurjuuden sekasortoista kuvaa. — Vai tahdotko johtaa minut aina uusien syntymäin ja aina uusien kurjuuden näyttämöiden kautta aste asteelta tuhoa kohti? Enkö voi katkaista haudentakaisessa elämässä minulle kehrättäviä elämänlankoja yhtä helposti kuin tämän? — Sinä voit tehdä minut tyhjäksi — tätä vapautta et voi minulta ottaa. (Lataa pistoolin. Pysähtyy äkkiä.) Mutta kuolisinko siksi, että pelkään elämän tuskaa? — Tunnustaisinko kurjuuden olleen minulle ylivoimaisen? Ei, tahdon kestä sen! — (Heittää pois pistoolin.) — Ylpeyteni lannistakoon tuskat! Tahdon elää elettäväni loppuun.

(Pimeys sakenee.)

HERMAN (tulee metsän läpi). Kuules, kuules, huuhkain huhuu kamalasti —. Kylässä lyö kello kahtatoista —. Hyvä, hyvä, konnaantyo pysyy salassa, — tässä sopessa ei ole ketään kuulemassa. (Astuu linnan luo ja koputtaa.) Tule ylös, poloinen tornissa-asuja! Ateriasi on valmis.

MOOR (hiljaa peräytyen). Mitä tuo merkitsee?

ÄÄNI (linnasta). Kuka koputtaa? Hermanko olet, kaarneeni?

HERMAN. Herman olen, kaarneesi. Nouse ristikon luo, syömään. (Huuhkajat huhuilevat.) Kamalasti yötoverisi ääntelevät, vanhus —. Maistuuko?

ÄÄNI. Nälkä oli kova. Kiitos Sinulle, kaarneen lähettäjä, leivästä tässä erämaassa! — Ja miten rakas lapseni voi, Herman?

HERMAN. Vaiti, kuuntele! Kuin joku kuorsaisi. Etkö kuule mitään?

ÄÄNI. Mitä, kuuletko jotakin?

HERMAN. Tuulen huokauksen tornin raoissa. Yösoittoa, joka panee hampaat lyömään loukkua ja kynnet sinertymään —. Kuules, taas —. Yhä olen kuulevinani kuorsausta. — Sinulla on seuraa, vanhus —. Huu, huu!

ÄÄNI. Näetkö jotakin?

HERMAN. Jää hyvästi, jää hyvästi —. Kamala paikka tämä on. Painu alas onkaloosi — tuolla ylhäällä on auttajasi, kostajasi —. Kirottu poika! (Aikoo mennä.)

MOOR (astuu esiin kauhuissaan). Jää!

HERMAN (huutaa). Voi minua!

MOOR. Jää, sanon minä!

HERMAN. Oh, oh, nyt on kaikki tullut ilmi!

MOOR. Jää! Puhu! Kuka olet? Mitä sinulla on täällä tekemistä? Puhu!

HERMAN. Armoa, oi armoa, ankara herra! — Kuulkaa vain sana, ennenkuin surmaatte minut!

MOOR (vetäen miekan). Mitä saan kuulla?

HERMAN. Olette kyllä hengen uhalla kieltänyt minua — En voinut muuta — en saanut tehdä toisin — Jumala on taivaassa —. Hän on oma isänne — minun kävi kovin surku häntä —. Lyökää minut maahan!

MOOR. Tässä piilee salaisuus. Esiin se! Puhu! Tahdon tietää kaikki.

ÄÄNI (linnasta). Oh, oh! Sinäkö Herman siellä puhut? Kenen kanssa puhut, Herman?

MOOR. Tuolla alhaalla vielä joku — Mitä täällä tapahtuu? (Juoksee tornin luo.) Onko siellä joku vanki, jonka ihmiset häätivät luotaan? Tahdon päästää hänet kahleistaan. Ääni, huuda vielä! Missä on ovi?

HERMAN. Oh, armoa, herra! Älkää tunkeutuko kauemmas, herra — säälikää ja menkää ohi! (Asettuu hänen tielleen.)

MOOR. Neljät telkeet! Pois ne — Selko täytyy tulla — Nyt turvaudun *ensi kerran* apuusi, varkaan taito. (Ottaa esiin tiirikoita ja avaa ristikkoportin. Alhaalta astuu ylös *vanhus*, luurangoksi kuihtuneena.)

VANHUS. Armoa onnettomalle! Armoa!

MOOR (hätkähtää). Tuo on *isäni* ääni!

VANHA MOOR. Kiitos Sinulle, Jumala! Vapautuksen hetki on tullut.

MOOR. Vanhan Moorin henki, mikä sinut on häätänyt haudastasi? Oletko vienyt mukanasasi toiseen maailmaan jonkun synnin, joka on sinulta katkaissut tien paratiisin porteille? Minä annan pitää messuja, jotta harhaava henki löytää kotinsa. Jos olet kaivanut maahan leskien ja orpojen kalleuksia, jotka vetävät sinut lähtemään huutaen ulos tänä keskiyön hetkenä, niin minä riistan maanalaisen aarteen louhikäärmeen syleilystä, sylkeköön hän sitten tuhansia punaliekkejä päälleni ja purkoon terävät hampaansa kalpaani! — Vai tuletko antamaan vastauksesi kysymykseeni, ratkaisun iäisyden arvoitukseen? Puhu, puhu, minua ei kelmeä kauhu saa haltuunsa!

V. MOOR. En ole henki. Tunnustele minua, minä elän — oh, kurjaa, surkeata elämää!

MOOR. Mitä, sinua ei ole haudattu?

V. MOOR. Minut on haudattu — toisien sanoen: kuollut koira makaa isieni hautakammiossa ja minä — olen jo kolme kuukautta umpeensa nääntynyt tässä kolkossa maanalaisessa luolassa, johon ei yksikään valonsäde tunkeudu, johon ei lämmin tuulenleyhke koskaan tunnu, johon ei koskaan saavu ystävää, jossa villit korvit koikkuvat ja keskiöiset huuhkaimet huhuilevat —.

MOOR. Taivas ja helvetti, kuka sen on tehnyt?

V. MOOR. Älä kiroa häntä! — Sen on poikani Frans tehnyt.

MOOR. Frans, Frans? — Oh ikuinen sekasorto!

V. MOOR. Jos olet ihminen ja jos sinulla on ihmissydän, vapauttaja, jota en tunne, niin kuule isän kurjuutta, minkä hänelle ovat valmistaneet hänen poikansa. Jo kolme kuukautta olen valittanut sitä kuuroille kiviseinille; mutta vain ontto kaiku vastasi valitukseeni. Jos siis olet ihminen ja sinulla on ihmissydän —

MOOR. Tuo pyyntö voisi manata villipedot esiin luolistaan!

V. MOOR. Makasin juuri tuskanvuoteella, olin tuskin alkanut hiukan toipua ankarasta taudista, kun luokseni tuotiin mies, joka ilmoitti esikoiseni kaatuneen eräässä taistelussa sekä toi mukanaan hänen verensä punaaman miekan ynnä hänen viimeiset jäähyväisensä ja sanan, että minun kiroukseni oli ajanut hänet taisteluun ja kuolemaan ja epätoivoon.

MOOR (kääntyen järkyttynä pois päin). Ilmeistä!

V. MOOR. Kuulehan edelleen! Kuultuani sanoman menin tainnuksiin. Minua pidettiin varmaan kuolleena; sillä kun jälleen tulin tajuihin, makasin jo arkussa ja käärinliinani sisällä kuin kuollut. Raaputin arkun kantta. Se avattiin. Oli synkkä yö, poikani Frans seisoi edessäni. — 'Mitä?' huusi hän kamalalla äänellä, 'aiotko elää ikuisesti?' — ja samassa paukahti kansi kiinni. Näiden sanojen jyly oli hervaissut tuntoni; kun jälleen heräsin, tunsin, että arkkua nostettiin ja kuljetettiin vaunuilla noin puolen tunnin aika. Vihdoin se avattiin — seisoin tämän holvin suulla, edessäni poikani sekä se mies, joka oli tuonut minulle Kaarlen verisen miekan. — Kymmenesti halasin hänen polviaan ja pyysin ja rukoilin ja syleilin häntä ja vannotin — hänen isänsä rukous ei yltänyt hänen sydämeensä —. 'Alas rähjä!' jymisi hänen sanansa, 'hän on elänyt kylliksi!' ja armotta työnnettiin minut alas, ja poikani Frans sulki ristikon jälkeeni.

MOOR. Se on mahdotonta, mahdotonta! Te houritte.

V. MOOR. Ehkä hourin. Kuulehan edelleen, mutta älä suutu! Niin makasin kaksikymmentä tuntia, eikä kukaan ajatellut hätääni. Eikä ainoankaan ihmisen jalka ole astunut koskaan tähän erämaahan, sillä yleisesti kerrotaan, että isieni haamut laahaavat kalisevia kahleitaan näissä raunioissa ja keskiyön aikaan mumisevat kuolinlaulujaan. Vihdoin kuulin oven jälleen käyvän; tämä mies toi minulle leipää ja vettä ja selitti minulle, että minut oli tuomittu nälkäkuolemaan sekä että hän pani henkensä alttiiksi tullessaan tuomaan minulle ruokaa. Siten minä olen pysynyt vaivoin hengissä tämän pitkän ajan, mutta tavaton kylmyys, mädän haju pesässäni, pohjaton murhe herpaisevat voimiani, kalvavat ruumistani. Tuhannesti olen kyynelin rukoillut Jumalalta kuolemaa; mutta rangaistukseni mitta ei varmaan vielä ole täysi — tai sitten minua odottaa vielä joku ilo, kun olen niin ihmeellisesti kestänyt. Mutta minä kärsin syystä — Rakas Kaarle, rakas Kaarle! — Hän kuoli, ehtimättä harmaapääksi.

MOOR. Kylliksi! Ylös, tönkit, jäämöhkäleet! Laiskat, tunnottomat unikeot! Ylös, eikö kukaan aio herätä! (Laukaisee pistoolin nukkuvien rosvojen yli.)

ROSVOT (hätääntyen). Hoi, hohoi, mitä nyt?

MOOR. Eikö tämä tarina ole herättänyt teitä unesta? Itse kuolonuni olisi havahtunut! Katsokaas, katsokaas, maailman lait ovat tulleet pilaksi, luonnon siteet ovat poikki, vanha epäsovu vallitsee, poika on surmannut isänsä.

ROSVOT. Mitä päällikkö sanoo?

MOOR. Ei, ei surmannut, se sana on kaunistelua! — Poika on tuhannesti runnellut isäänsä, pistänyt, kiduttanut, nylkenyt häntä! — nekin sanat ovat vielä liian inhimillisiä — sitä tekoa itse synti häpeää, ihmissyöjäkin vavahtaa, sitä ei maailmojen alusta ole yksikään piru tullut ajatelleeksi — Poika on oman isänsä, — oh, katsokaa, katsokaa, hän on vaipunut tajuttomaksi, — tähän holviin on poika teljennyt isänsä — kylmään, alastomuuteen, nälkään, janoon —. Oh, nähkää, nähkää, — hän on minun oma isäni, tunnustan sen nyt!

ROSVOT (juoksevat esiin ja ympäröivät vanhuksen). Sinun isäsi? Sinun isäsi?

SCHWEIZER (astuu kunnioittaen lähemmä, polvistuu hänen eteensä). Päällikköni isä, suutelen sinun jalkojasi! Sinun käskysi mukaan toimii tikarini.

MOOR. Kosto, kosto, kosto sinun kärsimyksistäsi, loukattu, häväisty vanhus! Näin katkaisen tällä hetkellä iäksi veljessiteet. (Repäisee vaatteensa ylhäältä alas.) Näin minä taivaan nähden kiroon jokaisen pisaran veljeni verta! Kuulkaa minua, kuu ja tähdet, kuule minua, keskiyön taivas, jotka katselette konnantekoa! Kuule minua, kolminkertaisesti kauhistava Jumala, joka siellä ylhäällä tähtien tuolla puolen hallitset ja tuomitset ja kostat ja singoitat liekkiäsi yöhön! Tässä minä polvistun, tässä minä nostan kolme sormeani yön kauhun keskeltä, — tässä vannon — ja syösköön minut luonto ulos piiristään kuten petoeläimen, jos rikon valani —, vannon, etten tervehdä päivännousua, ennenkuin isänmurhaajan veri höyryää aurinkoa kohti, tämän kiven eteen vuodatettuna! (Nousee.)

ROSVOT. Se on paholaisentyötä! Sanottakoon meitä konniksi! Ei, kaikkien hirviöitten nimessä, niin hirveitä emme ole koskaan tehneet!

MOOR. Niin, ja teidän tikareihinne kaatuneiden ja minun tulipaloissani ja hävityksissäni tuhoutuneiden nimessä — ennen alkoon murhan ja ryöstön ajatus palatko jälleen rintaanne, ennenkuin tuon jumalattoman veri tahraa purppuranpunaiseksi teidän kaikkien puvut —. Ette kai ole koskaan kuvitelleet joutuvan korkeimman Herran aseeksi? Kohtalomme sekasortoinen vyyhti on selvinnyt! Tänään, tänään on näkymätön mahti aateloanut toimintamme! Rukoilkaa sitä, joka on säätänyt teille tämän jalon osan, joka on johtanut teidät tänne, joka on tehnyt teidät arvokkaiksi toimimaan synkän tuomion julistaja-enkeleinä! Paljastakaa pääanne! Polvistukaa tomuun ja nouskaa pyhitettyinä ylös! (Polvistuvat.)

SCHWEIZER. Käske, päällikkö, mitä meidän on tehtävä!

MOOR. Nouse, Schweizer, ja kosketa näitä pyhiä hapsia! (Vie hänet isänsä luo ja antaa hänelle käteen hiuskiehkuran.) Muistathan vielä, miten kerran halkaisit pään siltä böömiläiseltä ratsumieheltä, joka jo heilutti miekkaansa minun ylläni, ja minä olin hengästyneenä ja uupuneena ponnistuksista vaipunut polvilleni? Silloin lupasin sinulle palkkion, kuninkaallisen; sitä velkaani en ole vielä tähän saakka voinut suorittaa —

SCHWEIZER. Sen vannoit minulle, se on totta, mutta salli minun jäädä iäkseeni velkojaksesi!

MOOR. Ei, nyt tahdon maksaa. Schweizer, vielä ei ole kuolevaista kunnioitettu kuten sinua nyt! — Kosta isäni puolesta! (Schweizer nousee.)

SCHWEIZER. Suuri päällikkö! Tänään olet ensi kerran antanut minulle aihetta ylpeyteen! Käske, missä, miten, milloin minun on surmattava hänet!

MOOR. Minuutit ovat kalliit, sinun on riennettävä —. Valitse ansiokkaimmat joukosta ja vie ne oikopäätä kreivin linnaan! Raasta konna vuoteeltaan hänen nukkuessaan tai hekumoidessaan himon sylissä, kahmaise hänet aterialta, jos hän on juopuneena, kisko hänet ristiinnaulitun kuvan edestä, jos hän rukoillen on siinä polvillaan —. Mutta sanon sinulle, painan sen mieleesi, älä tuo häntä minulle kuolleena! Joka raapaiseekaan hänen ihoaan tai kajoaa hänen suortuvaansa, sen minä lyön kappaleiksi ja heitän ne nälkäisten korppien saaliiksi! Minun täytyy saada hänet käsiini ehyenä, ja jos tuot hänet ehyenä ja elävänä, niin saat palkaksesi miljoonan; henkeni uhalla minä varastan ne joltakin kuninkaalta, ja sinä pääset vapauteesi kuin taivaan tuuli —. Jos olet ymmärtänyt minut, niin riennä tehtävääsi!

SCHWEIZER. Kyllin, päällikkö — tässä käteni vakuudeksi: näet palaavan joko kaksi tai et yhtään. Tulkaa, Schweizerin murhanenkelit! (Lähtee miehineen.)

MOOR. Te muut hajautukaa metsään —. Minä jään tänne.

VIIDES NÄYTÖS.

ENSIMÄINEN KOHTAUS.

Moorin linnassa. Näyttämöllä näkyy sarja huoneita. Synkkä yö.
DANIEL tulee, käsissään lyhty ja matkamytty.

DANIEL. Jää hyvästi, kallis synnyintalo —. Olen seiniesi sisällä nauttinut niin paljon hyvää ja rakasta herra-vainaan eläessä — kyyneleni kostuttakoot tomuasi, sinä kauan mullassa lahonnut! — Niitä kannattaa kyllä vanhan palvelijan vuodattaa hänen tähtensä. — Tämä oli orpojen suoja ja hyljättyjen pakopaikka, ja tämä poika on tehnyt sen murhaluolaksi —. Jää hyvin, kallis lattia — kuinka usein onkaan vanha Daniel sinua lakaissut —. Jää hyvin, rakas uuni, Daniel-vanhus eroaa sinusta raskain sydämin —. Kaikki oli sinulle tullut niin tutuksi — saat tuntea tuskaa, vanha Elieser —. Mutta Jumala armossaan varjelkoon minua kaikista pahojen juonista ja petoksesta —. Tyhjänä tulin tänne, tyhjänä lähdän jälleen — mutta sieluni on pelastettu.

(Kun hän aikoo lähteä, syöksyy FRANS yöpukeissaan sisään.)

DANIEL. Jumala minua varjelkoon! Herrani! (Sammuttaa lyhdyn.)

FRANS. Petosta, petosta! Henget syöstään esiin haudoistaan — ikiunesta hälyytettynä mylvii Manala minua vastaan: *Murhaaja, murhaaja!* — Kuka siellä liikkuu?

DANIEL (kauhuissaan). Auta, pyhä Jumalanäiti! Tekö se olette, ankara herra, tekö huudatte läpi holvikäytävän niin kamalasti, että kaikki nukkujat heräävät?

FRANS. Nukkujat? Kuka käskee teidän nukkua? Pois, sytytä kynttilä! (Daniel poistuu, tulee toinen palvelija.) Tällä hetkellä ei kukaan saa nukkua! Kuuletko? Kaikkien pitää olla pystyssä, — aseissa, — kaikki kiväärit ladattuina —. Näitkö niiden hiipivän tuolla kaarikäytävää pitkin?

PALVELIJA. Kenen, armollinen herra?

FRANS. Kenen, pölkkyä, kenen! Niin kylmästi, niin tyhjästi kysyt: kenen! Vaikka minua ahdisti kuin pyörtymys! Kenen, aasi, kenen! Kiusa ja kuolema! Kuinka myöhä yö on?

PALVELIJA. Juuri nyt huutaa yövartija kahta.

FRANS. Mitä, pitääkö tämän yön kestää tuomiopäivään saakka? Etkö kuule melua likeltä? Et mitään voittohuutoja? Et mitään nelistävien hevosten kapsetta? Missä on Kaar—, kreivi, tarkoitan?

PALVELIJA. En tiedä, herrani.

FRANS. Et tiedä? Kuulutko sinäkin siihen koplaan? Lemmon tietämättömydestäsi minä puristan sydämen pois kylkiluittesi välistä! Pois, nouda pastori!

PALVELIJA. Armollinen herra!

FRANS. Murisetko? Vitkailenko? (Ensimmäinen palvelija kiiruhtaa pois.) Mitä, kerjäläisetkinkö vannoutuvat minua vastaan? Kadotus ja kuolema! Kaikki salaliitossa minua vastaan?

DANIEL (tuo kynttilän). Herrani —

FRANS. Ei, en minä vapise! Se oli pelkästään unta. Kuolleet eivät nouse vielä —. Kuka väittää minun vapisevan ja olevan kalpea? Minunhan on niin helppo, niin hyvä olla.

DANIEL. Te olette kuolonkalpea, äänenne värisee ja kangertaa.

FRANS. Minussa on kuumetta. Sanohan vain, kun pastori tulee, että minussa on kuumetta. Minä isketän huomenna suonta, sano niin pastorille.

DANIEL. Käskettekö minun tipauttamaan hiukan elämänbalsamia sokeripalaan.

FRANS. Tipauta tosiaankin! Pastori ei saavu aivan heti! Ääneni värisee ja kangertaa, annahan elämänbalsamia sokeripalaan tipautettuna!

DANIEL. Antakaa minulle ensin avaimet, noudan alhaalta kaapista —

FRANS. Ei, ei, ei! Jää tai minä lähden kanssasi. Näet, etten minä voi olla yksin! Voisin niin helposti, näethän — pyörtyä yksin ollessani. Antaa olla, antaa olla, se menee ohi, sinä jäät.

DANIEL. Oo, te olette arveluttavasti sairas.

FRANS. Niin kyllä, niin kyllä! Ei muuta. — Ja sairaus häiritsee aivoja ja hautoo esiin hulluja ja kummia unia. — Unet eivät merkitse mitään — eikö niin, Daniel? Unethan tulevat vatsasta, ja unet eivät merkitse mitään — näin juuri hupaisen unen. (Vaipuu voimatonna maahan.)

DANIEL. Jeesus Kristus! Mitä tämä on? Georg, Konrad, Bastian, Martin, antakaahan edes elonmerkkiä itsestänne! (Ravistaa häntä.) Maria Mataleena ja Joosef, tulkaahan toki järkiinne! Ruvetaan vielä sanomaan, että minä olen hänet saanut hengiltä. Jumala minua armahtakoon!

FRANS (hourien). Pois — pois! Miksi ravistat minua niin, hirmuinen luuranko? — Kuolleet eivät vielä nouse —

DANIEL. Oi taivaan hyvyys! Hän on järjiltään!

FRANS (nousee raukeana). Missä olen? — Sinä, Daniel? Mitä minä puhuin? Älä välitä siitä! Olen puhunut valhetta, mitä se sitten lienee ollutkin — tule, auta minut ylös! Se oli vain pyörtymyskohtaus — kun en — kun en ole oikein nukkunut.

DANIEL. Olisi edes Johan täällä! Huudan apua, kutsun lääkärin.

FRANS. Älä! Istuudu viereeni tähän sohvaan! — Niin. Sinä olet ymmärtäväinen mies, kelpo mies. Kuules, kun kerron!

DANIEL. Ei nyt, toiste! Minä vien teidät vuoteeseen, lepo on teille parasta.

FRANS. Ei, pyydän sinua, kuuntele kun kerron ja naura minulle vasten kasvoja! — Katsos, minun oli kuin olisin syönyt kuninkaallisen atrian, ja sydämeni oli tyytyväinen ja minä makasin humaltuneena linnanpuiston nurmella, niin äkkiä — oli keskipäivän aika — äkkiä, mutta sanon sinulle, naura minulle vasten kasvoja!

DANIEL. Niin äkkiä —?

FRANS. Äkkiä kohtasi uinuvaa korvaani hirveä ukonjyräys. Hapuilin vavisten pystyyn, ja katsos, silloin minusta koko ilmanranta näytti liekitsevän ja vuoret ja kaupungit ja metsät sulavan kuin vaha pätsissä, ja ulvova tuulenpuuska pyyhki merta ja maata ja taivasta, — silloin kaikui ikäänkuin vaskipasuunoista: "Maa, luovuta kuolleeesi, luovuta kuolleeesi, meri!" ja paljas maankamara alkoi vääntelehtiä ja syytää esiin pääkalloja ja luurankoja ja leukaluita ja raajoja, jotka kokousivat ihmisruumiiksi ja lainehtivat eteenpäin loputtomana, myrskyävänä ihmismerenä. Samassa katsoin ylöspäin, ja tiedätkös! minä seisoin jylisevän Sinain juurella, ja ylläni oli ja allanikin sama hurja meno, ja ylhäällä vuoren laella istui kolmella suitsuavalla tuolilla kolme miestä, joiden katsetta luomakunta pakeni.

DANIEL. Sehän on aivan ilmielävä viimeisen tuomion kuva!

FRANS. Eikö ole todella hullu juttu? Silloin astui esiin eräs, joka loisti kuin tähti-yö; kädessään hänellä oli rautainen sinettisormus, jota hän piteli nousun ja laskun välillä, ja puhui: "Ikuinen, pyhä, oikea, väärentämätön! On vain yksi totuus, on vain yksi hyve! Onneton, onneton on epäilevä maan matonen!" — Sitten astui esiin toinen, jolla oli kädessään välkkyvä kuvastin; sitä hän piteli nousun ja laskun välillä, ja puhui: "Tämä kuvastin on totuus; teeskentely ja naamiot eivät kestä —." Silloin minä säikähdin ja samoin muu kansa; sillä me näimme tuon hirmukuvastimen näyttävän käärmeen-, tiikerin- ja leopardinnaamoja. — Sitten astui esiin kolmas, jolla oli kädessään vaskivaaka; sitä hän piteli nousun ja laskun välillä, ja puhui: "Astukaa tänne, Aatamin lapset — minä punnitsen ajatukset vihani vaa'assa ja teot suuttumukseni punnuksilla!"

DANIEL. Jumala minua armahtakoon!

FRANS. Kaikki seisoivat valkeina kuin lumi; jokaisen rinnassa tykytti tuskallinen odotus. Silloin minä olin kuulevinani omaa nimeäni huudettavan ensimmäiseksi vuoren jylisevältä laelta, ja minä jähmetyin sydänjuuriani myöten ja hampaani kalahtelivat vastakkain. Vaaka alkoi kiivaasti kilistä, kallio jylisi, ja

hetket vierivät ohi toinen toisensa jälkeen vasemmanpuolisen vaakakupin luo, ja kukin heitti toisensa jälkeen siihen *kuolemansyynnin*. —

DANIEL. Oh, Jumala armahtakoon teitä!

FRANS. Sitä hän ei tehnyt! — Vaakakuppiin kasvoi kokonainen vuori, mutta toinen, täynnä sovituksen verta, piti sitä vielä ylhäällä ilmassa. Vihdoin tuli eräs vanhus, murheen murtama, raivokkaan nälän kalvama. Kaikkien katseet kääntyivät oudostuen pois päin miehestä, minä tunsin hänet, hän leikkasi kiehkuran hopeahapsistaan, heitti sen syntien vaakakuppiin, ja katsos, se vaipui, vaipui äkkiä syvyyteen, ja sovituksen vaakakuppi heilui ylhäällä! — Silloin kuulin äänen kajahtavan suitsuavalta vuorelta: "Armo, armo jokaiselle maan ja manalan syntiselle! Sinä yksin olet kadotettu!" — (Syvä vaitiolo.) — No, miksi et naura?

DANIEL. Voinko nauraa, kun ruumistani karmii? Unet tulevat Jumalalta.

FRANS. Hyi toki, hyi toki! Älä sano niin! Sano minua narriksi, typeräksi, taikauskoiseksi narriksi! Sano rakas Daniel, pyydän sinua, pilkkaa minua oikein!

DANIEL. Unet tulevat Jumalalta. Minä rukoilen teidän puolestanne.

FRANS. Valehtelet, sanon minä, — mene heti kohta, riennä, juokse katsomaan, missä pastori viipty, käske hänen joutua, joutua! Mutta sanon sinulle, että sinä valehtelet!

DANIEL (mennessään). Jumala armahtakoon teitä!

FRANS. Hylkyväen viisautta, hylkyväen pelkoa! — Eihän ole vielä todistettu, ettei mennyt ole mennyttä tai että tähtien yllä valvoo joku silmä —. Hm, hm, kuka viritti sen virren korvaani? Kostaako siis tuolla tähtien yllä joku? — Ei, ei! Kosta, kosta! Hirveänä kuulen kuiskeen ympärilläni: "Kostaako tuolla tähtien yllä joku? Kuinka menet vielä tänä yönä tahtienpäällisen kostajan eteen?" "Ei!" vastaan minä, "vain pelkuruutesi tahtoo paeta siihen surkeaan piiloon, — autiota, yksinäistä, mykkää on tuolla tähtien yllä —." Mutta jos sentään olisi muutakin? Ei, ei, ei ole! Minä vaadin, ettei ole! Mutta jos sentään olisi? "Onneton sinä, jos kaikki rikoksesi sinulle luettaisiin vielä tänä yönä!" — Miksi käy sellainen vavistus läpi ytimieni? — Kuolema — miksi se sana minua niin ahdistaa? Tilinteko tuolle tähtienpäälliselle kostajalle, — ja jos hän on vanhurskas, parkuvat orvot ja lesket, sorretut, kiusatut hänen oikeuttaan, — jos hän on vanhurskas — miksi he ovat saaneet kärsiä? Miksi minä olen heiltä perinyt voiton?

PASTORI MOSER astuu esiin.

MOSER. Te haetitte minut, armollinen herra? Olen hämmästynyt. Ensi kerran elämässäni! Mielittekö pilkkailla uskontoa, vai alatteko vavista sen edessä?

FRANS. Pilkata tai vavista, aivan sen mukaan, miten vastaat minulle. — Kuule, Moser, tahdon todistaa sinulle, että olet narri tai että haluat pitää maailmaa narrinasi, ja sinun on vastattava minulle. Kuuletko? Henkesi uhalla sinun on vastattava minulle.

MOSER. Te haastatte erään korkeamman olennon tuomioistuimenne eteen. Se Korkeampi vastaa teille kerran!

FRANS. Nyt minä sen tahdon saada tietää, nyt, tällä hetkellä, etten tee häpeällistä tyhmyyttä ja huuda ahdistuksessa avukseni hylkyväen epäjumalia. Olen usein pilkaton nauranut viinin ääressä: "Ei ole Jumalaa!" — Nyt puhun kanssasi vakavasti ja sanon: "Ei ole Jumalaa!" Sinun on torjuttava hyökkäykseni kaikin mahdollisin aseinesi; mutta minä puhallan ne tieltäni yhdellä henkäyksellä.

MOSER. Kunpa voisit yhtä helposti puhaltaa tieltäsi ukkosen, joka kymmenien tuhansien sentnerien painoisena on ahdistava ylpeätä sieluasi! Sen kaikkitietävän Jumalan, jonka sinä hullu ja ilkiö hädät pois hänen luomakunnastaan, ei tarvitse käyttää kuolevaisen suuta puolustuksekseni. Hän esiintyy yhtä suurena sinun hirmuteoissasi kuin milloinkaan hyveen voitonhymyssä.

FRANS. Erinomaisen hyvä, pappi! Noin miellytät minua!

MOSER. Minä edustan tässä suurempaa herraa ja puhun ihmisen kanssa, joka on maan mato kuten minäkin, ja jota minä en halua miellyttää. Tosin minun olisi osattava tehdä ihmeitä, ennenkuin voisin pusertaa tunnustuksen itsepäiseltä pahuudeltasi; — mutta jos sinun vakaumuksesi on niin varma, miksi kutsutit minut keskiyöllä?

FRANS. Kun olen ikävissäni eikä shakkipelikään tahdo maistua ensinkään. Haluan vähän huvia, haluan vähän kinailua pappien kanssa. Tyhjällä säikytyksellä et masenna rohkeuttani. Tiedän kyllä, että

joka on joutunut alakynteen täällä, hän toivoo iäisyyttä; mutta hän pettyy surkeasti. Minä olen aina lukenut, että olemuksemme ei ole muuta kuin veren sykettä, ja viimeisen veripisaran mukana katoaa meistä myös henki ja ajatus. Se kärsii aina ruumiin heikkoudesta, eikö se siis häviä, kun ruumis häviää, hajoa kun ruumis lahoo? Annapas vesipisaran eksyä aivoihisi, ja elämäsi muuttuu äkisti tajuttomuudeksi, minkä vain miltei olematon raja eroittaa olemattomuudesta ja minkä jatkuminen on kuolema. Tunto on muutamien kielten väräjöintiä, mutta murtunut soitin ei enää kaui; jos minä puratan seitsemän linnaani, jos murskaan tämän Venuksen, niin sopusointu ja kauneus on ollutta. Kas siinä on teidän kuolematon sielunne!

MOSER. Tuo on epätoivonne järkeilyä. Mutta oma sydämenne, joka noin todistellessanne sykkii tuskasta vavisten rinnassanne, se tuomitsee teidät valheesta. Nämä järjestelmän lukinverkot repii yksi ainoa sana: "sinun täytyy kuolla!" — Minä kehoitan teitä kokeeseen: jos vielä kuolemassa pysytte ylväänä, jos periaatteenne eivät silloinkaan jätä teitä pulaan, niin tunnustan voittonne; jos teitä puistattaa kuolemassa vähinkin vavahdus, onneton olette silloin! Olette pettynyt!

FRANS (sekaantuneena). Jos minua kuolemassa puistattaa?

MOSER. Olen nähnyt paljonkin sellaisia kurjia, jotka siihen saakka uhmailivat jättiläisten tavoin totuutta mutta itse kuolemassa tulee erehdys ilmi. Haluan seisoa kuollessanne vuoteenne ääressä, — mieleni tekisi nähdä jonkun sortovaltiaankin loppua, — haluan seisoa vieressä ja katsoa teitä suoraan silmiin, kun lääkäri tarttuu kylmänkosteaan käteenne ja tuskin löytää vaivoin tykyttävän valtimon ja katsahtaa ylös ja sanoo teille, kohauttaen olkapäitään kamalaksi merkiksi: "Ihmisaapu on turha!" Varokaa silloin, oh varokaa toki silloin, ettette näytä Richardilta ja Neerolta!

FRANS. En, en!

MOSER. Tuokin vastaväite kaikuu silloin myöntämyksen parkaisuna —. Sisäinen tuomioistuin, jota ette koskaan voi lahjoa epäilyksen keksinnöillä, se nousee silloin ja käy kärkeä teitä vastaan. Mutta se on nousu kuin elävältähaudatun herääminen hautuumaan povesta; siinä herää mielipaha kuin itsemurhaajassa, kun hän on jo viiltänyt kuolinhaavan ja katu; siinä välähtää salama, joka hetkessä valaisee ylt'yleensä elämäne sydänyön; silloin näkyy katse, ja jos te vielä silloin kestätte, niin tunnustan voittonne!

FRANS (käyden huoneessa levotonna edestakaisin). Papin lorua, papin lorua!

MOSER. Nyt ensi kerran viiltävät iäisyyden miekat teidän sielunne läpi, ja nyt ensi kerran liian myöhään. — Ajatus *Jumala* herättää hirmuisen naapurin, jonka nimi on *tuomari*. Katsokaas, Moor, teillä on tuhansien elämä sormenne päässä, ja joka tuhannesta te olette tehnyt onnettomiksi yhdeksänsataayhdeksänkymmentä. Ollaksenne Neero teiltä puuttuu vain Rooman valtakunta, ja vain Peru, ollaksenne Pizarro. No luuletteko Jumalan sallivan, että yksi ainoakaan ihminen elää kuin raivo hänen maailmassaan ja kääntää kaikki ylösalaisin? Luuletteko, että nuo yhdeksänsataayhdeksänkymmentä ovat syntyneet vain turmioonsa, vain leikkikaluiksi pirullisiin huvituksiinne? Oh, älkää uskonto niin! Hän tulee teiltä kerran vaatimaan jokaisen minuutin, minkä te heiltä olette tuhonnut, jokaisen ilon, minkä te olette heiltä myrkyttänyt, kaiken täydellisyyden, josta olette estänyt heidät, ja jos te vastaatte puolestanne, Moor, niin tunnustan voittonne.

FRANS. Ei enää mitään, ei enää sanaakaan! Vaaditko minua sietämään synkkämielisiä houreitiasi?

MOSER. Nähkääs, ihmiskohtalot ovat keskenään peloittavan kauniissa tasapainossa. Tässä elämässä vaipuva vaakakuppi tulee nousemaan tulevassa, tässä elämässä nouseva vaipumaan maahan tulevassa. Mutta täällä kärsitty ajallinen tuska tulee siellä olemaan ikuinen voitonriemu; täällä nautittu hetkellinen voitonhurma vaihtuu ikuisen, loputtomaan epätoivoon siellä.

FRANS (käyden hurjana häntä kohti). Salama suusi vaijentakoon, sinä valheen pappi! Minä repäisen pirullisen kielen kidastasi!

MOSER. Tunnetteko niin varhain totuuden painon? Enhän ole vielä tuonut ensinkään todistuksia esiin. Päästäkähän minut ensin todistuksiin asti —.

FRANS. Vaiti, mene helvettiin todistuksinesi! Sanon sinulle: sielu häviää, eikä sinun tarvitse siihen vastata mitään!

MOSER. Sitä manalaisetkin pyytävät parkuen, mutta taivaan Herra pudistaa päätään. Luuletteko voivanne välttää rankaisijan kättä olemattomuuden autiudessa? Jos te astuisitte ylös taivaaseen, niin hän on siellä; jos te vuoteenne helvettiin rakentaisitte, katso, hän on myös siellä; jos te sanoisitte yölle: peitä minut! ja pimeydelle: kätke minut! niin täytyy pimeyden paistaa ympärillänne, ja sydänyö on muuttuva päiväksi ympärillänne, — mutta kuolematon henkenne kauhistuu sanaanne ja saa voiton sokeasta ajatuksesta.

FRANS. Mutta minä en tahdo olla kuolematon — olkoot muut, ken haluaa, minä en tahdo estää. Minä tahdon pakoittaa hänet hävittämään minut, minä tahdon ärsyttää hänet raivoon, jotta hän raivossaan minut tuhoaa. Sano, mikä on suurin synti, mikä nostaa tulisimmin hänen kiukkunsa!

MOSER. Tunnen vain kaksi. Mutta niitä eivät ihmiset tee, eivätkä ihmiset niitä kosta.

FRANS. Ne kaksi?

MOSER (hyvin painokkaasti). *Isänmurha* on toinen, *veljenmurha* toinen —. Miksi niin kalpenette äkkiä?

FRANS. Mitä, vanhus? Oletko liitossa taivaan tai helvetin kanssa? Kuka sen on sanonut sinulle?

MOSER. Onneton se, jolla on ne molemmat sydämellään! Hänelle olisi parempi, ettei hän olisi syntynyt! Mutta olkaa rauhallinen, teillähän ei enää ole isää eikä veljeä!

FRANS. Aah — mitä, etkö tiedä mitään muuta syntiä? Mieti vielä — kuolema, taivas, ikuisuus, kadotus kajahtaa suusi puheesta — et ainoatakaan muuta syntiä?

MOSER. En ainoatakaan muuta.

FRANS (vaipuu tuolille). Tuho, tuho!

MOSER. Iloitkaa, iloitkaahan! Ylistäkää onneanne! — Olettehan kaikista julmuuksistanne huolimatta pyhimys isänmurhaajan rinnalla. Se tuomio, joka teitä kohtaa, on tuon toisen osalle määrättyyn verrattuna rakkauden veisu, — hyvitys —

FRANS (karaten pystyyn). Mene hornan kitaan, turmanlintu! Kuka sinun käski tänne tulla? Mene, sanon minä, tai minä isken lävitsesi.

MOSER. Voiko papin loru hälyyttää tuollaisen filosofin sosisopaan? Puhaltakaa vain se tieltänne yhdellä henkäyksellä! (Poistuu.)

FRANS (vääntelehtii nojatuolissaan. Syvä vaitiolo).

ERÄS PALVELIJA kiireesti.

PALVELIJA. Amalia on lähtenyt tiehensä, kreivi von Brand on äkkiä kadonnut.

DANIEL (tulee hädissään).

DANIEL. Armollinen herra, ratsastajia ajaa tulista vauhtia polkua alas, huutaen "murhaa, murhaa", — koko kylä on kauhuissaan.

FRANS. Mene, laita kaikki kellot soimaan yht'aikaa, kaikkien on lähdettävä kirkkoon, — kaikkien polvistuttava — rukoiltava minun puolestani, kaikkien vankien on päästävä vapaalle jalalle, — minä korvaan köyhille kaikki kaksin ja kolmin verroin, minä — mutta menehän, — huuda toki rippi-isää, jotta hän pyyhkii siunauksellaan pois syntini —. Etkö vielä ole mennyt?

(Melu tulee äänekkäämmäksi.)

DANIEL. Jumala antakoon anteeksi raskaan syntini! Miten minä taas osaan tuon ymmärtää? Tehän olette aina häätänyt hurskaan rukouksen pois talosta ja tanhuilta, olette heiteltyt minua niin usein postilloilla ja Raamatuilla, tavatessanne minut rukoilemassa —

FRANS. Ei enää sanaakaan siitä —. *Kuolema!* Näetkö, *kuolema!* — Tulee liian myöhä —(Kuuluu Schweizerin hälyä.) Rukoilehan, rukoile!

DANIEL. Sanoinkin teille aina, — te niin vihasitte hurskasta rukousta, mutta varokaa, varokaa, kun hätä käy mieheen käsiksi, kun sielunne on hukkumaisillaan, niin te antaisitte kaikki maailman aarteet yhdestä kristityn huokauksesta —. Nähkääs, te häpäisitte minua, tähän te nyt joudutte, nähkääs nyt!

FRANS (syleilee häntä kiihkeästi). Anteeksi, rakas, hyvä kulta-Daniel, anteeksi, — minä puetan sinut kiireestä kantapäähän, — rukoilehan, — minä toimitan sinulle häät —, minä — mutta rukoilehan, minä vannotan sinua, polvillani minä vannotan sinua —. Piru vie, rukoile!

(Melua teillä. Huutoa, rymyä.)

SCHWEIZER (ulkona). Rynnätkää, iskekää! Murtautukaa sisään! Näen valoa, tuolla hän varmasti on!

FRANS (polvillaan). Kuule rukoukseni, taivaan Jumala! — Tämä on ensi kerta — eikä se varmaan

vastakaan tapahdu —. Kuule minua, taivaan Jumala!

DANIEL. Mitä, mitä te nyt? Tuohan on jumalatonta rukoilemista!

(Väen vilinää.)

HÄLYÄ VÄKIJOUKOSTA. Varkaita! Murhaajia! Kuka rymyää niin kamalasti keskellä yötä!

SCHWEIZER (yhä ulkona). Iske ne takaisin, veikko. — Piru se tulee noutamaan teidän herraanne. — Missä se rietas on joukkoineen? — Pidähän vartiota linnan ympärillä, Grimm —. Hyökätkää kehysmuurille!

GRIMM. Noutakaa sytykkeitä —. Me tuonne ylös tai hän alas sieltä. — Tuikkaanpa tulta hänen saleihinsa.

FRANS (rukoilee). En ole ollut tavallinen murhamies, Herra Jumala, — en ole takertunut pikku asioihin, Herra Jumala —.

DANIEL. Jumala meitä armahtakoon! Hänen rukouksensakin tulevat synniksi.

(Kiviä ja tuohuksia lentää. Ikkunaruudut lyödään sisään. Linna palaa.)

FRANS. En voi rukoilla, — täällä (lyö rintaansa ja otsaansa), kaikki täällä niin autiota, niin nääntynyttä! (Nousee.) Ei, en tahdokaan rukoilla, — taivas ei saa tätä voittoa, tätä pilkkaa ei helvetti tee minulle —

DANIEL. Jeesus Maaria! Auttakaa, pelastakaa, koko linna on tulessa!

FRANS. Kas tässä, ota tämä miekka. Joutuin! Pistä se selästä lävitseni, etteivät nuo konnat ehdi päästä minua häväisemään.

(Tuli loimuaa yhä valtavampana.)

DANIEL. Siunatkoon, siunatkoon! En tahdo auttaa ketään liian aikaisin taivaaseen, vielä vähemmin liian aikaisin — (Juoksee tiehensä.)

FRANS (tuijottaen kamalasti hänen jälkeensä, hetken kuluttua). Helvettiin, aioit sanoa —. Todellakin, vainuan jotakin sellaista —. (Mielipuolisesti.) Ovatko nuo heleitä liverryksiä sieltä? Teidänpö sähinääne kuulen, manalan kyyt? — Ne syöksyvät ylös, piirittävät ovet. — Miksi niin arkailen tuota lävistävää kärkeä! — Ovi ryskyy, murtuu — turha yrittää pois —. Aa, armahda sinä siis minua! (Sieppaa hatustaan kultanyöriin ja kuristaa itsensä.)

SCHWEIZER miehineen.

SCHWEIZER. Verihurttia, missä olet! — Näittekö, miten ne pakenivat? Onko hänellä niin vähän ystäviä? Minne se konna on kätkeytynyt?

GRIMM (kompastuu ruumiiseen). Seis, mitäs tässä on tiellä? Valoa tänne!

SCHWARTZ. Hän on ehtinyt ennen meitä. Pistäkää miekkanne tuppeen, täällä hän makaa kuin kissanraato.

SCHWEIZER. Kuollut? Mitä? Kuollutko? Kuollut minun avuttani? — Petosta se on —, katsotaanpa, kuinka näpsästi hän hypähtää jaloilleen! (Pudistelee häntä.) He hei! Täällä on vielä murhattavia isiä!

GRIMM. Älä vaivaa itseäsi! Hän on kuollut kuin kivi.

SCHWEIZER (astuu syrjään). Niin, hänellä ei ole hauskaa! Hän on kuollut kuin kivi —. Palatkaa sanomaan päällikölle: "Hän on kuollut kuin kivi." — Minua hän ei näe enää. (Ampuu luodin otsaansa.)

TOINEN KOHTAUS.

Näyttämö sama kuin edellisen näytöksen viimeisessä kohtauksessa.

VANHA MOOR (istuu kivellä). ROSVO MOOR (vastapäätä).
ROSVOJA (siellä täällä metsässä).

ROSVO MOOR. Häntä ei kuulu vielä? (Lyö tikarilla kiveä niin että säkenöi.)

V. MOOR. Anteeksianto olkoon hänen rangaistuksensa, — minä koston kaksinkertaisella rakkaudella.

R. MOOR. Ei, sieluni vihan nimessä, ei niin! Minä en tyydy siihen! Hän viekөөn mukaansa iäisyyteen suuren häpeänsä! — Minkä takia minä kukistin hänet sitten?

V. MOOR (puhjeten itkuun). Ooh lapseni!

R. MOOR. Mitä, sinä itket häntä — tässä paikassa?

V. MOOR. Säälää, oh säälää! (Pusertaen kiihkeästi käsiään.) Nyt — nyt kohtaa tuomio lastani?

R. MOOR (kauhistuen). Kumpaa?

V. MOOR. Oo, mitä sinä nyt kysyt?

R. MOOR En mitään, en mitään.

V. MOOR Oletko tullut pilkkaamaan minun tuskaani?

R. MOOR (Itsekseen.) Pettävä omatunto! — Älkää välittäkö sanoistani!

V. MOOR. Niin, olen omaa poikaani kiduttanut, ja oman poikani piti minua jälleen kiduttaa, se on Jumalan johdatus. — Oh, Kaarle, rakas Kaarle, jos häilyt autuaana henkenä ympärilläni, anna minulle anteeksi, oh anteeksi!

R. MOOR (nopeasti). Hän antaa teille anteeksi. (Alakuloisemmin.) Jos hän ansaitsee käydä teidän pojastanne. — Hänen täytyy antaa teille anteeksi.

V. MOOR. Oh, hän oli liian jalo minun pojakseni. — Mutta minä menen häntä vastaan — kyyneleineni, unettomine öineni, kalvavine näkyineni, syleilen hänen polviaan, huudan, — huudan ääneen: "Olen tehnyt syntiä taivasta vastaan ja sinun edessäsi. En ole sen arvoinen, että sinä kutsut minua isäksesi."

R. MOOR (hyvin liikutettuna). Hän oli teille rakas, tuo toinen poikanne?

V. MOOR. Taivas sen tietää. Miksi minä sallinkaan ikimielisen pojan juonten sokaista silmäni! Ylistettynä isänä minä kävin isien keskellä. Ympärilläni kasvoivat poikani kauniisti, toivorikkaina. Mutta — kirottu olkoon se hetki! — paholainen hiipi toisen sydämeen, minä uskoin käärmettä, — molemmat lapseni ovat hukassa. (Peittää kasvonsa.)

R. MOOR (etääntyy hänestä kauas). Ikuisesti hukassa!

V. MOOR. Oh, tunnen syvästi tosiksi Amalian sanat, jotka koston henki toi hänen suuhunsa. "Turhaan sinä ojentelit raukenevia käsiäsi poikaasi kohden, turhaan pyydät tarttua Kaarlesi lämpöiseen käteen, ei hän koskaan seiso vuoteesi ääressä —."

R. MOOR (ojentaa hänelle kätensä, kasvot pois päin kääntäen).

V. MOOR. Jospa Kaarle näin ojentaisi minulle kätensä! — Mutta hän makaa kaukana ahtaassa majassa, nukkuu jo ikiunta, ei kuule koskaan tuskani ääntä. — Voi minua! Kuolla vieraan käsiin —. Ei yhtään poikaa enää, ei yhtään poikaa enää sulkemassa silmäluomiani —.

R. MOOR (kiihkeään liikutuksen vallassa). Nyt sen täytyy tulla ilmi — nyt. (Rosvoille.) Jättäkää minut! — Ja sentään — voinko minä sitten antaa hänelle takaisin hänen poikaansa? — Enhän voi enää antaa hänelle hänen poikaansa —. Ei, en voi tehdä sitä.

V. MOOR. Mitä, ystävä, mitä äsken puhelit hiljaa?

R. MOOR. Poikasi, — niin, vanhus — (änkyttäen) poikasi on — iäksi hukassa.

V. MOOR. Iäksi?

R. MOOR (hirveän ahdistuksen vallassa katsoen taivasta kohti). Oh, tänä hetkenä vain — älä anna sieluni raueta — tänä hetkenä vain tue minua!

V. MOOR. Iäksikö sanoit?

R. MOOR. Älä kysele enää! Iäksi, sanoin!

V. MOOR. Vieras, vieras, miksi vedit minut esiin tyrmästäni?

R. MOOR. Mutta jospa — jospa minä nyt keinottelisin häneltä siunauksen itselleni niinkuin varas ja hiipisin pois saatuani kalliin saaliin? — Sanotaan, ettei isän siunaus mene koskaan hukkaan.

V. MOOR. Onko poikani Franskin hukassa?

R. MOOR (syöksyy hänen jalkoihinsa). Minä mursin tyrmäsi salvat —. Siunaa minua!

V. MOOR (tuskaisesti). Miksi sinun, isän pelastajan, pitikin tuhota hänen poikansa! — Näes, taivas ei väsy armahtamasta, vaikka me surkeat maan madot käymme nukkumaan katkerin mielin. (Laskee kätensä rosvo Moorin päälle.) Tulloon osallesi onnea säälisi verran!

R. MOOR (nousten kaihomielisenä). Oh, missä on miehuuteni? Jäntereeni raukenevat, tikari luisuu kädestäni.

V. MOOR. Kuinka suloista onkaan kun veljekset elävät sovussa kuin kaste, joka Hermonilta valuu Siionin vuorille. Opi tuntemaan se ihanuus, nuori mies, niin taivaan enkelit paistattavat päivää sädekehäsi loistossa. Viisautesi olkoon harmaapään viisautta, mutta sydämesi — sydämesi olkoon kuin viattoman lapsen!

R. MOOR. Ah, suo minun tuntea sen ihanuuden esimakua! Suutele minua, jalo vanhus!

V. MOOR (suutelee häntä). Ajattele, että tämä on isäsi suudelma, niin minä ajattelen suutelevani poikaani —. Osaathan itkeäkin!

R. MOOR. Minä ajattelin sitä isäni suudelmaksi. — Minä onneton, jos he nyt tuovat hänet!

Schweizerin TOVERIT tulevat äänettömänä surusaattona, päät painuneina ja verhotuin katsein.

R. MOOR. Taivas! (Peräytyy arkana ja koettaa piiloutua. Saatto kulkee hänen editseen. Hän katsoo pois päin. Syvä vaitiolo. He pysähtyvät.)

GRIMM (painuneella äänellä). Pällikköni!

(Rosvo Moor ei vastaa, vaan peräytyy vielä.)

SCHWARZ. Jalo pällikkö!

(Rosvo Moor vetäytyy yhä taaemmas.)

GRIMM. Me olemme syyttömät, pällikköni!

R. MOOR (katsahtamatta heihin). Keitä te olette?

GRIMM. Et käännä katsettasi meihin! Uskollisiin miehiisi.

R. MOOR. Onnettomuudeksenne olette olleet minulle uskolliset!

GRIMM. Viimeiset jäähyväiset uskolliselta Schweizeriltäsi — hän ei palaa enää, soturisi Schweizer.

R. MOOR (kiihkeästi). Ette löytäneet siis etsittäväänne?

SCHWARZ. Löysimme kuolleena.

R. MOOR (riemastuen). Kiitos Sinulle, kohtaloitten ohjaaja! — Syleilkää minua, veikot! — Armahdus olkoon tästä lähtien tunnussana —. Nytpä on sekin kestettynä, — kaikki kestettynä.

MUITA ROSVOJA. AMALIA.

ROSVOT. Helei, helei! Saalis, etevä saalis!

AMALIA (haiset hajallaan). He väittävät kuolleitten nousseen ylös hänen käskystään — setäni elävän tässä metsässä —. Missä hän on. — Kaarle, setä! — Aah! (Syöksyy vanhuksen luo.)

V. MOOR. Amalia, tyttäreni Amalia! (Pusertaa häntä rinnalleen.)

R. MOOR (hypähtää taapäin). Kuka saattoi tämän näyn silmiäni eteen?

AMALIA (syöksähtää vanhuksen luota rosvo Moorin luo ja syleilee häntä riemastuneena). Olen tavannut hänet, oi taivas, olen tavannut hänet!

R. MOOR (riistäytyy irti, rosvoille). Lähtekää! Perivihollinen minut on kavaltanut!

AMALIA. Sulhoni, sulhoni, raivoathan! Aa, riemustako? Miksi minä olenkin niin tunteeton, onneni huumauksessa niin kylmä?

V. MOOR. Sulho? Tyttäreni, tyttäreni! Sulhosi?

AMALIA. Iäti hänen, iäti, iäti minun! — Oh taivaan vallat, keventäkää minulta tämä surmaava nautinto, etten minä tukahdu taakkani alle!

R. MOOR. Irroittakaa hänet kaulastani! Tappakaa hänet, tappakaa tuo (osoittaa vanhusta)! — Surma periköön minut, teidät! Kaikki! Tuho koko maailmalle! (Aikoo paeta.)

AMALIA. Minne? Mitä, rakas? Iäinen autuus, loputon riemu — ja sinä pakenet?

R. MOOR. Pois, pois! — Onnettomin morsiamista! Katso itse, kysy itse, kuule! — Onnettomin isistä! Salli minun iäksi paeta täältä!

AMALIA. Tukekaa minua, Jumalan tähden, tukekaa minua! Silmissäni niin mustenee —. Hän pakenee!

R. MOOR. Liian myöhään! Turhaan! Kirouksesi, isä! Älä kysele minulta enempää! Minä olen, olen saanut — kirouksesi, — kirouksesi! Kuka minut houkutti tänne? (Syösten miekka kädessä rosvoja vastaan.) Kuka teistä, te manalan sikiöt, houkutti minut tänne? Tämä olkoon siis tuhosi, Amalia! Kuole, isä, kuole minun surmaamanani kolmannen kerran! — Nämä pelastajasi ovat rosvoja ja murhamiehiä! Kaarle poikasi on heidän päällikkönsä!

(Vanha Moor heittää henkensä.)

AMALIA (seisoo ääneti ja jäykkänä kuin kuvapatsas. Kammottava äänettömyys ylt'ympäri).

R. MOOR (syösten erästä tammea päin). Niiden sielut, jotka minä tukahdutin rakkauden kiihkoissa — niiden, jotka minä surmasin pyhän unen helmaan, — niiden, — hahahaha! Kuuletteko ruutitornin räjähtävän synnyttävien äitien päitten päällä? Näettekö liekkien hulmahtavan rintalasten kehtoihin? Siinä on hääsoihtuja, siinä on morsiusmusiikkia, — oh, Tuomari ei unohda niitä, hänellä ne on selvillä, siksipä minulta on poissa lemmenriemu! Siksi minulle rakkaus on kidutus! Siinä on kosto!

AMALIA. Se on totta, taivaan Ruhtinas, se on totta! — Mitä minä olen tehnyt, syytön uhrilammas? Olen rakastanut tätä miestä!

R. MOOR. Tämä on enemmän kuin mies voi kestää. Olenhan kuullut kuoleman viuhuvan vastaan useammasta kuin sadasta putkesta, enkä ole sitä väistänyt askeltakaan, nytkö minun pitää oppia vapisemaan kuin nainen? Vapisemaan naisen edessä? — Ei, nainen ei säikähdytä miehuuttani —. Verta, verta! — Tämä on vain hetkellistä naisekasta puuskaa! — Minun täytyy maistaa verta, niin se menee ohi! (Aikoo paeta.)

AMALIA (lankee hänen kaulaansa). Murhaaja, paholainen! En voi laskea sinua, enkelini.

R. MOOR (viskaa hänet syrjään). Pois, viekas käärme, sinä pilkkaat raivostunutta — mutta minä vaadin taisteluun itse sortovaltiaan kohtaloni —. Mitä, itketkö! — Oo, te petolliset, ilkeät tähdet! Hän on itkevinään, - ikäänkuin joku sielu voisi surra minun osaani! (Amalia lankee hänen kaulaansa.) — Aah, mitä se on? Hän ei sylje kasvoilleni, ei torju minua luotaan — Amalia! Oletko unhoittanut, tiedätkö myös, ketä syleilet, Amalia?

AMALIA. Ainokaiseni, iki-omani!

R. MOOR (rajattoman onnen hurmaamana). Hän antaa minulle anteeksi, hän rakastaa minua! Minä olen puhdas kuin taivaan tähti, hän rakastaa minua! — Kyynelin kiitän sinua, armahtava Jumala! (Vaipuu polvilleen, itkien rajusti.) Sieluni rauha on palannut, tuska on raivonnut loppuun, helvettiä ei enää ole —. Katso, oi katso, valon lapset itkevät, itkevää paholaista syleillen — (Rosvoille.) Itkekäähän myös! Itkekää, itkekää, olettehan niin onnellisia —. Oh, Amalia, Amalia! (Unohtuvat äänettömään syleilyyn ja suuteluun.)

ERÄS ROSVOISTA (astuu kiukustuneena esiin). Seis, petturi! — Laske oitis irti tuo käsi, tai minä sanon sinulle sanan, joka saa korvasi soimaan ja hampaasi kauhusta kalisemaan! (Ojentaa miekan heidän välilleen,)

ERÄS VANHA ROSVO. Muista Böömin metsiä! Kuuletko, epäröitkö? — Böömin metsiä sinun on muistettava! Uskoton, missä ovat valasi? Unhoittuvatko haavat niin pian? Kun me panimme edestäsi peliin onnen, kunnian ja hengen, kun me seisoiimme suojanasi kuin muuri, otimme sinuun tähdätyt iskut kilpinäsi vastaan — etkö silloin nostanut kättäsi rikkumattomaan valaan, vannaen, *ettet jätä meitä koskaan*, kuten mekään emme ole sinua jättäneet? — Kunniaton! Valanrikkoja! Ja sinä käännyt luopioksi, kun portto ulisee?

KOLMAS ROSVO. Hyi hitto väärää valaa! Uhratun Rollerin henki, jonka sinä huusit Manalasta valasi

todistajaksi, punastuu haudassaan raukkamaisuuttasi häveten ja nousee sieltä aseineen rankaisemaan sinua.

ROSVOT (sekasortoisesti, riistäen auki vaatteitaan). Katsos tänne, katsos, tunnetko näitä arpia? Sinä olet meidän! Sydänverellämme olemme lunastaneet sinut orjaksemme, sinä olet meidän, vaikkapa arkkienkeli Mikael joutuisi itse Molokin kanssa kahakkaan sinun tähtesi! — Lähde kanssamme! *Uhri uhrista! Amalia on uhrattava ennen joukkoa!*

R. MOOR (laskee irti Amalian käden). Loppu on käsissä! — Minä aioin kääntyä ja päästä isäni luo; mutta taivaan Herra kielsi sen. (Kylmästi.) Minä älytön narri, miksi aiinkin sellaista? Sillä voiko suuri syntinen vielä kääntyä? Suuri syntinen ei voi koskaan kääntyä, se minun olisi pitänyt tietää aikoja —. Ole rauhassa, pyydän, ole rauhassa! Niinhän onkin oikein. — Minä en halunnut silloin, kun *Hän* etsiskeli minua; nyt kun minä etsin häntä, ei *Hän* välitä. Onko mikään kohtuullisempaa? — Älähän katso noin kauhistuneena —. Hänhän ei tarvitse minua. Eikö Hänellä ole luomakuntaa yllinkyllin? Yhtä vailla hän voi niin hyvin olla, ja se yksi olen nyt minä. — Tulkaa, toverit!

AMALIA (vetää hänet takaisin). Pysähdy! Isku, kuolinisku! — Hyljättynä jälleen! — Vedä miekkasi ja sääli minua!

R. MOOR. Sääli on siirtynyt metsän pedoille, — en surmaa sinua.

AMALIA (halaten hänen polviaan). Oo, Jumalan tähden, taivaan armon tähden! Enhän pyydä enää rakkautta, tiedän kyllä, että tuolla ylhäällä tähtemme pakenevat vihollisina toistensa luota — pyydän vain kuolemaa! Hyljätty, hyljätty! — Tunne synkintä pohjaa myöten: hyljätty! En voi sitä kestää. Näethän, sitä ei mikään nainen voi kestää. Pyydän vain kuolemaa! Katsos, käteni vapisee! Minulla ei ole rohkeutta itse iskeä. Minua peloittaa välähtävä rauta —. Sinullehan se on niin helppoa, niin helppoa, olethan tappotaituri, vedä miekkasi, niin minä saan onneni!

R. MOOR. Pyydätkö yksin olla onnellinen? Pois, en surmaa naista!

AMALIA. Aah, murhamies! Sinä voit tappaa vain onnellisia, mutta käyt elämään-kyllästyneitten ohi! (Ryömii rosvojen luo.) Armahtakaa minua siis te, pyövelin oppilaat! — Katseissanne on niin verenjanoinen sääli, joka on kurjan lohdotus — mestarinne on mitätön, pelkuri kerskaaja.

R. MOOR. Nainen, mitä sanot? (Rosvot kääntyvät pois päin).

AMALIA. Ei yhtään ystävää? Ei näissäkään yhtä ystävää? (Nousee.) Ah niin, opettakoon siis Dido minut kuolemaan! (Aikoo mennä, eräs rosvo tähtää häntä.)

R. MOOR. Seis! Tohditko — Moorin lemmitty kuolokoon vain Moorin surmaamana! (Surmaa Amalian.)

ROSVOT. Päällikkö, päällikkö! Mitä sinä teet? Oletko tullut hulluksi?

R. MOOR (tuijottaa ruumista). Hän on saanut osansa! Joku kouristus vielä, sitten se on valmista —. No, kas niin! Onko teillä vielä jotakin vaadittavaa? Te uhrasitte tähteni hengen, hengen, joka ei enää ollut teidän omanne, vaan täynnä inhoa ja häpeää —. Minä surmasin sovituksesi teille enkelin. No niin, katsokaahan tarkoin tänne! Oletteko nyt tyytyväisiä?

GRIMM. Olet maksanut velkasi korkoineen. Olet tehnyt, mitä ei kukaan toinen tekisi *kunniansa* vuoksi. Lähde nyt eteenpäin!

R. MOOR. Sanotko sinä niin? Eikö sentään ole kohtuutonta korvata konnan henki pyhimyksen hengellä? — Oh, minä sanon teille, että jos jokainen teistä nousisi häpeälavalle ja antaisi nyhtää hehkuvilla pihdeillä lihaansa pala palalta irti, ja tämä kidutus kestäisi yksitoista kesäpäivää, niin se ei vielä korvaisi hänen kyyneliään. (Katkerasti nauraen.) Arpenne, Böömin metsät! Niinpä niin, ne oli kyllä hyvitettävä.

SCHWARZ. Tyynny, päällikkö! Tule mukaamme, tässä sinun ei ole hyvä viivyttellä. Johda meitä edelleen!

R. MOOR. Seis — sana vielä, ennenkuin lähdemme —. Pankaa mieleenne, raakalaiskäskyjeni vahingoniloiset kätyrit — että *tänä hetkenä* minä lakkaan olemasta päällikkönne —. Häpeällä ja kauhulla minä lasken nyt kädestäni verisen valtikkani, jonka alaisina te uskottelitte olevanne oikeutetut konnanjuoniin sekä pimentämään taivaan valon synkeillä töilläänne —. Lähtekää oikeaan ja vasempaan —. Tästä lähtien meillä älköön ikipäivinä olko yhteisiä asioita.

ROSVOT. Aah, kunnoton! Missä ovat siivekkäät suunnitelmasi? Olivatko ne saippuakuplia, jotka nainen puhaltaa olemattomiin?

R. MOOR. Voi minua narria, joka luulin hirmuteoilla luovani maailman kauniimmaksi ja tukevani lakeja laittomuudella! Nimitin sitä kostoksi ja oikeudeksi —. Oh Sallimus ylpeydessäni uskoin voivani hioa umpeen miekkasi lovet ja korjata puolueelliset tekosi — mutta, ah turhamaista lapsellisuutta, tässä minä seison nyt kammottavan elämän päässä ja tunnen kalisevin hampain, parku sydämessä —, että *kaksi minunlaistani ihmistä tuhoaisi perinpohjin koko siveellisen maailmanjärjestyksen*. Armoa, armoa poikaselle, joka tahtoi puuttua ennen sinua sinun tehtäviisi, — kosto on *sinun* yksin. *Sinä* et tarvitse ihmiskättä. Eihän kyllä ole enää minun vallassani sovittaa menneisyyttä, — mikä on murskattu, se pysyy murskattuna, — mitä minä kaadoin, se ei ikinä nouse enää —. Mutta minulle jäi jotakin, jolla voin sovittaa häväistyt lait ja korjata jälleen loukatun järjestyksen. Se tarvitsee uhria, — uhria, joka nostaa sen majesteetin loukkaamattomuuden koko ihmiskunnan nähtäviin — minä itse olen se uhri. Minun itseni se vaatii kuoleamalla kuolemaan.

ROSVOT. Ottakaa häneltä miekka pois, hän aikoo tappaa itsensä.

R. MOOR. Te houkat! Te ikuiseen sokeuteen tuomitut! Arvelette kai, että yksi kuolemansynti vastaa toisia kuolemansyntejä? Arvelette kai, että sellainen jumalaton epäsointu palauttaa maailmanjärjestyksen sopusoinnun? (Heittää halveksien aseensa heidän eteensä.) Elävänä saakoon pyöveli minut käsiinsä. Minä lähdän ja jättäydyn itse oikeuden käsiin.

ROSVOT. Kahlitkaa hänet! Hän on menettänyt järkensä.

R. MOOR. Eipä sillä, etten minä uskoisi sen tapaavan minut aikanaan, jos ylemmät vallat niin suovat. Mutta se voisi yllättää minut unessa tai saada kiinni paossa tai vangita miekoin ja pakkokeinoin, ja silloin minä olisin menettänyt senkin ainoan ansion, että olen vapaaehtoisesti antautunut sovittamaan kuoleamalla syyntä. Miksi koettaisin varkaan tavoin yhäkin pelastaa elämää, jonka olen jo aikoja taivaan tuomion mukaan hukannut?

ROSVOT. Antaa hänen mennä! Se on suuruudentavoittelua. Hän aikoo ansaita hengellään joutavaa ihailua.

R. MOOR. Tekoni voisi herättää ihailua. (Hetken mietittyään.) Muistan tänne lähtiessäni puhutelleeni erästä miespoloa, joka tekee päivätöitä ja jolla on yksitoista lasta elossa. On luvattu tuhat kultarahaa sille, joka tuo sen suuren rosvon elävänä oikeuden käsiin. Sitä miestä sopii auttaa. (Poistuu.)

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ROSVOT: VIISINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™

electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.